

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
TEORETICKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Fotografia
na Škole úžitkového výtvarnictva
Josefa Vydru v Bratislave

ESTER HAVLÍK ERDÉLYIOVÁ

Opava, 2014

Fotografia na Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydra v Bratislave

PHOTOGRAPHY
AT JOSEF VYDRA SCHOOL
OF APPLIED ARTS IN BRATISLAVA

Odbor: Tvůrčí fotografie
Vedúci práce: prof. PhDr. Vladimír Birgus
Oponent: doc. Mgr. Václav Podestát

ESTER HAVLÍK ERDÉLYIOVÁ
Teoretická diplomová práce

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko – přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

Opava, 2014

Abstrakt

Diplomová práca s názvom Fotografia na Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave rozširuje a nadväzuje na pôvodnú bakalársku prácu Súčasná fotografia na Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave. Práca je súhrnom poznatkov o histórii, pedagógoch a študentoch fotografie odboru úžitkovej fotografie na ŠÚV J. Vydru v Bratislave. Jej súčasťou sú reprodukcie študentských prác a zoznam absolventov štúdia fotografie od roku 1990 po súčasnosť. Východiskovým materiálom pre spracovanie tejto témy boli rozhovory s pedagógmi odboru úžitkovej fotografie a to predovšetkým s vedúcim odboru Mgr. Jánom Striešom, Mgr. Juditou Csáderovou, Mgr. Art Jaroslavom Žiakom.

Kľúčové slová

Škola úžitkového výtvarníctva v Bratislave, úžitková fotografia, pedagóg, študent, slovenská fotografia

Abstract

The diploma thesis *Fotografia na Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru* (Photography at the Josef Vydra School of Applied Arts) expands the scope of the bachelor thesis *Súčasná fotografia na Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave* (Contemporary Photography at the Josef Vydra School of Applied Arts in Bratislava), and further elaborates on its topic. The thesis surveys the history of the Department of Applied Photography at the J. V. School of Applied Arts in Bratislava focusing on its pedagogues and students. It includes reproductions of the students' works and a list of alumni who have completed the program since 1990 until the present. Interviews with the pedagogues of the Department of Applied Photography, especially with the head of the Department Mgr. Ján Strieš as well as Mgr. Judita Csáderová and Mgr. Art Jaroslav Žiak, served as the source material for this study.

Key words

School of Applied Arts in Bratislava, applied photography, pedagogue, student, Slovak photography

Zadanie diplomovej práce

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ

Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Akademický rok: **2013/2014**

Jméno a příjmení: **Ester HAVLÍK ERDÉLYIOVÁ**
Osobní číslo: **F101137**
Studijní program: **N8204 Filmové, televizní a fotografické umění a nová média**
Studijní obor: **Tvůrčí fotografie**
Název tématu: **T: Fotografia na Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydra v Bratislave**
Téma anglicky: **T: Photography at Josef Vydra School of Applied Arts in Bratislava**
Zadávací ústav: **Institut tvůrčí fotografie**

Zásady pro vypracování:

Súhrn poznatkov o štúdiu fotografie na odbore úžitkovej fotografie Školy úžitkového výtvarníctva Josefa Vydra v Bratislave. Predstavenie pedagógov, absolventov a študentov odboru fotografie na Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydra v Bratislave.

Forma zpracování diplomové práce:

tištěná

Seznam odborné literatury:

- Anna S. et al. Das Bauhaus im Osten. Slowakische und Tschechische Avantgarde 1928-1939. Hatje Cantz, Ostfildern 1997. ISBN 3-7757-0729-8
- Bartko, O. et al. Art school ŠUR+ŠUP+ŠUV=75. Rabbit & Solution studio, Bratislava 2007.
- Birgus V., Mlcoch J. Česká fotografie 20. století. Průvodce. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, KANT, Praha 2005. ISBN 80-7101-041-3
- Fárová, A. text v katalogu výstavy Anton Stano.
- Hlaváč L. Dejiny slovenskej fotografie. Osveta, Martin 1989. ISBN 80-217-0086-6
- Hrabušický A., Macek V. Slovenská fotografia 1925 - 2000. Moderna postmoderna postfotografia. Slovenská národná galéria, Bratislava 2001.
- Mrázková D., Remeš V. Cesty československé fotografie. Mladá fronta, Praha 1989. ISBN 80-204-0015-X
- Mrázková et al. Katalog výstavy. Co je fotografie. 150 let fotografie. Videopress, Praha 1989. ISBN 80-7024-004-0
- Václav, M., Nová slovenská fotografia, FOTOFO, Bratislava 2001.

Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Vladimír BIRGUS**
Institut tvůrčí fotografie

Datum zadání diplomové práce: 13. ledna 2014
Termín odevzdání diplomové práce: 27. června 2014

prof. PhDr. Vladimír BIRGUS
vedoucí ústavu

V Opavě 8. prosince 2013

Prehlásenie

Prehlasujem, že som túto diplomovú prácu vypracovala samostatne a uviedla všetkú citovanú literatúru a zdroje, ktoré som použila.

Súhlas

Súhlasím so zverejnením v Univerzitnej knižnici Slezskej univerzity v Opave, v knižnici Uměleckoprůmyslového muzea v Prahe a na webových stránkach Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opave.

PodĎakovanie

Rada by som využila priestor a poďakovala prof. PhDr. Vladimírovi Birgusovi za pomoc pri spracovaní témy Fotografie na ŠÚV Josefa Vydru v Bratislave. Ďakujem mu za jeho pochopenie, trpezlivosť, dôležité usmernenie a užitočné rady. Jeho prehľad na poli dejín fotografie mi bude vždy inšpiráciou!

Ďakujem ŠÚV J. Vydru a najmä pedagógom odboru úžitkovej fotografie za ich vzácny čas, ktorý mi venovali. Ďakujem MgA. Judite Csáderovej za odborné konzultácie práce a jej pomoc pri dopĺňaní súvislostí a získaní odbornej literatúry. Ďakujem tiež každému, kto si našiel čas na stretnutie a rozhovor a pomohol mi tým doplniť v práci cenné a doposiaľ nezaznamenané informácie.

Zo srdca ďakujem tiež mojej najbližšej rodine (mojej mame, manželovi a jeho rodičom), ktorá mi po celý čas štúdia pomáhala a podporovala ma. Bez ich osobnej pomoci by som to nedokázala. Svoju ešte malému synovi ďakujem za trpezlivosť.

ESTER HAVLÍK ERDÉLYIOVÁ

V Opavě, 27. júla 2014

© 2014 Ester Havlík Erdélyiová, Institut tvůrčí fotografie FPF Slezské univerzity v Opavě

Obsah

ÚVOD	6
1 HISTÓRIA ŠKOLY OD ŠUR, ŠUP PO ŠÚV	8
2 FOTOGRAFIA NA ŠUR	24
2.1 Zdeněk Rossmann	24
2.2 Jaromír Funke	25
2.3 Ladislav Kožehuba	33
3 FOTOGRAFIA NA ŠUP	35
3.1 Ľudovít Absolón	35
3.2 Ľudovít Sedílek	36
3.3 Zora Karovičová	36
3.4 Alexander Strelinger	37
3.5 Jaroslav Pogran	38
3.6 Milota Havránková	39
3.7 Fero Tomík	45
3.8 Ján Krížik	49
4 FOTOGRAFIA NA ŠÚV	54
4.1 Odbor úžitkovej fotografie ŠÚV	54
4.2 Ján Strieš	56
4.3 Judita Csáderová	58
4.4 Jaroslav Žiak	60
4.5 Peter Čintalan	64
4.6 Ostatní pedagógovia odboru úžitkovej fotografie	66
4.6.1 Filip Vančo	66
4.6.2 Viktor Szemző	69
5 ATMOSFÉRA ŠUP– ŠÚV	71
6 ŠTUDENTI A ABSOLVENTI ŠUP – ŠÚV	79
6.1 Absolventi ŠUP	80
6.2 Absolventi ŠÚV	120
7 ŠTÚDIUM FOTOGRAFIE NA ŠÚV	134
7.1 Prijímacie pohovory	135
7.2 Charakteristika predmetov	137
7.2.1 Nové technológie	143
7.2.2 Ďalšie aktivity	144
7.3 Maturitná skúška	148
7.4 Uplatnenie absolventov	149
ZÁVER	151
MENNÝ REGISTER	152
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY A ZDROJOV	157
ZOZNAM ABSOLVENTOV 1990 – 2014	163

Úvod

Diplomová práca Fotografia na Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave si kladie za cieľ rozšíriť bakalársku prácu autorky *Súčasná fotografia na Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave (ITF FPF SU, Opava 2010)* a doplniť ju o poznatky z obdobia fotografie na pôvodných školách ŠUR a ŠUP.

Publikované zdroje a odborné zmapovanie témy je už výrazne lepšie oproti minulosti. Ešte v roku 1969 pripomenula opomenutie témy teoretička a historička umenia Iva Mojžišová: „*Dejiny moderného slovenského umenia sú kratšie ako ktorékoľvek iné v Európe – nemajú viac ako 50 rokov. Napriek tomu však nachádzame nemálo bielych miest – strán, ktoré napriek svojej zaujímavosti a závažnosti zostali neprečítané. Škola umeleckých remesiel je jednou z nich.*“ (Anna, 1997)

V súčasnosti sa problematike tejto výnimočnej školy venuje najmä publikácia ŠUR+ŠUP+ŠUV=75, ktorá vznikla na 75. výročie od založenia školy. Vplyvu Bauhausu na rozvoj tejto školy je venovaná štúdia *Das Bauhaus im Osten. Slowakische und Tschechische Avantgarde 1928-1939* zostavená Suzzanne Anna v roku 1997. Najnovším literárnym dielom mapujúcim začiatky tejto výnimočnej školy je kniha *Škola moderného videnia. Bratislavská ŠUR 1928–1939* od Ivy Mojžišovej (2013).

Na vydanie týchto publikácií nadviazalo usporiadanie výstav, ktoré predstavili školu širšej spoločnosti. Výstavu *Škola moderného videnia, Bratislavská ŠUR 1928–1939* otvorilo občianske združenie FOTOFO a Stredoeurópsky dom fotografie v roku 2013 v Múzeu mesta Bratislavy pod organizačným vedením Václava Maceka. Exhíbičia ŠUR+ŠUP+ŠUV=75, spojená s krstom knihy, sa uskutočnila v budove súčasnej ŠÚV na Mokrohájskej ulici v Bratislave. Okrem nich bola v roku 1998 v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave otvorená výstava od ŠUR-ky k ŠUV-ke pri príležitosti 70. výročia založenia Školy umeleckých remesiel Bratislave. Realizovaná bola počas festivalu Mesiaca fotografie kurátorom Ferom Tomíkom. Vystavené boli práce od rôznych absolventov z ich študijného obdobia.

Samostatná knižná publikácia o fotografii na ŠÚV však chýba. Tému fotografie sa venuje len práca Tona Stana, *Fotografia na ŠUR a SUPŠ v Bratislave*, ktorá vznikla ako záverečná teoretická práca na katedre fotografie FAMU v roku 1986. Aj tento nedostatok odbornej literatúry o odbore fotografie Školy úžitkového výtvarníctva Josefa

Vydru v Bratislave, ktorá už po desaťročia v značnej miere ovplyvňuje kvalitu a smerovanie slovenskej fotografie, ma inšpiroval ku spracovaniu tejto témy. Podstatnou motiváciou však bolo množstvo spomienok z čias, keď som sama bola študentkou odboru fotografie na tejto strednej škole.

Stredná škola je pre každého dôležitým míľnikom v živote. Formuje človeka nielen profesijne, ale rozvíja ho aj osobnostne. Najmä keď škola disponuje kvalitnými a tvorivými pedagógmi. Kvalita pedagóga spočíva v podnecovaní kreativity a schopnosti premýšľať a tvoriť u svojich študentov. Fakt, že učiteľ má na rozvíjanie tvorivosti žiakov v podmienkach školy rozhodujúci vplyv, zdôraznil aj pedagogický psychológ Ladislav Ďurič.

Pod vplyvom pedagógov sa počas štúdia prehĺbil a upevnil aj môj vzťah k fotografii a hranice mojej tvorby sa výrazne posunuli vďaka technologickým a umenovedným znalostiam. Napriek digitálnej ére sú pre mňa nedoceniteľné skúsenosti z tmavej komory, čiernobiele videnie a hlavne vedomosti, ktoré do nás vliali skúsení pedagógovia, významní umelci a v prvom rade skvelé osobnosti, ako vedúci odboru Mgr. Ján Strieš, Mgr. Judita Csáderová a Mgr. art. Jaroslav Žiak.

Ľudský prístup pedagógov odboru fotografie k študentom a ich vysoké očakávania a nároky na kvalitné spracovanie úlohy dodnes udržuje vysokú kvalitu tvorby mnohých absolventov. Ich pedagogická práca ma posunula k samostatnosti, k odvahe ísť svojou vlastnou cestou, cestou fotografie. Veľmi im za to ďakujem.

ESTER HAVLÍK ERDÉLYIOVÁ

V Bratislave dňa 27. júla 2014

1 | História školy: ŠUR – ŠUP – ŠÚV

Vzdelávanie v oblasti umeleckej činnosti je známe už z obdobia Starovekého Grécka. Od počiatku šlo o učenie sa súladu estetiky a remeselnej techniky, talentu, vedomostí a manuálnej zručnosti potrebnej pre tvorbu diela. Učenie sa umeniu ostalo vo svojich základoch podobné v celých svojich dejinách. V období renesancie sa učni schádzali v ateliéroch, na princípe ktorých neskôr vznikali aj kresliarske školy. Jednou z najstarších stredných umeleckých škôl v Európe je aj zároveň najstaršia výtvarná umelecká škola na Slovensku: Škola umeleckých remesiel v Bratislave (ďalej len ŠUR). Založenie ŠUR bolo začiatkom moderného umeleckého školstva na Slovensku, neskôr základom pre Strednú školu umeleckého priemyslu (ďalej len ŠUP) a Školu úžitkového výtvarníctva v súčasnosti. Škola úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave (ďalej len ŠÚV) je dodnes najkvalitnejšou strednou školou svojho druhu.

Palisády, 1945 - 2000

Mokrohájska, od 2000

Školu pôvodne otvorili z iniciatívy živnostníkov a podnikateľov s praktickým cieľom „*povzniesť domácu výrobu na úroveň medzinárodnej produkcie*“ (Meluzín, 2007). Jej zriaďovateľom bola Obchodná a priemyselná komora mesta Bratislavy. Obchodná komora nadviazala na skúsenosti a dobré výsledky kresliarskej školy pri ľudovej škole u Sv. Martina, ktorá viedla svoj inventár od roku 1811. Zriadená pod názvom Kresliarska škola bola v roku 1876. V rokoch 1883 – 1884 mala až 564 žiakov. V roku 1878 zriadila Obchodná a priemyselná komora ďalšiu Kresliarsku školu pre učňov a pomocníkov v Rímsko-katolíckej škole na vtedajšej Csákyho ulici v Bratislave. Školu viedol **akad. sochár Antonín Brandl**. Práve túto školu možno považovať za predchodcu školy umeleckých

remesiel, ktorú zriadila Obchodná a priemyselná komora o 50 rokov neskôr. (ŠUR, 1937)

Slovensko bolo v týchto rokoch súčasťou Československa (1918-1938). Od prvej svetovej vojny bolo zaťažené ekonomickou krízou (1921-1923) a aj jej druhou vlnou po krachu Newyorskej burzy, ktorá zasiahla krajinu v rokoch 1929 až 1933. Situácii nepospela aj neschopnosť konkurencie slovenských podnikov rozvinutejšiemu českému priemyselnému prostrediu a nárast vystaňovalstva do zámoria.

Škola umeleckých remesiel začala svoju činnosť 1. decembra 1928 otvorením kurzov kreslenia a reklamy. Ministerstvo školstva a národnej osvety, na čele s ministrom Alojzom Pižlom, pričlenilo ŠUR v roku 1930 k Učňovským školám v Bratislave. Škola umeleckých remesiel však nebola obyčajnou učňovskou školou – „*zostala organizačne nadriadená ako odborná a majstrovská škola školám učňovským.*“ (ŠUR, 1937) ŠUR a Učňovské školy sídlili v budove na Vazovovej ulici 1.

Zakladateľom, organizátorom a prvým riaditeľom ŠUR bol výnimočný český výtvarný pedagóg, historik a teoretik ľudového umenia, významný etnograf a publicista **Josef Vydra**, narodený v Poľsku (1884-1959). Pôvodne študoval maliarstvo v ateliéri u Vojtěcha Hynaise (1903 až 1908). Dva roky po ukončení štúdia začal učiť na gymnáziu v Brne. Popri pedagogickej činnosti založil a redigoval časopis pre výtvarnú výchovu *Náš směr*, ktorý vychádzal osem rokov. Túto jeho činnosť prerušila 1. svetová vojna – za službu na talianskom fronte mu bola udelená vojenská záslužná medaila Signum Laudis.

Po návrate z vojny bol spolu s Dušanom Jurkovičom menovaný referentom pre výtvarné a ľudové umenie pri vládnom komisariáte pre zachovanie umeleckých pamiatok v Bratislave (1919). Neskôr sa stal spoluzakladateľom Spoločnosti umeleckého priemyslu (1921).

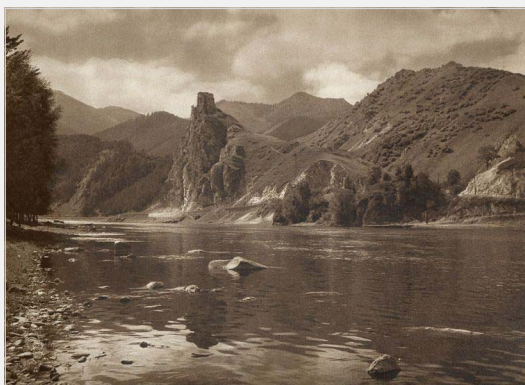
V nasledujúcich rokoch absolvoval štúdium dejín umenia na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (1921-1926). Podnikal študijné cesty za poznávaním ľudového umenia na Balkáne, Slovensku i Poľsku. Venoval sa aj ľudovej výrobe, družstvám a skanzenom v Škandinávii. V roku 1928 sa stal čestným členom The Art Teachers Guild v Londýne. V roku 1948 získal doktorát filozofie z oblasti dejín umenia a národopisu na Karlovej univerzite v Prahe.

Po plodnom období na ŠUR a jej zatvorení (1939) sa Josef Vydra vrátil do Brna, kde sa stal riaditeľom českej Školy umeleckých remesiel. V roku 1946 založil Ústav výtvarnej výchovy pri Univerzite Palackého v Olomouci. Publicisticky, vedecky a pedagogicky sa zaslúžil o modernizáciu výtvarnej výučby v Čechách i na Slovensku, čím v nemalej

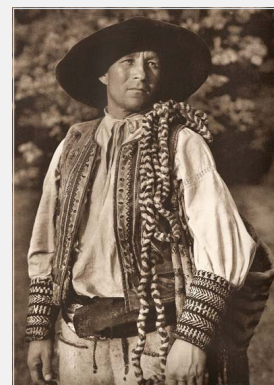
miere ovplyvnil všetky ďalšie generácie výtvarníkov podieľajúcich sa na dejinách českého a slovenského umenia. V roku 2010 vydala ako poctu Josefovi Vydrovi Univerzita Palackého v Olomouci monografiu Josef Vydra 1884 – 1959, ktorú zostavili Alena Kavčáková a Hana Myslivečková. Kniha obsahuje jeho biografické údaje a jeho kompletnú bibliografiu. Diplomovú prácu o Josefovi Vydrovi napísala jeho príbuzná Vendula Vydrová na katedre fotografie FAMU v roku 2000.

Vďaka osvietenému Josefovi Vydrovi odovzdávali študentom svoje schopnosti a skúsenosti na ŠUR v Bratislave najtalentovanejšie osobnosti slovenskej a českej umeleckej avantgardy a to menovite Jaromír Funke, Ľudovít Fulla, Mikuláš Galanda, Ladislav Kožehuba, Karel Plicka, Zdeněk Rossmann, František Tröster, Júlia Horová, František Reichental, Ferdinand Hrozinka a ďalší.

Na ŠUR v Bratislave od začiatku uplatňoval progresívne didaktické metódy založené na symbióze duchovnej práce a manuálnej tvorby. Nové vyučovacie metódy dopĺňali prednášky renomovaných európskych osobností, ktoré Josef Vydra pozýval. Uskutočnený bol cyklus prednášok Lászla Moholy-Nagya, Jana Tschicholda, Hannesa Meyera, Ernesta Kállai, Karla Teigeho, Ladislava Sutnara.

Karel Plicka
- Hrad Strečno,
1953

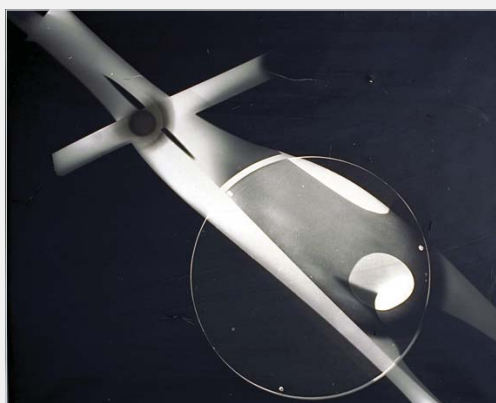
Karel Plicka - chlap s „cedilom“
z Čierneho Blhu, Slovensko
vo fotografii Karola Plicku, 1949

V roku 1938 bol na ŠUR v Bratislave otvorený prvý filmový odbor, ktorého spoluzakladateľom bol Karel Plicka. Na filmovom odbore Karla Plicku (1894-1987) českého národného umelca – etnografa, folkloristu, zberateľa, hudobníka, filmového scenáristu, režiséra, kameramana, fotografa a pedagóga, ktorý bol spoluzakladateľom Akadémie múzických umení v Prahe. Oddelenie filmu Karla Plicku navštevovala aj Irena Blühová. Irena Blühová (1904-1991) študovala na ŠUR v rokoch 1937 až 1939. Okrem oddelenia

filmu navštevovala aj kurz keramiky u Júlie Horovej. Je zakladateľkou fotografickej skupiny Sociofoto. Irena Blühová je jednou z najvýznamnejších osobností v histórii slovenskej výtvarnej fotografie. V rokoch 1931–1933 študovala v nemeckom Dessau na Bauhause odbor fotografia a typografia. *„Jej dielo je späté s významnými osobnosťami fotografov, ktorí sa pohybovali v oblasti medzivojnovnej stredoeurópskej avantgardy.“* (Mazur, 2011) Z jej fotografií vytváral koláže nemecký umelec a odporca fašizmu John Heartfield. Jednu takúto montáž použil na obálku nemeckého vydania románu *Pole neorané* od Petra Jilemnického.

Škola vždy reagovala na aktuálnu dobu a jej potreby, najmä metodikou a zameraním programu. Cielene nadviazala na trend a smerovanie nemeckého avantgardného Bauhausu (Meluzín, 2007). Už v roku 1931 bola Škola umeleckých remesiel označená odborníkmi ako „bratislavský Bauhaus“.

Okrem iného sa zachoval aj záznam odkazu Waltera Gropiusa, ktorý poslal prostredníctvom Moholy-Nagya do Bratislavy: *„Ak sa v Bratislave vyvíja úsilie o založenie a organizovanie ustanovizne podobnej Bauhausu, ak sa tu rozvíja túžba zlepšiť umeleckú tvorbu a priemysel, je nutné hľadať čo možno najužší kontakt s produkciou a priemyselnými podnikmi.“* (Mojžišová, 1987)

László Moholy-Nagy
- Fotogram, 1924

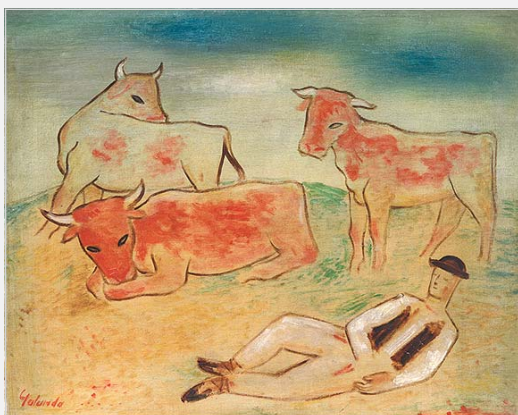

László Moholy-Nagy
- Fotogram, 1943

„Máme dokázané, že keď prišiel do Bratislavy na Školu umeleckých remesiel Moholy-Nagy, povedal, že zakladateľ Bauhausu, Gropius, odkazuje riaditeľovi „šurky“, ak chce urobiť modernú školu, musí sa držať dielenskej práce. Práca rúk je dôležitá tak ako práca umelecká alebo mentálna. Na čo riaditeľ Vydra povedal: Sám to viem dávno a robím to viac, ako oni na Bauhause.“ (rozhovor s Mojžišovou v denníku Pravda, 2014)

Josef Vydra navštívil Bauhaus osobne a tiež udržiaval kontakt s výtvarníkmi pôsobiacimi na tejto výnimočnej škole. ŠUR v Bratislave však verila vo vlastnú víziu zohľadňujúcu miestne potreby a podmienky. Rozdiel vidíme aj v hlavnom ciele školy, ktorý bol definovaný ako „zlepšenie kvality produktov v protiklade s nemeckým Bauhausom, ktorému išlo v určujúcom zmysle o premenu človeka a zlepšenie spoločenských pomerov podľa utopického návrhu na existenciu a spoločnosť.“ (Anna, 1997) Podľa Josefa Vydra išlo o „zkrátka řečeno: novou krásu, ktorá nespočívá v ornamente, ale v harmonii účelu, formy a krásy, v efektním i praktickým zpracování, v barevném sladění formy i povrchu.“ (Vydra, 1948)

Vplyvu nemeckého Bauhausu na ŠUR v Bratislave sa venuje najmä publikácia Susanne Anna z roku 1997, ktorá ako prvá vedeckým spracovaním poníma o moderne na Slovensku v kontexte Školy umeleckých remesiel v Bratislave v rokoch 1928 – 1939. Dôležitosť výskumu rozvinutého na podnet a nariadenie Juergena Uwe, riaditeľa kultúrnej nadácie slobodného štátu Sasko, zdôrazňuje Suzanne Anna hneď v úvode tejto práce: „Na pôde ŠUR v Bratislave čerpali podnety z analytického racionalizmu, konštruktivizmu a poetickej fantázie detského umenia v úzkej spätosti so stáročnou tradíciou ľudového umenia a remesla rozvinutého na vysokej úrovni, slovenskí a českí umelci ako napríklad Ludovít Fulla a Mikuláš Galanda v malbe a grafike, Emil Belluš a Fridrich Weinwurm v architektúre, František Tröster v divadle, Irena Blühová a Jaromír Funke vo fotografii, Karol Plicka vo filme a Júlia Horová v úžitkovom umení.“ (Anna, 1997) Autorka je presvedčená, že vplyv, ktorý ŠUR v Bratislave vyžarovala, bol rozhodujúcim pre vývin avantgardy na Slovensku.

Mikuláš Galanda
- Pastorále,
1936

Škola umeleckých remesiel fungovala ako večerná škola s denným oddelením aranžérskym. ŠUR poskytovala aj osemmesačné štúdium na dennom oddelení pre

aranžovanie výkladných skriň a obchodnú reklamu pod vedením pedagógov Mikuláša Galandu, Františka Trösterera a Zdeněka Rossmanna.

V rámci večernej školy boli zriadené viaceré oddelenia. Grafické oddelenie viedol prof. Zdeněk Rossmann, fotografické oddelenie Ladislav Kožehuba, maliarske prof. Ludovíta Fulla, keramické oddelenie prof. Júlia Horová. Večerná škola mala otvorené aj oddelenie módy a textilu, ktoré viedol prof. František Malý, večernú školu kovorobných živností s vedúcim prof. Františkom Trösterom, večernú školu drevoobrábajúcich živností u prof. Ferdinanda Hrozinku a tiež večernú školu obchodnej reklamy a úpravy výkladných skriň, vedenú Františkom Reichentalom. V roku 1937 pribudlo denné oddelenie módy a textilné. 102 „Medzi jednotlivými oddeleniami vládne úzka spolupráca, taká úzka, že neraz sa ich práca navzájom prelína... Smerovanie k tímovej práci, celku, jednote, sa z pôvodného postulátu avantgárd mení na kultúrnu a civilizačnú potrebu, ba priam na imperatív doby“ (Mojžišová in Dufek, 2013, str. 38)

Vyučovací jazyk sa nazýval československý. Žiaci sa delili na riadnych, mimoriadnych a kurzistov. Vyučovací program dennej školy i večerných oddelení bol pre všetky odbory rozdelený do štyroch skupín. V prvej boli odborné – hlavné predmety, patrili k nim aj odborné kreslenie a navrhovanie (3 hodiny týždenne) a predmet odborné dielne pod vedením odborných učiteľov pre jednotlivé odbory (3-6 hodín do týždňa).

Druhú skupinu tvorili pomocné predmety a dielne. Medzi pomocné predmety patrili rôzne druhy písma: písmo kreslené a plastické vedené prof. Zdeněkom Rossmannom (2 hod. týždenne), dekoratívne a plagátové písmo vyučované Karlom Rompfom (2 hod. týždenne), Fotografické dielne pod vedením Ladislava Kožehubu (3 hod. týždenne), Knihárske dielne vyučoval Bedrich Kavánek (3 hodiny týždenne) a Litografické dielne, Litografia a grafika kde vyučoval prof. Mikuláš Galanda a Vácval Malý (2 hod. týždenne).

Ludovít Fulla
- Sen na salaši,
1973

V tretej skupine programu ŠUR boli zahrnuté všeobecné výtvarné predmety a poslednou štvrtou bola skupina teoretickej náuky. Vyučovalo sa všeobecné, reklamné a módne kreslenie pod vedením prof. Mikuláša Galandu (2 hod. týždenne), figurálne kreslenie a maľba, kde vyučoval prof. Ludovít Fulla (2 hod. týždenne), všeobecné a figurálne modelovanie s prof. Júliou Horovou (2 hod. týždenne), kompozícia materiálu a priestoru s prof. Františekom Trösterom (2 hod. týždenne). Perspektívu vyučoval prof. Ferdinand Hrozinka, harmóniu farieb a kompozíciu foriem učil riaditeľ školy Josef Vydra (2 hod. týždenne v I. semestri) a plošnú kompozíciu Mikuláš Galanda a František Reichental (2 hod. týždenne).

V poslednej, štvrtej skupine, skupine teoretických predmetov, sa žiaci učili náuku o slohu a súčasnom vkuse u prof. Trösterera, náuku o reklame u prof. Rossmanna, hospodárske náuky u Jozefa Bouša, ochranu vzorkou a autorské práva u Dr. Jozefa Nováka, a osvetľovanie u Karola Dadáka. (ŠUR, 1937)

Kuriozitou je aj osemmesačný letecký kurz, ktorý ŠUR ponúkala spolu s Učňovskými školami v Bratislave. (ŠUR, 1937)

Školský rok bol na ŠUR rozdelený na tri semestre. Prvý semester začínal 5. októbra a končil 31. januára, druhý semester začínal 1. februára a trval do 31. mája.

Na ŠUR fungovali pod vedením prof. Mikuláša Galandu aj detské výtvarné kurzy. Prostredníctvom týchto kurzov škola vyhľadávala výtvarné talenty medzi školskou mládežou. Cieľom bola ich výtvarná kultivácia a príprava pre životnú dráhu v umelecko – remeselných odboroch. Vo výbere žiakov sa uplatňoval aj výrazný humánny a sociálny aspekt – *„žiaci sú vo veku 8 až 14 rokov. Sú to vesmes chudobnejšie deti z periferie mesta, doporučené učiteľmi, ktoré po 14 rokoch idú rady na učenie remeslu.“* (ŠUR, 1937) Deti sa priučali kresbe, maľbe, montáži, modelovaniu, práci s textilom a drevom.

Vedenie ŠUR stanovilo nasledovné podmienky prijatia k štúdiu: *„1. Vek aspoň 16 rokov. 2. Preukaz o všeobecnom školskom vzdelaní a to najmenej 4 triedy meštianskej školy. U zvlášť nadaných žiakov vonkovských môže byť od tohto požiadavku upustené. 3. Osvedčenie o štátnom občianstve. 4. Výučný list v určitom remesle, živnosti, alebo iné doklady o odbornom vzdelaní zo škôl iných. Mimoriadni žiaci a kurzisti boli od predloženia dokladov oslobodení. 5. Predloženie vlastných odborných prác.“*

Počet žiakov v ročníku na ŠUR bol obmedzený na 12 až 15 osôb. Platilo sa ročné školné 180Kč a zápisné 20Kč. (ŠUR, 1937)

Na škole fungoval psychotechnický ústav, ktorý sledoval talent žiakov. (Stano, 1986)

„Pri spolupráci s psychotechnickým ústavom, v tejto budove umiestneným, neujde pozornosť školy žiadny talent.“ (ŠUR, 1937) Založili ho absolventi filozofie Karlovej univerzity Josef Stavěl a jeho asistent Juraj Čečetka. Psychotechnický ústav sledoval, pracujúc na vedeckej báze, talent uchádzačov o štúdium na ŠUR. Ústav mal podľa mentálnych a telesných schopností študentov vyberať a triediť. (Mojžišová, 2013, str. 108)

Josef Vydra podporoval národnú a kultúrnu otvorenosť, na škole vytváral prostredie, kde si boli všetci rovní. Keďže Bratislava bola od nepamäti nielen križovatkou, ale domovom rôznych etníc, tak i napriek blízkeho nástupu fašizmu, bola na ŠUR kultúrna rôznorodosť vítaná. „Umelecké remeslo tu musí ísť rýdzou modernou cestou najpokrokovejších smerov, za pokrokmí technickými i výtvarnými, aby škola privábila k sebe žiactvo všetkých národností a nesúrodých ich stupňov kultúry. Smes národností má hlavný vliv na štýl a ráz školy. Práve táto škola nesmie sa báť moderny, kriticky z nej vyberať, skúšať a volať za sebou všetky národnosti!“ (ŠUR, 1937) Škola považovala za svoju povinnosť postarať sa, nech „dostatok vybraných talentov je a zostane trvalým, menovite tam, kde sa kríži tolko národností, ako je tomu v národnostne pomiešanom západnom Slovensku.“ (ŠUR, 1937)

Vazovova,
1937 - 1939

Atmosféra akceptácie, rovnosti a slobodnej tvorby, teda sľubný rozvoj školy sa však čoskoro nútene zastavili. Na základe dohody despotického Adolfa Hitlera s Jozefom Tisom o budúcnosti Slovenska bol 14. marca 1939 vyhlásený Slovenský štát, ktorý sa podľa neskoršej ústavy nazýval Slovenská republika. Dňa 1. októbra 1939, po nástupe fašizmu, bola na rozhodnutie Ministerstva školstva a národnej osvety Slovenského štátu Škola umeleckých remesiel príkazom zrušená. Aj na Slovensko dorazila vojna s tragickými následkami, ktorá ostane navždy čiernym a boľavým miestom dejín Európy a Slovenska. Josef Vydra je nútený opustiť Slovensko, vracia sa do Brna, kde na čas vedie brniansku ŠUR.

Šesť rokov po nástupe fašistickej nadvlády na Slovensku viedla Iniciatíva Povereníctva školstva a osvety k otvoreniu novej školy, ktorá priamo nadviazala na poslanstvo a tradíciu ŠUR v Bratislave. V roku 1945, po skončení druhej svetovej vojny, oslobodení Slovenska a obnove ČSR (1945-1948), bola otvorená Štátna škola umeleckých remesiel, neskôr Štátna umelecko – priemyselná škola (1947) nakoniec pomenovaná Vyššia škola umeleckého priemyslu. Po nástupe komunizmu ako totalitného režimu v 1948 sa roku 1953 jej názov zmenil na Školu umeleckého priemyslu v Bratislave (ďalej len ŠUP).

Obnovená ŠUP-ka bola zriadená v budove bývalého Evanjelického lýcea na Palisádach 51 v centre Bratislavy, kde zotrvala až do roku 2000. Riaditeľom strednej školy sa stal **Rudolf Hornák**. Historicky prvým oddelením, ktoré bolo na ŠUP otvorené, sa stalo oddelenie keramiky. Postupne sa otvorili ešte oddelenia fotografie, grafiky a vnútornej architektúry. V roku 1951 sa stal riaditeľom akademický maliar **Jozef Chovan**. Neskôr, v rokoch 1957 až 1959, bol riaditeľom **Anton Drexler**. Vyučoval drevorezbu a celkovo ako pedagóg na škole pôsobil od roku 1951 do roku 1971. Bývalý zástupca riaditeľa **Vojtech Remeň** sa stal riaditeľom ŠUP v roku 1960. Vtedy sa názov školy opäť upravil na Strednú školu umeleckého priemyslu (ďalej len ŠUP). V tom roku bola schválená nová ústava a ČSR sa stalo Československou socialistickou republikou (1960-1990).

Na profil školy mali vplyv v nemalej miere aj ďalší riaditelia školy, najmä však **Jozef Brimich**. Na škole pôsobil v rokoch 1949 – 1992 ako pedagóg a učiteľ dejín výtvarnej kultúry. Z toho bol v riadiacej funkcii počas rokov 1964 až 1983. Viedol školu v časoch socializmu a aj počas tzv. normalizácie. Chýr o jeho výnimočnej osobnosti je živý dodnes. Potvrdzujú to spomienky nielen jeho bývalých študentov z čias ŠUP-ky, ale aj profesijných kolegov: *„Na poste riaditeľa zotrval napriek politicko-kultúrnym zmenám, ktoré odlišujú atmosféru päťdesiatych a šesťdesiatych rokov, napriek spoločenským otrasom po vpáde vojsk Varšavskej zmluvy do Československa v roku 1968 a napriek následnej „konsolidácii“, ako perfídne nazývali komunisti svoje totalitné vládnutie s absenciou demokracie v sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch.“* (Bartošová, 2007) *„Riaditeľ Jozef Brimich od nás odvrátil všetky nápor. Dokázal suverénne ohúriť všetky inšpekcie a preniesol nás cez previerky.“* (rozhovor s Rudolfom Filom v denníku SME, 2002)

Podľa Fera Tomíka chceli vtedajšiu ŠUP-ku zavrieť, ale riaditeľ Brimich ich presvedčil o jej spoločenskej prospešnosti tak, že otvorili ešte aj ďalšiu v Košiciach. (rozhovor s Ferom Tomíkom, september 2013)

„Brimich bol osemnásť rokov riaditeľom školy bez toho, aby bol členom komunistickej

strany. On vedel hovoriť s ľuďmi, bol neuveriteľný diplomat, tiež taktik a mal veľkú charizmu. Počas veľkého vyhadzovania v sedemdesiatych rokoch sa k personálnym zmenám na jeho škole ako jedinej nepristúpilo. Dokonca prijal pedagóga, ktorého inde pre politické dôvody vyhodili.“ (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Juraj Králik - Maturitná práca, 1982

Juraj Králik - Maturitná práca, 1982

„Vďaka nemu sa dejiny umenia stali mojim obľúbeným predmetom. Vedel tak pútavo rozprávať, že sme ho na hodinách počúvali so zatajeným dychom. Jeho brilantné formulácie sa nám priam vrývali do pamäti. Väčšinu učiva si pamätám dodnes.“ (rozhovor s Elenou Meškovou v ŠUR+ŠUP+ŠUV=75, 2007)

„Raz nám ako riaditeľ suploval na hodine dejín výtvarnej kultúry. Tú prednášku si celú pamätám do dnešného dňa. Presne viem, čo nám hovoril. Prednášal nám o renesancii.“ (rozhovor s Mirom Švolíkom, jún 2013)

Daniel Pastirčák, slovenský spisovateľ, výtvarník a kazateľ, opísal Brimicha veľmi trefne: „Nuž, taký bol pán Brimich, výnimočne vzpriamený muž v dobe pokrivených chrbtíc a taká bola aj jeho ŠUP-ka.“ (rozhovor s Danielom Pastirčákom in Štofko, 2007)

Na každý odbor ŠUP sa prijímalo maximálne do desať študentov, ktorí tvorili dve triedy: triedu plošných a triedu priestorových výtvarných odborov. Prevažná väčšina študentov sa hlásila na plošné oddelenia a to najmä oddelenie grafické. Keď sa kapacita preferovaných oddelení po prijímacích pohovoroch naplnila, rozdelili ostatných študentov na iné oddelenia podľa potreby alebo ich vlastného rozhodnutia. Počas vedenia riaditeľa Brimicha robili pedagógovia nenaplnených oddelení propagačné referáty, ktoré predniesli prijatým a ešte neumiestneným študentom. Tí sa následne mohli rozhodnúť, ktoré oddelenie si vyberú. Na rozhodovanie nemali veľa času. Stalo sa tak, že mnohí študenti sa ocitli na oddeleniach, s ktorými dovtedy nemali vôbec žiadnu skúsenosť. Niektorí

z premiestnených študentov sa v odbore uchytili a objavili niečo, čo ich naplnilo, dokonca sa tomu venovali po zvyšok svojho života a mnohí aj veľmi úspešne. Iní však pretrpeli celé štyri roky štúdia na oddelení, ktoré ich nezaujalo. (Stano, 1986)

V roku 1976 sa názov školy opäť upravuje na Strednú umeleckopriemyselnú školu (ďalej len ŠUP – v záujme prehľadnosti uvádzam v práci názov školy fungujúcej od roku 1945-1947 po rok 1990 jednotne skratkou ŠUP).

Po Jozefovi Brimichovi prebral vedenie akademický maliar a ilustrátor **Svetozár Králik**. Na ŠUP učil výtvarné predmety v období od 1959 do roku 1995 a v rokoch 1983 až 1990 bol riaditeľom školy. Vo vedúcom postavení bol v časoch nežnej revolúcie (1989) a počas prerodu socialistického štátu na Českú a Slovenskú federatívnu republiku (ČSFR) s prvými slobodnými voľbami.

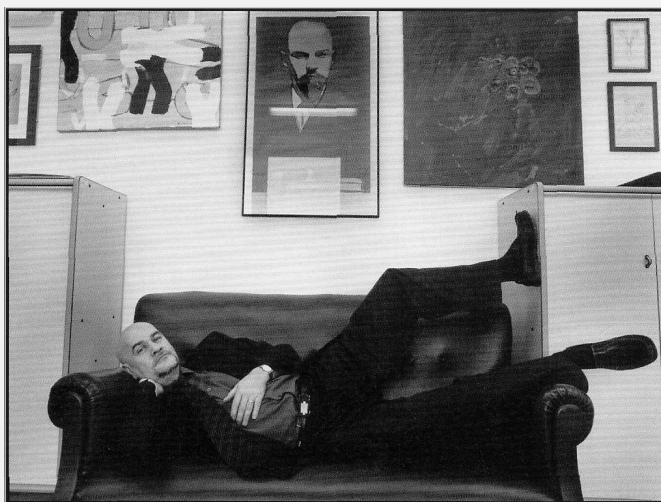
Takmer všetci riaditelia sa popri vykonávaní vedúcej funkcie naďalej venovali svojim pedagogickým povinnostiam. Vyučovanie technického kreslenia zanechal až **Ing. arch. Jozef Hipš**, ktorý na škole pôsobil od roku 1979. Bol pedagógom na študijnom odbore propagačné výtvarníctvo, vyučoval odborné predmety. Riaditeľom bol v rokoch 1990 až 2002, keď musel zo školy odísť po dramatických nezhodách s kmeňovými pedagógmi. (Bartošová, 2007)

V roku 1990 bola škola premenovaná na Školu úžitkového výtvarníctva a v roku 1994 na Školu úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru. Počas tohto obdobia sa Slovensko osamostatnilo a 1. januára 1993 vznikla Slovenská republika.

Tak ako sa postupne menil názov (ŠUR-ŠUP-ŠUV), tak sa menil aj charakter i programové zameranie školy a jej vývoj neustále pokračuje aj v súčasnosti. Študijné odbory sa v škole otvárali a formovali postupne tak, ako to vyžadovala prax. Súčasný názov školy Škola úžitkového výtvarníctva J. Vydru bol ustanovený v roku 1994 a svojím spôsobom charakterizuje jej koncepciu a poslanie. Aj terajší program školy je úzko spätý s progresívnymi a avantgardnými ideovými odkazmi ŠUR a určuje tak základné smerovanie súčasnej Školy úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru. (suv.ba.eu)

Od školského roku 2002-2003 zastával funkciu riaditeľa **akad. mal. Igor Peter Meluzín**. Vo funkcii zotrval do roku 2009. Meluzín študoval v rokoch 1966 – 1968 na Slovenskej vysokej škole technickej, neskôr v rokoch 1968 až 1970 pokračoval na odbore sociológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Výtvarné vzdelanie získal v rokoch 1970 až 1976 na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Študoval na odbore úžitková grafika. V rokoch 1987 – 1992 pracoval ako vedúci oddelenia propagácie Mestského domu

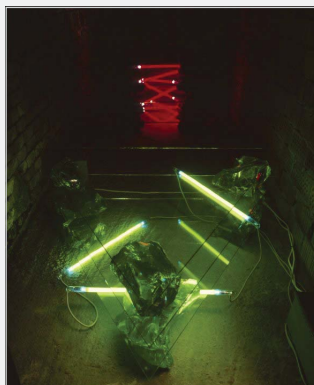
kultúry. Pedagógom na Škole úžitkového výtvarníctva je od roku 1993, po roku sa stal vedúcim odboru propagačná grafika. Je autorom diel ironizujúcich svet umenia, ako *Art is not dead, dead is not Art I.-III.* (1991- 1992), či *Hibernation of Art* (1994). Zúčastnil sa na kolektívnom projekte *Terén* (1982), kde vytvoril konceptuálny pokus o pracovnú analýzu objemu vlastného tieňa. Cyklus dokumentácii *Terén I. – V.* a jeho „samizdaty“ ho radia medzi prvých predstaviteľov akčného umenia alternatívnej scény. Je jedným z mála jeho predstaviteľov v 80-tých rokoch na Slovensku. V roku 1989 koncipoval výstavu inštalácií *Suterén*. Meluzín pracuje aj formou video-inštalácii, ako bola napríklad v roku 1998 *Clon Line*. V 90-tych rokoch vystavoval video-inštalácie doma i v zahraničí, napríklad v Nemecku, Rakúsku, Švajčiarsku, Francúzsku, Veľkej Británii či v USA. Jeho práce, ako napríklad *Trump Tower* z roku 1997, sa radia pod neokonceptuálne umenie. (Geržová, 1999) V roku 2001 inicioval spolu s Milanom Pagáčom a Vladimírom Kordošom retrospektívnu výstavu *Umenie akcie*, ktorá mapovala vývoj akčného umenia na Slovensku v období totality 1965 – 1989. Výstava bola uvedená v Slovenskej národnej galérii.

Martin Čechvala
– I. P. Meluzín, 2004

V súčasnosti je riaditeľom školy **akad. mal. Milan Pagáč**, ktorý vyučoval odborné predmety na študijnom odbore kameňosochárstvo. Je členom Skupiny Artprospekt P.O.P. venujúcej sa umeniu performancie. Ich známou performance bola akcia *Daring* (1981), kde Milan Pagáč visel pomocou stúh nad ceremoniálnym priestorom. Skupinu s Milanom Pagáčom tvoria Viktor Oravec a Ladislav Pagáč. (Geržová, 1999) Spolu sa podieľali na realizácii viac ako 50 akcií, v ktorých sa často preberali konkrétne prvky zo života a z nich vytvárali autori novú fikciu. Skupina Artprospekt P.O.P. bola činná najmä v období

1979 – 1985. Jeho tvorba sa zaraďuje tiež pod neokonceptuálne umenie (Pozor napätie, 1991, 1448 Zrkadlení, 1993). Medzi jeho najnovšie práce patria priestorové projekty v podobe sklenených reliéfov s dvoj- i viacvrstvou jemnou lineárnou kresbou s prepojením na neónovú – svetelnú kresbu. (Jančár, 2010) Tieto projekty vytvoril pre samostatnú výstavu v Galérii mesta Bratislavy, ktorá bola otvorená v roku 2011.

Milan Pagáč a Viktor Oravec - inštalácia, 1989

Milan Pagáč - Kresby a záznamy, 2010

Štatutárnym zástupcom riaditeľa školy pre odborné predmety je v súčasnosti akad. soch. Michal Zdravecký a zástupkyňou riaditeľa školy pre všeobecnovzdelávacie predmety je ing. Alžbeta Balogová.

Pre školský rok 2012 -2013 prišlo na prijímacie skúšky 99 uchádzačov o štúdium, z toho 59 bolo prijatých. (Výročná správa ŠÚV, 2012) Napriek tomu uviedol riaditeľ školy Milan Pagáč v rozhovore pre denník SME, že má škola v novej konkurencii vyše štyridsiatich umeleckých stredných škôl na Slovensku stále veľkú prestíž. „*Dnes pôsobia v našej škole aj študenti z Prešovského, Banskobystrického či Trenčianskeho kraja. Bratislavčania tvoria z približne 230 študentov v škole len približne 40 percent, ostatní prichádzajú študovať z iných miest Slovenska.*“ (rozhovor s Milanom Pagáčom in SME, 2013)

K tejto téme kvantity a kvality uchádzačov o štúdium na ŠÚV sa vyjadrili aj absolvent ŠUP, fotograf a pedagóg VŠVU v Bratislave Miro Švolík a bývalý pedagóg odboru fotografie Filip Vančo so súčasným pedagógom odboru fotografie Petrom Čintalanom:

„*V časoch, keď som študoval, existovali na Slovensku len tri stredné umelecké školy, preto aj v Bratislave bolo v škole veľa talentov, ktorí dokázali potiahnuť hore aj tých priemerných.*“ V súčasnosti, keď je na Slovensku viac ako 40 umeleckých škôl, je to podľa neho skôr naopak, najmä na menších školách v regiónoch. „*Ak sa v škole objaví jeden talent, priemerná väčšina ho stiahne dole*“ (rozhovor s Mirom Švolíkom in SME, 2010).

„Keď som sa hlásil na ŠUP-ku, hlásilo sa šesťsto záujemcov a vzali na štúdium šesťdesiat. Bola to udalosť a veľmi sme si to vážili. Bol to super pocit a ten čas tam som chcel využiť. Teraz je mnoho škôl a mnoho naozaj pofidérnej kvality, tiež je oveľa menej detí v populácii celkovo. Myslím, že to percento talentovaných detí je vždy rovnaké. Keďže je menej detí celkovo, je aj menej tých talentovaných.“ (rozhovor s Filipom Vančom, máj 2013)

„Množstvo vychádzajúcich absolventov sa za posledných 75 rokov z ŠÚV nezmenilo, pribudlo však veľa nových škôl, ktoré poskytujú kvázi fotografické vzdelanie, avšak veľmi rôznej kvality.“ (rozhovor s Petrom Čintalanom, jún 2013)

Hlavnou prioritou ŠÚV J. Vydru je poskytovanie kvalitného stredoškolského vzdelania a odborného umeleckého vzdelania. Štúdium trvá štyri roky a končí sa teoretickou a praktickou maturitnou skúškou.

Študentská práca
- Materiálová štúdia, 1990

Richard Seneši
- Kĺzačka pre deti, 2000

Veronika Cabadajová
- Skica reklamy, 2000

Učebné plány pozostávajú zo všeobecnovzdelávacích – teoretických predmetov a z odborných predmetov. Učivo odborných predmetov je špecifické pre jednotlivé študijne odbory. Na škole je v súčasnosti otvorených osem študijných odborov: pod vedením Mgr. Art Lubici Sitákovej propagačné výtvarníctvo, propagačnú grafiku vedie Mgr. Pavla Šoltisová, vedúcim odboru úžitková fotografia je Mgr. Ján Strieš, keramický dizajn pod vedením MgA. Milana Hanku, dizajn a tvarovanie dreva – Mgr. Art Martin Hartiník, pod vedením akad. soch. Romana Hrčku kameňosochárstvo, ručné výtvarné spracúvanie textílií vedie akad. mal. Anna Bohatová a konzervátorstvo a reštaurátorstvo funguje pod vedúcim odborom akad. soch. Bohušom Vilímom. Od školského roku 2013-2014 je na ŠÚV otvorený nový, deviaty odbor

Dizajn – priemyselný dizajn. Podľa iniciátora vzniku nového odboru, súčasného riaditeľa školy Milana Pagáča, je dizajn integrálnou súčasťou nášho života, preto je presvedčený, že o tento najnovší študijný odbor bude záujem. Prvým vedúcim pedagógom štúdia priemyselného dizajnu je výtvarník Viktor Oravec. Na prijímacích pohovoroch v roku 2013 prijali pre novú špecializáciu o štvrtinu viac študentov do prvého ročníka. Výučba všetkých odborov sa kladie dôraz na syntézu teoretických, remeselných-technických a výtvarno-odborných znalostí. Žiaci sú pedagógmi vedení k samostatnému riešeniu a spracovávaniu úloh, aby už v priebehu štúdia získali potrebnú výtvarnú i remeselnú úroveň pre prax alebo ďalšie štúdium. Podľa informácií na webovej stránke školy „ťažisko zostáva na rozvíjaní invencie a tvorivého potenciálu.“ (www.suvba.eu)

Na škole tohto typu je dôležitá tvorivá atmosféra a hlavne skúsenosť, odbornosť i osobnosť pedagógov výtvarníkov. Je to jej nevyhnutný predpoklad pre úspech a kvalitu.

Počas svojej existencie škola vychovala niekoľko generácií významných umelcov a odborníkov, ktorí sa nemalou mierou zaslúžili o rozvoj umeleckého diania na Slovensku a priblížili ho tak svetu. Sú to také významné osobnosti, ako výtvarníci Albín Brunovský, Andrej Rudavský, Jozef Jankovič, Anton Cepka, Karol Weisslechner, Vladimír Popovič, Vladimír Gažovič, Július Koller, Stano Filko, režiséri Juraj Herz, Juraj Jakubisko, Jozef Bednárík, Elo Havetta, mím Milan Sládek, herečka Zdena Studenková, scénografi Ján Zavarský, Aleš Votava a ďalší. (www.suvba.eu/)

V roku 2005 škola oslávila 75. výročie svojej existencie od vzniku medzivojnovkej ŠUR. K tomuto významnému jubileu ŠÚV zorganizovala na svojej pôde reprezentatívnu výstavu. Výstava sa konala pod záštitou vtedajších predstaviteľov kultúry, školstva, Bratislavského samosprávneho kraja a hlavného mesta Bratislavy. Na výstave sa podieľal každý študijný odbor vystavením prác, ktoré mali poskytnúť komplexnú predstavu o škole a štúdiu. Vystavené boli reprezentatívne práce z väčšiny predmetov a cvičení. Na tomto podujatí si odbor úžitkovej fotografie jednoznačne obhájil svoje miesto.

V roku 2007 škola vydala k tejto príležitosti obsiahlu 500 stranovú knihu ŠUR+ŠUP+ŠÚV=75. Pričom išlo o najväčší edičný projekt v histórii školy. Súčasťou publikácie je množstvo farebných reprodukcí fotografií, historicky dôležitých a zaujímavých dokumentov a študentských prác. Autori v knihe postupne mapujú históriu tejto výnimočnej školy od vzniku až po rok 2005. Texty v tejto významnej publikácii zostavili Ondrej Bartko, Milan Bočkay, Zuzana Bartošová, Rudolf Fila, Kvetoslava Gazdíková, Sabina Jankovičová, Igor Peter Meluzin, Iva Mojžišová, Barbara Remiášová,

Miloš Štofko. Autori vychádzali z dokumentačného materiálu a textov Josefa Vydru. Je v nej uverejnené množstvo dokumentačného materiálu, práce študentov získané zo súkromných i štátnych zbierok, ktoré spolu tvoria vyše tisíc reprodukcí. V publikácii nájdeme aj súhrnný zoznam všetkých pedagógov a absolventov od roku 1948 do roku 2005. Autorom grafického dizajnu tejto rozsiahlej knihy je Vladislav Rostoka.

Zatiaľ poslednou, z hľadiska dejín slovenskej avantgardy významnou publikáciou, je kniha Škola moderného videnia. Bratislavská ŠUR 1928–1939. Kniha, ktorú roky náročne zostavovala Iva Mojžišová (1939-2014), vyšla v roku 2013, 74 rokov od zániku pôvodnej ŠUR.

„Keď som prišla do Slovenskej akadémie vied, tému Školy umeleckých remesiel začal robiť kolega dvakrát tak starý ako ja ako kandidátsku prácu. Po čase to vzdal, že nie sú materiály. Keď som počula, že sa niečo nedá, hneď som to chcela dokázať. Keď sa niečo nedá, je to biele miesto našej histórie, ktoré treba vyplniť. Tak som sa do toho pustila.“ (rozhovor s Mojžišovou v denníku Pravda, 2014) Knihu graficky upravil sochár Ján Šicka, bývalí pedagóg ŠÚV. Teoretička a historička umenia Iva Mojžišová je nositeľkou cien Dominika Tatarku a Nadácie Dagmar a Václava Havlovcov VIZE 97. Krstu „monografie“ ŠUR a vernisáže spolu prebiehajúcej výstavy sa už nezúčastnila.

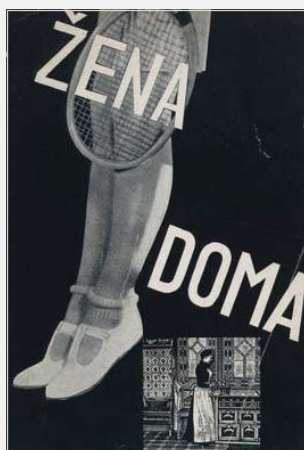
2 | Fotografia na ŠUR

Začiatky výučby fotografie na Slovensku siahajú do 30. rokov, kedy sa na prvej odbornej škole začala systematicky vyučovať fotografia. V jej začiatkoch bola fotografia vyučovaná len ako vedľajší predmet na oddelení reklamy a typografie.

2.1 Zdeněk Rossmann

Vedúcim oddelenia reklamy a typografie na ŠUR v Bratislave bol bývalý študent Bauhausu – avantgardný fotograf, grafický dizajnér, scénograf, architekt, interiérový dizajnér, člen brnianskeho Devětsilu a autor fotomontáží **Zdeněk Rossmann** (1905 – 1984). Zdeněk Rossmann bol tiež absolventom Českej vysokej školy technickej v Brne (1924 – 1927). Svojou tvorbou prispel k rozvoju českej avantgardy a konštruktivismu. Grafické oddelenie na ŠUR viedol v rokoch 1931 až 1938. V roku 1933 bol menovaný štátnym profesorom. V 1939 odišiel spolu s Josefom Vydrom do Brna, kde pedagogicky pôsobil na českej ŠUR. Následne bol kruto transportovaný do koncentračného tábora v Mauthausene, ktorý našťastie prežil. Po vojne sa vrátil k svojej tvorbe grafického dizajnéra a vytváral architektonické riešenia muzeálnych expozícií a výstav.

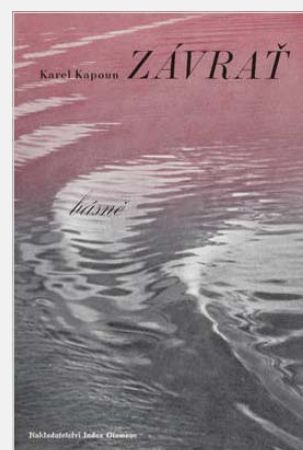
Na ŠUR v Bratislave boli zriadené aj večerné kurzy fotografie, ktoré boli určené fotografom, reklamným grafikom a žurnalistom. Samostatné fotografické oddelenie bolo založené až po príchode Jaromíra Funkeho do Bratislavy, v septembri roku 1931. Prišiel po dohode riaditeľa školy Josefa Vydru a Zdenka Rossmanna, aby prijal pozíciu zatiaľ externého učiteľa fotografie.

Zdeněk Rossmann, 1929

Zdeněk Rossmann, 1938

Zdeněk Rossmann, 1936

2.2 Jaromír Funke

Fotograf, teoretik fotografie a pedagóg **Jaromír Funke** (1896-1945), jeden z najvýznamnejších medzinárodne uznávaných predstaviteľov českej fotografickej avantgardy. Pôsoobil v Bratislave v rokoch 1931 až 1935.

Jaromír Funke, 1927 - 1929

Jaromír Funke, 1928 - 1929

Jaromír Funke, 1932

Funke sa fotografii začal venovať už ako dvanásťročný chlapec, keď dostal od svojho otca prvý fotoaparát. Približne z tej doby ostal zachovaný aj jeho autoportrét v zrkadle. Po neukončenom štúdiu medicíny a práva na Univerzite Karlovej v Prahe sa v roku 1922 začal zaoberať hlavne fotografiou. V roku 1924 sa začal venovať tvorbe abstrahujúcich kompozícií, na čo nadväzne vzniká cyklus *Abstraktných fotografických kompozícií*. Súbor *Abstraktných fotografických kompozícií*, kde tradičnou technikou za pomoci svetla, tieňa či drobných figuratívnych motívov a detailov sklenených objektov vytvára imaginatívne fotografické obrazy, sa radí do počiatkov abstraktnej fotografie v Čechách. (Birgus, Mlčoch, 2005, str. 31) V roku 1924 boli vystavené jeho práce spolu s fotografiami Františka Drtikola a Jaroslava Rösslera na 19. Parížskom salóne fotografie. Jaromír Funke sa zúčastnil aj na medzinárodnom fotografickom salóne v Toronte. (Birgus, 1999) Funke, ako prvý český fotograf reagoval na prácu francúzskeho fotografa Eugéna Atgeta a vytvoril cyklus *Čas trvá*. Cyklus silne ovplyvnený parížskym surrealizmom vzniká v rokoch 1930 až 1934 križujúc tak pobyt Jaromíra Funkeho v Bratislave. (Birgus, Mlčoch, 2005, str. 50) Vo svojej tvorbe sa venoval aj fotografii sakrálnej a mestskej architektúry, ku ktorej ho inšpiroval Zdenek Rossmann. (Mojžišová, 2013, str. 84)

Iniciátorom príchodu Funkeho na ŠUR bol práve jeho priateľ Zdenek Rossmann.

Už před tím spolupracovali v Brně na vydávání avantgardního časopisu *Index*. V knize Antonína Dufeka, *Jaromír Funke – Mezi konstrukcí a emocí*. (2013) je publikovaná část listu, poslaného 7. 5. 1931 z Bratislavy, který stojí za začátkem Funkeho pedagogické činnosti: „...píší ti jako člověk, který chce něco udělat pro moderní věci – píší funkemu fotografovi. jsem zaměstnán jako učitel na učňovské škole a vedu reklamu a typografii. k této je dosud přidělena fotografie, mají zde lépe vybavené ateliéry, komory a přístroje než na bauhause. přesvědčil sem řed. vydru, že na to nestačím a že potřebuji nutně fotografa. neznám v čsr lepšího než tebe. navrhl jsem tě a byl bys přijat. měl bys foto oddělení (samostatné) a mimo to ti chce opatřit řed. vydra dobrý obchod v památkovém ústavě nebo bys mohl zařídit si ateliér (je zde člověk který by ti dal svou firmu) obchody jsou zde veliké. / jestli reflektuješ na tuto nabídku napiš mi obratem, nastoupil bys ještě tento měsíc, pošli na mou adresu několik fot a formální žádost. (přilož také některé portréty) / píší ti to vše bez růžových sentimentálností – a jak už jsem se zmínil jen pro dobro věci. /odepiš v každém případě co nejdříve. / pozdravuji tě zděna rossmann.“ (Dufek, 2013, str. 37) Zachoval se aj list z 12. 8. 1931, který poslal o slede udalostí Funke svojeji priateľke, neskôr manželke Anne: „...tak s řed. vydrou sem vyjednal, že převezmu celou fotografii na učňovské škole, a že budu připravovat fotografie pro školu uměleckých průmyslů, kde povedu také celou foto. tato škola se teprve zařizuje a tak všechny možnosti jsou přede mnou... hned byla konference kantorů a byl jsem přijat a už mě tady říkají pane profesore, až jsem se lek, když jsem to poprvé slyšel... budu učit 16 kluků a v pondělí začínám... řed. vydra mi udělal báječný rozvrh hodiny budu mít v pondělí v úterý a ve středu – ostatek volno... ve středu přijedu do Kolína...“ (Dufek, 2013, str. 37) V nasledujúcom školskom roku (1931-1932) nastúpil na ŠUR, kde zo zašiatku vyučoval fotografiu na večerných kurzoch. Podľa Ivy Mojžišovej tu pred ním učil František Jánoška. (Dufek, 2013, str. 37).

Jaromír Funke, 1939

Jaromír Funke, 1927

Pravdepodobne ešte pred jeho príchodom bola vypracovaná náplň výučby fotografického večerného štúdia. Interné učebné osnovy pre potreby Funkeho fotografického oddelenia boli podľa Ivy Mojžišovej vypracované pedagógmi školy na pokyn riaditeľa Vydru v roku 1933. (Mojžišová, 2013, str. 82) V pláne sa uvádza schéma predmetov pre oddelenie fotografické I. a to Sklenené štruktúry. Kopírovanie; Kombinácia a aranžovanie s matnou štruktúrou. Zväčšovanie; Kombinácia sklenených objektov. Zväčšovanie; Kombinácia sklenených a nepriehľadných objektov. Montované fotografovanie, Retuš a jednoduché tónovanie. Pre oddelenie fotografické II. boli v schéme predmety Fotografické zvečšovanie; Jednoduchý portrét. Zvečšovanie a tónovanie; Portrét v umelom osvetlení. Zvečšovanie; Exkurzia von. Portrét a dvojportrét. Montáž fotografií. Až neskôr mal Funke vypracovať celoštátne osnovy sám, poverením Ministerstva školstva a národnej osvety na žiadosť Josefa Vydru. (Mojžišová, 2013, str. 83) Mojžišová ďalej uvádza, že ich mal vypracovať ešte počas jeho pobytu v Bratislave a používať sa začali na bratislavskej ŠUR. Podľa týchto osnov prebiehala výučba aj od prvého roku jeho výučby fotografie na pražskej Štátnej grafickej škole. Znenie osnov je dodnes neznáme. (Mojžišová, 2013, str. 83) Antonín Dufek ale uvádza, že osnovy napísal Funke na žiadosť Ladislava Sutnara, riaditeľa Štátnej grafickej školy v Prahe v roku 1932. (Dufek, 2013, str. 39) Podľa Dufeka vytvorenie systému výuky Funkemu nerobilo problémy a v tomto smere sa radil s Josefom Sudkom, ktorý bol absolventom štúdia fotografie na Štátnej grafickej škole u Karla Nováka. (Dufek, 2013, str. 40) V čase, keď Funke odchádzal do Prahy, bola schéma predmetov oddelenia fotografie na ŠUR v Bratislave rozvrhnutá do ročníkov. V prvom ročníku sa študenti priúčali reklamnej a dokumentárnej fotografii, v druhom portrétnej fotografii, v treťom fotografii pre tlač a reprodukciu a v poslednom štvrtom sa venovali reportážnej a kinetickej fotografii. (Dufek, 2013, str. 41)

Vo výučbe uplatňoval Funke princípy novej fotografie a novej vecnosti. Snažil sa presadiť chápanie fotografie ako svojprávneho vizuálneho umenia. (Mojžišová, 2013, str. 185) Manifestom sa stal Funkeho vyučovací program: *„Fotografujeme štruktúry, objavujeme fotogeniu predmetov. Kombinujeme predmety v priestore. Fotografie dokumentárne, reklamné a portrétne. Hlavnou zásadou je čistota fotografického prejavu!“* (Dufek, 2013, str. 40) Podľa Dufeka najlepšie a najstručnejšie vysvetľuje svoj systém výuky Funke v rozhovore pre *České slovo*:

„Dnešní naše osnovy jsou dělány v duchu ryze moderním a praktické účelnosti. Vycházíme od jednoduché struktury, kterou v prvním pololetí prvního ročníku probíráme

důkladně od jednoduchého povrchu až po komplikované a vzájemně se prostupující struktury. Věc není tak jednoduchá, jak snad vypadá. Neboť povrch jest základ podání pravdivosti ofotografované skutečnosti. A naši žáci musí se důkladně naučiti již hned na počátku udělat technicky bezvadně matné, pololesklé i lesklé povrchy se všemi jemnostmi i detaily ve stínech i světlech. Při tom se naučí také vhodně a účelně používat i zpracovávat negativní i kopírovací materiál, filtry a všechny tech. základní procesy. Po probrání a důkladném obeznámení přejde se ke skutečnému objektu. Nejdříve jest to jednoduché geometrické těleso, například krychle, válec, koule atd. Úmyslně volíme tento představovaný tvar, aby žáci byli nuceni namáhati svou fantazii k tomu, aby z takto oproštěného objektu si zkomponovali takovou skutečnost, která by byla logická, fotograficky vyvážená a fotogenicky zajímavá. Neboť tvarové ochuzení musí být i vyváženo zajímavou, ba i rafinovanou kompozicí, aby bylo docíleno dokonalého a překvapujícího účinku.“ (Dufek, 2013, str. 41)

V článku Funke uvádza aj ďalší postup: „Od těchto jednoduchých těles přecházíme k řadě předmětů, z čehož vyplývá komponování do určeného formátu. Z řadění věcí jdeme dál do účelnosti – do reklamní fotografie. Zde žáci mají již širší pole působení a otvírají se jim překvapující variace. II. ročník jest ze začátku zaměstnáván touto reklamní fotografií, která je nesena účelem, jednak správným a pravdivým ofotografováním daného reklamního objektu, jednak docílením překvapujícího řešení a osvětlení, aby byl vzbuzen zájem diváka, který prohlíží reklamní fotografii. Zde se nám již objevuje alespoň částečně člověk. Například ruka, která něco dělá, drží šálek, sklenici, ukazuje atd. Od tohoto detailu přecházíme k tváři člověka.“ (Dufek, 2013, str. 41)

V článku opisuje tiež výučbu portréту a retuše: „Portrét, který jest další etapou, jest pro nás problém tvarový, světelný a hlavně charakterový. Musíme podat správnou podobu osoby a při tom nešetřit charakteristické znaky fotografované osoby, ale tak, aby vada, která jest třeba výrazovým znakem pro tu nebo onu osobu, nebyla zvětšována nebo zastírána, ale harmonicky sladěna. Musíme si počínat velmi opatrně, neboť žáky musíme naučit vlastně obojí: aby fotografovali portrét i po stránce fotografické i obchodní, neboť jednou půjdou do života a budou postaveni často před choulostivé případy a tehdy musí vyhovět vyslovenému přání. Retuš nám napomáhá, bez které se dosud nemůžeme obejít, a proto naši žáci jsou cvičeni v retuši obyčejné i americké. Od jednoduchého portréту obličej, detailů figury nebo celé postavy, jdeme k dvojportréту a skupině. Děláme portrét v ateliéru při umělém světle i pod širým nebem nebo v obyčejném interiéru.“ (Dufek, 2013, str. 42)

Vymenúva fotografické disciplíny – žánery, reportáž, krajina, interiér, socha

i architektúra, ktoré fotografujú a vysvetľuje: „...ke všem těmto oborům máme upřímný vztah a chceme podati dokonalou fotografii jak po stránce technické, formální a kompoziční, tak po stránce obsahové. Na speciálce i na mistrovské škole se žáci dále vzdělávají a probírají jednotlivé obory znovu důkladněji, pečlivěji, hlouběji, ale hlavně samostatněji. Na speciálce seznamujeme žáky také s fotografií aktu, s abstraktní fotografií, s fotogramem a točíme a zpracováváme také úzký kinofilm.“ (Dufek, 2013, str. 42)

V poslednej časti interview spomína ostatné, tiež dôležité, nefotografické predmety výučby: „Naše praxe jest doplněna velmi dobrou osnovou kreslení, kde žáci se učí písmu, jednoduchému kreslení, také tvořit montáž, a poznávají plastickou anatomii těla. Chemie i optika dávají žákům dobré teoretické vědomosti a odborná nauka přihlíží jednak k praxi, jednak k fotografické estetice a kritice. Velmi dobře se osvědčuje laboratorní praxe, která jest věnována opravným procesům, barevné fotografii a posledním novinkám na fotografickém trhu. A konečně hospodářské nauky jsou důležitým doplňkem, neboť náš absolvent bude se z fotografie živit a musí umět nejen dělat, ale také prodávat. Hospodářské nauky ho naučí kalkulovat, prostě počítat, aby z našeho absolventa byl dobrý a solidní obchodník.“ (Dufek, 2013, str. 41-42)

Jaromír Funke,
1926

Podľa Antonína Dufeka sa charakteristickým prejavom „Funkeho školy“ stalo cvičenie Predmet v priestore. „Vychádzalo to z elementarizmu, ktorý bol jedným z hlavných princípov jeho tvorby od najrannejších zátiší s guľami, kockami a papierovými i sklenenými obdĺžnikmi a štvorcami v prvej polovici dvadsiaty rokov. Cvičenie v aranžovaní a zobrazovaní priestorových elementov pozoruhodne korelovalo s učením Bauhausu – špeciálne Vasilija

Kandinského – o elementárnych tvaroch.“ (Dufek, 2013, str. 43) Dufek uvádza, že tieto fotografické cvičenia vzišli z tradície reformného školstva, z výuky o základných tvaroch najmä pre potreby výučby kresby, pre ktoré boli tieto predmety vyrábané už v roku 1900. „Na štátnej grafickej škole ich fotografovali i žiaci Funkeho predchodcu, Karla Nováka.“ (Dufek, 2013, str. 43)

Snaha Josefa Vydru podporená Josefom Sudkom získať pre „fotografa samouka“ Funkeho výučný list, vyústila v jeho menovanie na ŠUR v Bratislave za štátneho profesora (1934). Pod vedením Jaromíra Funkeho absolvoval v školskom roku 1932-1933 štúdium na fotografickom oddelení aj syn Josefa Vydru, Vladimír Vydra.

Spolu so Zdenkom Rossmannom sa výrazne podieľali aj na progresívnom časopise *Nová Bratislava*. V Bratislave pracoval na súbore *Špatné bydlení* v štýle sociálnej fotografie. Rada jeho fotografií o ťaživej a biednej situácii v Bratislave zavinenej aj obdobím hospodárskej krízy sa zachovala len na negatívoch. Po získaní profesúry a uvoľnení miesta pedagóga na Štátnej grafickej škole v Prahe, odchádza zo Školy umeleckých remesiel v Bratislave. Príčinou jeho odchodu z bratislavskej ŠUR je podľa Antonína Dufeka aj osamelosť, ktorú Funke v Bratislave pociťoval. O jeho pocitoch sa dozvedáme v zachovaných listoch, ktoré posielal svojej drahej Anne z Bratislavy. (Dufek, 2013, str. 38) „Podľa Ivy Mojžišovej sa málokedy zúčastňoval na obvyklých kaviarenských posedeniach a rozhovoroch.“ (Dufek, 2013, str. 39) Od roku 1935 začal externe vyučovať na Štátnej grafickej škole v Prahe a stal sa jej kmeňovým pedagógom. (Birgus, 1999)

Jaromír Funke sa okrem svojej vlastnej tvorby a pedagogickej činnosti venoval aj teoretickej, kritickej, organizátorskej, redaktorskej činnosti, čím výrazne ovplyvnil fotografické dianie svojej doby a následne aj celý vývoj fotografie na Slovensku a v Čechách.

Keďže Jaromír Funke prežil svoje detstvo a aj väčšiu časť svojho života práve v českom Kolíne, mesto usporiadalo k pocte Jaromíra Funkeho a ďalšieho velikána českej fotografie Josefa Sudka. festival fotografie *Funkeho Kolín*. Festival v Kolíne funguje od roku 1993. V roku 1924 sa v Kolíne stretol s Josefom Sudkom a nadviazali priateľstvo a spoluprácu. (Birgus, 1999) Spolu s ďalšími nadšencami fotografie založili Fotoklub Praha a Českú fotografickú spoločnosť. (Mojžišová, 2013)

V čase pôsobenia Jaromíra Funkeho zahŕňala výučba fotografie teda dva nosné predmety: predmet práce vonku a v ateliéri a predmet práce v temnej komore a chemické procesy. Dopĺňovali ju hodiny kreslenia, typografie, náuka o farbách, náuka o reklame a vkuse. V rámci fotografických predmetov sa vyučovala statická, portrétna, reklamná

a reportážna fotografia, fotomontáž, kinetická fotografia a filmové operatérstvo. Táto náplň vychádzala z vtedajšieho štatútu školy. (Stano, 1986)

Oddelenie fotografie v časoch ŠUR bolo podľa Rossmána, ako aj spomínal v liste Funkemu, lepšie vybavené ako na Bauhause. Niekoľko firiem a podnikateľov venovalo škole časť zariadenia ako dar.

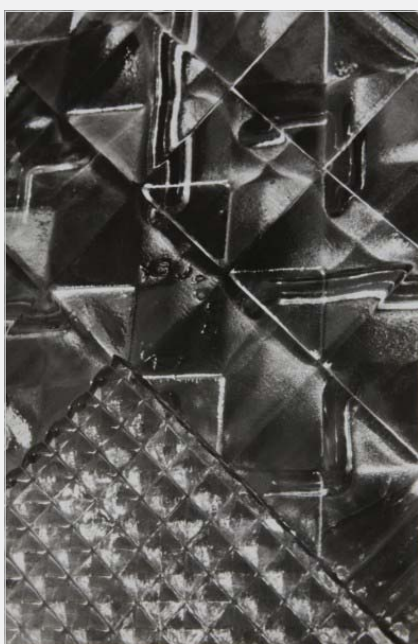
Z obdobia do roku 1937 sa zachovalo len veľmi málo dokumentov a informácií. „V archívnych materiáloch z obdobia fotografie na ŠUR chýbajú niektoré základne dokumenty zrejme pričinením dobre organizovanej predvojnovnej cenzúry.“ (Stano, 1986) Nenašli sa žiadne katalógy školských výstav, ktoré boli usporadúvané doma aj v zahraničí. „Svoje vykonala aj vojna (podľa niektorých svedkov časť archívu odviezli Nemci) a neskôr reorganizácia školstva po vojne (sťahovanie do inej budovy).“ (Stano, 1986) Podľa Mojžišovej na nezachovaní prác mal svoj podiel viny aj nezáujem o školu zo strany múzeí a galérií. (Mojžišová, 2013, str. 11) „Dôsledky sú trpké. Postupom času mizli dokumenty, mnohé sa zničili alebo rozptýlili na neznáme miesta. A došlo i k ujme najväčšej – k strate diel. Múzeá a galérie o ne nemali záujem. Nepokúsili sa obrátiť svoj aktivizačný záber smerom k prácam, ktoré pochádzali zo Školy umeleckých remesiel alebo z jej okruhu. A žiaľ, neusilujú sa ich získať – tie posledné, ktoré by sa dali ešte nájsť – ani dnes.“ (Mojžišová, 2013, str. 11) Mojžišová ďalej uvádza, že výnimkou je Múzeum mesta Bratislavy, ktoré získalo aspoň niekoľko prác Anny Horovej a Zdeněka Rosmána. V poslednej dobe pribudlo aj pár akvizícií snímok žiakov ŠUR vo fotografickej zbierke SNG v Bratislave. (Mojžišová, 2013, str. 11)

Oddelenie vznikalo v dobe, keď sa v Bratislave formoval prúd na základe estetických princípov novej vecnosti. Funkeho program výučby bol formulovaný ako „postupné fotografické práce od jednotlivých štruktúr materiálov k jednoduchej kompozícii objektu v priestore. Kombinovanie predmetov a ich vzájomné vzťahy. Fotografia reklamná a dokumentárna. Jednoduchý portrét. Negatívny a pozitívny proces. Zväčšovanie rozptýleným svetlom.“ (Anna, 1997) Manifestom oddelenia sa stala skrátene hlavná zásada – čistota fotografického prejavu.

„U Funkeho študovala istý čas Marie Rossmannová, ktorá prišla z dessauského Bauhausu, a tiež azda najpozoruhodnejší fotograf slovenskej moderny a autor textov o fotografii Miloš Dohnány.“ (Mojžišová, 2013 s. 84) Na oddelení fotografie študoval v školskom roku 1932-1933 a 1933-1934. **Miloš Dohnány** (1904-1944) zástanca nového videnia na Slovensku prejavoval záujem nielen o fotografovanie, ale aj o jeho teoretické a technicko-organizačné zázemie. Publikoval recenzie výstav a odborné články

v periodikách a usporadúval fotografické školenia. Vplyv jeho učiteľa badať najmä v jeho skorej fotografickej práci, v školských cvičeniach. V kompozíciách *Sklo a Živnosti* (1932-1934) využíva odlesky, zvýrazňuje štruktúru dokonca komponuje do obrazu text. Geometrická kompozičná schéma, akú volil v školských prácach na tému zátišie, sa neskôr objavuje aj pri zaznamenávaní nových námetov. Tie nachádzal aj pri fotografovaní architektúry mesta. Výtvarne zaujímavé a inovatívne sú tiež portréty, kde polocelky postáv komponuje do diagonál. Jedným je aj fotografia *Vierka* (1932), ktorú si vybrali Václav Macek a Aurel Hrabušický ako titulnú pre ich obsahlu publikáciu *Slovenská fotografia 1925-2000. Moderna-Postmoderna-Postfotografia*. (2001) Talentovaný fotograf Dohnány bol aktívnym členom bratislavského fotoklubu YMCA. (Hrabušický, Macek 2001 s. 74)

Miloš Dohnány,
1932 - 1934

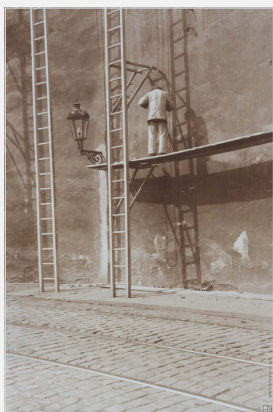
Josef Vydra hľadal vhodného kandidáta, ktorý by mohol Funkeho po jeho odchode zo ŠUR nahradiť a ako opisuje Iva Mojžišová, jeho nároky boli nemalé. „Najprv ponúkol miesto vedúceho oddelenia fotografie Jindřichovi Kochovi, absolventovi Bauhausu, ten však, žiaľ, krátko pred dohodnutým nástupom do Bratislavy tragicky zahynul. Druhý, ktorého mienil Vydra angažovať, František (Franco-is) Kollár, mal práve vtedy také pritažlivé zákazky v Paríži (portrétovanie Edith Piaf či Jeana Cocteaua), že sa v meste miest rozhodol zostať natrvalo.“ (Mojžišová, 2013, str. 82) Ďalším kandidátom na post vedúceho oddelenia fotografie sa stal Ladislav Kožehuba.

2.3 Ladislav Kožehuba

Nástupcom Jaromíra Funkeho na ŠUR sa stala hneď ďalšia osobnosť modernej fotografickej tvorby, **Ladislav Kožehuba** (1906-1957).

Fotograf a pedagóg Ladislav Kožehuba absolvoval štúdium inžinierskeho staviteľstva na Českom vysokom učení technickom v Prahe (1924-1927). Určitý čas pracoval v Zlíne u Baťu (1931). Ovplyvnený podnetným pražským dianím, vytvoril v roku 1927 sériu fotografií, ktorú možno považovať za analytickú štúdiu v duchu novej vecnosti. Vytvoril cyklus „Pouličné scény“ pozostávajúci z niekoľkých sérií a to Dolovanie piesku, Oprava člna a Oprava fasády. Modernosťou z hľadiska uhla pohľadu, odstupu či využitia perspektívnej skratky jeho fotografie pripomínajú práce L. Moholy-Nagya, André Kertésza či Jana Lausmanna. U Kožehubu často nachádzame fotografie postavené na dominantnom motíve. Z tohto hľadiska je ojedinelým jeho súbor *Malá preprava*, kde technická kvalita snímku ustupuje autorovmu zámeru zaznamenať príbeh, dianie. V súbore fotografuje plochu po ktorej sa pohybujú pracujúci, ponáhľajúci sa ľudia s naloženými i prázdnyimi fúrikmi z nadhladu. (Hrabušický, Macek, 2001, str. 68) Po roku 1929 sa jeho ďalšia tvorba doposiaľ neobjavila. Po druhej svetovej vojne prednášal techniku fotografie na Slovenskej vysokej škole technickej. (Mojžišová, 2013)

Ladislav Kožehuba
- Pouličné scény,
1927

V roku 1935 začal vyučovať fotografiu na ŠUR v Bratislave, kde prebral funkciu vedúceho oddelenia fotografie. Pokračoval však v rozvíjaní didaktických metód Jaromíra Funkeho. Počas pôsobenia na ŠUR, v roku 1937, bol menovaný za štátneho profesora. Oddelenie fotografie v tom čase nemalo dennú verziu štúdia. Ladislav Kožehuba vyučoval teda na Večernom oddelení fotografickom a viedol predmet fotografické dielne pre denné štúdium. Na večernom oddelení fotografie mali so študentmi kurzu k dispozícii celkovo jedenásť hodín výučby,

na predmete fotografické dielne dennej formy štúdia mali tri vyučovacie hodiny týždenne. Žiaci večernej školy sa delili podľa zamestnania na fotografov, technických zamestnancov a reklamných grafikov. Vyučovacím programom večerného oddelenia fotografie bolo zameranie na fotografické práce od jednotlivých štruktúr materiálov k jednoduchej kompozícii objektu v priestore, kombinovanie predmetov a ich vzájomné vzťahy a tiež reklamná a dokumentárna fotografia, ako aj portrét, negatívny a pozitívny proces.

Žiaci denného štúdia dostali na predmete fotografické dielne základné znalosti o fotografickej optike, o fotografických prístrojoch a materiáli, o negatívnom a pozitívnom procese. Súčasťou výučby bol aj technický výcvik, výklad o fotografickej kompozícii a zásadách dobrej reklamnej fotografie. Koncepcia vychádzala z princípu, že *„pre reklamnú prácu a umelecké remeslá je fotografia nezbytnou pomôckou.“* (ŠUR, 1937) Škola mala večernou formou umožniť štúdium *„aj tým, ktorý majú pevné denné zamestnanie a nemôžu sa na štúdiách sami vydržovať.“* (ŠUR, 1937)

Viac informácií o vedení oddelenia fotografie Ladislavom Kožehubom nebolo zatiaľ objavených. *„Kožehubov spôsob výučby bol nepochybne moderný a kvalitný, o čom svedčia viaceré ocenenia jeho žiakov.“* (Mojžišová, 2013, str. 85) Pôsobenie Ladislava Kožehubu na bratislavskej ŠUR trvalo len krátke obdobie, kým v roku 1939 školu v mene fašistickej ideológie nezavreli.

3 | Fotografia na ŠUP

Oddelenie fotografie sa znovu otvorilo v školskom roku 1946 – 1947, rok po vzniku novej Strednej umeleckopriemyselnej školy v Bratislave, založenej vďaka hlavnému iniciátorovi a vtedy novému riaditeľovi Rudolfovi Horňákovi. Hneď v tom roku nastúpil Ladislav Kožehuba opäť ako pedagóg na odbor úžitkovej fotografie. Viedol odbor úžitkovej fotografie v náročných a improvizovaných povojnových podmienkach. Začínali spolu s Ladislavom Rollerom. Ich pôsobenie na škole však trvalo len jeden rok. Jeho zámer nadviazať na tradíciu ŠUR, najmä čo sa týka výtvarnej fotografie, sa behom tak krátkeho obdobia nepodarilo presadiť. (Stano, 1986)

„Na školu prichádzajú noví pedagógovia, ale bohužiaľ systematickosť a cielavedomosť ich výučby spočívala takmer výhradne na fotografickom remesle.“ (Stano, 1986)

Do roku 1951 fungovala škola ako nadstavbová trojstupňová. Fotografia sa dala študovať na stupni odborná škola fotografická a majstrovská škola fotografická. Od nasledujúceho roku 1952 sa škola pretransformovala z nadstavbovej formy štúdia na štvorročné štúdium. Vo výučbe fotografie sa síce nadviazalo na pôvodné smerovanie, ale v novej otvorenej výtvarno-pedagogickej koncepcii, s fókusom na rešpektovanie aktuálnych potrieb a s cieľom akceptácie nových technológií, postupov a technických možností. Po systémových zmenách sa ustálili na škole dve skupiny oddelení a to plošné výtvarníctvo a priestorové výtvarníctvo. Úžitková fotografia patrila pod plošné výtvarníctvo. Študenti úžitkovej fotografie na ŠUP končili maturitnou skúškou zo všeobecnovzdelávacích predmetov a realizovania odbornej maturitnej práce a jej obhajoby, tak ako to poznáme aj dnes.

3.1 Ľudovít Absolón

Od roku 1955 – 1979 pôsobil na škole **Ľudovít Absolón**, chemik – vtedy drogist. Jeho pedagogické kvality spočívali najmä vo výučbe technológie a dejín fotografie. Pre tieto predmety zostavil prvé odborné učebnice oddelenia, ktoré sa používali následne ešte mnoho rokov. Podľa Fera Tomíka vedel Absolón výborne namiešať akúkoľvek vývojku či ustaľovač podľa potrieb, ale podľa jeho receptov v knihách sa nedal vyvolať film a ani fotka. *„Povedal mi, že treba nechať priestor aj žiakom nech sa dovtípi sami.“* (rozhovor s Ferom Tomíkom, 2013) Časom knihy vyradilo Ministerstvo školstva. Pedagóga Ľudovíta

Absolóna si pamätajú jeho študenti ako veľmi prísneho a tvrdého. „*Všetci sme sa technológiu naučili, lebo sme sa ho báli.*“ (rozhovor s Juditou Csáderovou, jún 2014)

3.2 Ľudovít Sedílek

V rokoch 1961 až 1979 učil na odbore fotografie bratislavskej ŠUP aj rodák z obce Tajov **Ľudovít Sedílek**. Vyučoval dielenskú prax, kde študentom odovzdával svoje skúsenosti ako športový a reportážny fotograf. Jeho predmetmi boli tiež hlavný odborný predmet, technológia, materiál. Bol triednym učiteľom aj ročníku Judity Csáderovej. Jeho bývalá žiačka si spomína na svojho stredoškolského profesora ako na veľmi ľudského a dobrého. (rozhovor s Juditou Csáderovou, jún 2014) Počas pôsobenia Ľudovíta Sedíleka na odbore úžitkovej fotografie, prišlo k prvým zásadným inováciám štruktúri odborných predmetov.

Oddeleniu však chýbal výrazný pedagóg – výtvarník, ktorý by študentov viedol k tvorbe a oddelenie neudržalo krok s ostatnými oddeleniami na ŠUP. Túto situáciu sa snažili zmeniť pedagógovia Zora Karovičová, Alexander Strelinger a Jaroslav Pogran.

3.3 Zora Karovičová

Akad. mal. **Zora Karovičová** (1939), rodená Šišoláková, učila na ŠUP odborné predmety od roku 1963. Jej pedagogická činnosť začala práve na odbore úžitkovej fotografie. Podľa Fera Tomíka, bola určité obdobie kmeňovou učiteľkou odboru fotografie. (rozhovor s Ferom Tomíkom, október 2013) A určitý čas bola vedúcou odboru. Študentov fotografie učila kresbu, čím prispela k tvorivému rastu mladých fotografov. Jej predmetmi boli odborné kreslenie prípravné, odborné kreslenie písma a odborné kreslenie návrhové. Usilovala sa o prepojenie výučbu kresby s náplňou výuky na fotografickom odbore. Študenti u nej vytvárali napríklad výtvarný návrh obálky kníh či kultúrnych novín, ktorých podkladom bola fotografia. Vo výučbe nadviazala na jej skúsenosť študentky odboru úžitkovej grafiky u Akad. mal. Jozefa Chovana, ktorý zastával princípy Bauhausu. Celkovo pôsobila na škole od roku 1963 až do roku 2000. V posledných rokoch bol jej hlavným, kmeňovým študijným odborom, odbor kameňosochárstvo. Ako pedagogičke jej bola vlastná prirodzená autorita. (rozhovor s Juditou Csáderovou, jún 2014)

3.4 Alexander Strelinger

Fotograf a kameraman **Alexander Strelinger** (1934) absolvent FAMU v Prahe vyučoval na oddelení fotografie od roku 1966 do apríla 1971. Učil odborné predmety. Neskôr pôsobil ako jeden z prvých pedagógov na katedre kamery VŠMU v Bratislave. Pôsobil tam od jej založenia Stanislavom Szomolányim v roku 1990. Vyučoval na odbore dokumentárneho filmu a v Ateliéri kameramanskej tvorby a fotografie.

Svojou fotografickou tvorbou sa zaradil k programu poetizácia všednosti. (Hutník, 2011) Fotografie Alexandra Strelingera boli vystavené v roku 1960 na výstave Štyria mladí fotografi, neskôr v roku 1990 na výstave Slovenská fotografia 60. rokov. Samostatná výstava autora bola v roku 2009 uvedená v rámci festivalu Mesiaca fotografie v Bratislave pod názvom Alexander Strelinger: Úvahy a neúvahy 1953-1959.

Alexander Strelinger
- Anjelíci,
1958 - 1959

Je známy najmä ako kameraman dokumentárnych filmov. V jeho bohatej filmografii sa nachádzajú mnohé diela, ktoré vznikli v spolupráci s významnými slovenskými režisérmi na dokumentárnych filmoch. Ako kameraman spolupracoval napríklad s Martinom Slivkom (Človek a hra, 1969; Terchovská muzika, 1984; Pavol Socháš, 1987), Petrom Solanom (Nemecká, 1974, Len lístok poľnej pošty, 1977), Dušanom Hanákom (Analógie, 1966; Impresia, 1966; Variácie kludu, 1967), Dušanom Trančíkom (Tryzna, 1965, viac autorov; Story of Seven Steelmasters, 1973), Vladom Kubenkom (Slovenský raj,

1966; Črty z Indie, 1967; Peklo, 1967; Mimoriadne cvičenie, 1971; Rudolf Uher, 1983; Kde vtáci nelietajú, 1974; Keramika z Modry, 1985), Ivanom Húšťavom (Rom, 1969; Maliar Laluha, Kraslice, 1971). V jeho vlastnej réžii vznikli dokumentárne filmy Farebná sonáta (1974) a Pozsony – Pressburg – Bratislava (1976). V roku 2008 získal Cenu za celoživotné dielo v rámci udeľovania cien za najlepší kameramanský výkon Kamera 2008.

Medzi jeho študentov patrí aj fotografka v slobodnom povolani **Elena Mešková**. Ako uviedla v rozhovore pre knihu ŠUR-ŠUP-ŠUV=75 témy, ktoré zadával a praktické cvičenia boli pre študentov zo všetkých odborných predmetov najzaujímavejšie. Opisuje ako chodil na hodiny pripravený, s množstvom kníh, v ktorých mohli žiaci očami „hltat“ najlepšie fotografické diela svetových autorov: *„Cítili sme sa obohatení nielen obsahom jeho prednášok, ale aj milým humorom, ktorý nikdy na hodinách nechýbal. Pri hodnotení našich prác určite používal aj znalosti zo psychológie, čo dnes pokladám za pedagogické majstrovstvo. Hoci nám nič neprepáčil, svojimi pripomienkami nikomu nezobral chuť do práce, nikto nemal pocit krivdy a nikomu nevadilo, ak musel fotografie prepracovať. A hovorieval, že sa spolu s nami učí... Prejavý jeho láskavosti mali na nás silný vplyv. Chránil mnohých pred pocitom menejcennosti a vzájomnej závidi. Vyvolával v nás snahu byť lepšími.“* (rozhovor s Elenou Meškovou in Štofko, 2007)

3.5 Jaroslav Pogran

Jaroslav Pogran, absolvent katedry réžie FAMU (1956) a taktiež bývalý študent ŠUP-ky, vyučoval na ŠUP odborné predmety na oddelení fotografie od roku 1965 – 1972. V réžii Jaroslava Pograna vznikli filmy *Čas ktorý žijeme* (1968), televízny film *Poškolák* (1975), seriál *Oco, mama a ja* (1979) a televízna relácia *Martin Benka a hudba* (1988). V roku 1975 režíroval animovaný krátkometrážny film *Fúkaj, Silák, Jeleniar*, kde bol rozprávačom deja najvýraznejší herec dejín slovenského divadla a filmu Jozef Kroner. Film získal Čestné ocenenie na 12. ročníku Arsfilmu v Kroměříži (1975) v kategórii animovaný film. Film zapôsobil svojim výtvarným prevedením s neobvyklým využitím plošnej keramiky ako výtvarným prostriedkom.

Medzi študentov Ludovíta Absolóna, Zori Karovičovej, Ludovíta Sedílka, Alexandra Strelingera a Jaroslava Pograna patria výtvarne nadané a významné osobnosti Slovenskej výtvarnej kultúry ako Oľga Bleyová, Zuzana Mináčová, Ľuba Lauffová, Judita Csáderová, Margita Mancová či Juraj Lipták.

K didaktickým zmenám smerom výtvarnej fotografie na oddelení fotografie viedol príchod mladej absolventky katedry fotografie FAMU, Miloty Havránkovej.

3.6 Milota Havránková

Fotografka a vizuálna umelkyňa **prof. Milota Havránková**, narodená v roku 1945 v Košiciach, vyučovala na oddelení fotografie ŠUP v období od 1. 2. 1972 do 31. 8. 1977.

Pedagogická činnosť jej priniesla nové perspektívy, napokon aj prostredie školy jej bolo blízke, keďže sama bola študentkou oddelenia fotografie na ŠUP v rokoch 1959-1963. K fotografii sa však dostala, ako sama hovorí, náhodne. Bolo to ešte v období, keď sa fotografia netešila takej popularite ako iné odbory na škole. Väčšina uchádzačov sa hlásila na maľbu a grafiku. Prijímacie pohovory však boli len všeobecné. Často dochádzalo k tomu, že po prijímacom pohovore nadaných žiakov presúvali na iné neobsadené oddelenia, buď podľa ich vlastného výberu, alebo aj nie. Tak sa i Milota ocitla na oddelení fotografie. Vďaka výbornému kolektívu a tvorivosti v triede, ako spomína, „*štúdium prežila.*“ Medzi jej spolužiakov patrilo aj Miloš Vančo, budúci otec Filipa Vanča, pedagóga odboru fotografie na ŠÚV. Milota Havránková naňho spomína „*boli sme veľkí kamaráti. Pamätám sa tiež, že bol technicky veľmi dobre vybavený. Bol z rodiny fotografov.*“ (rozhovor s Havránkovou, jún 2013)

Milota Havránková
– Autoportrét I.-IX.,
1972

V čase jej štúdia bola výuka fotografie pod vedením Ludovíta Absolóna a bola dominantne zameraná na technológiu, technickú zručnosť a remeslo. Fotil sa klasický

portrét, kde sa nesmel objekt pozerať do objektívu. Fotila sa žánrová fotografia. Dôraz sa kládol na technické zvládnutie osvetlenia a výučbu chemického procesu. Napokon to boli oblasti najbližšie pôvodnej profesii Ludovíta Absolóna. Výtvarným umením sa zaoberali len vo forme dejín. Na oddelení fotografie sa v tej dobe študenti nevedli k voľnej tvorbe. „*Prostřednictvím cvičení sme vytvárali klišé. Boli sme k tomu tak nútení. Vôbec som fotografiu nemala rada. Navyše som bola vyslovene netechnický typ.*“ (rozhovor s Havránkovou, jún 2013)

Jej maturitnú prácu viedol pedagóg a režisér Jaroslav Pograd. Jeho pedagogická činnosť mala zo strednej školy na ňu, ako sama hovorí, najväčší vplyv. „*Vnímal fotografiu inak, viac dramaturgickým spôsobom. Až u neho som objavila fotografiu, ktorú som si obľúbila.*“ (rozhovor s Havránkovou, jún 2013)

Fotografia sa stala nakoniec jej celoživotným poslaním. „*Fotografia ma totiž naučila rozmyšľať a vďaka fotografii som sa stala tým, čím som. Prežila som päťdesiat rokov s fotkou, zažila som jej rôzne štádiá a menila som sa spolu s ňou. Fotografia mala a stále má moc – veď keď bola objavená, ľudia si mysleli, že cez ňu pochopia zmysel života.*“ (rozhovor s Havránkovou, denník Pravda, 2014)

Pedagogickú činnosť na škole začala ako náhrada práve za Jaroslava Pograda. Prizval ju Ludovít Absolón. Bola prvou zo slovenských absolventov Filmovej a televíznej fakulty Akadémie múzických umení v Prahe (1966-1971). Katedru fotografie otvorili na FAMU až štyri roky po ukončení jej štúdia, študovala na Katedre kamery. Podľa Miloty Havránkovej, bola jedinou študentkou – ženou na škole. Štúdium absolvovala u profesora Jána Šmoka, ktorý jej predpovedal, že sa v budúcnosti určite nebude venovať kamere. (rozhovor s Milotou Havránkovou, SME, 2008) FAMU ukončila v roku 1971.

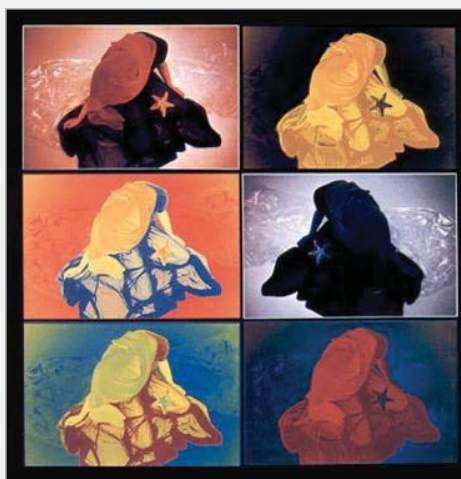
Už v roku 1970 sa stala členkou Zväzu slovenských výtvarných umelcov. Po absolvovaní vysokoškolského štúdia pracovala do roku 1972 ako fotoreportérka Slovenskej filmovej tvorby na Kolibe. Tam spadajú aj prvopočiatky jej inscenovanej fotografie. Tam, inšpirovaná prácou režisérov v zákulisí filmových ateliérov, začala fotiť svoje prvé inscenované mikro príbehy o jej vlastnom živote. „*Každá séria, či cyklus v dobe svojho vzniku a prezentácie niesli znaky oživenia, zmeny, novátorstva. Milota Havránková bola vždy o krok dopredu v spracovaní témy, používaní nových výrazových prostriedkov, presahov do iných médií, technológií spracovania i v transformovaní fotografie do netradičných materiálov.*“ (Klobučniková, 2010)

Tento novátorský prístup ju sprevádzal už v období jej štúdia na FAMU a priniesla

ho so sebou aj do pedagogického zboru oddelenia fotografie na ŠUP v Bratislave.

Keďže v tej dobe neexistovali oficiálne osnovy ani metodológia výučby fotografie, tak začala svoju pedagogickú činnosť pozorovaním ostatných oddelení. Veľmi ju zaujal spôsob, akým sa vyučovalo na oddelení textilného výtvarníctva. *„Začali akoby hrou. Maľovali na textil, farbili, strihali, lepili, spoznávali materiál a jeho možnosti.“* (rozhovor s Havránkovou, jún 2013) Študenti mali najprv dokonale spoznať médium, materiál a jeho možnosti, aby mohli neobmedzene tvoriť. Havránková si na základe tohto poznania a pod vplyvom jej nedávneho štúdia na FAMU v Prahe zostavila vlastne osnovy. *„Vytvorila som teda systém, kde celý prvý rok študenti nedostali fotoaparát do rúk. Fotografiu totiž chápem ako médium, ktoré ide naprieč celým výtvarným umením.“* (rozhovor s Havránkovou, jún 2013)

Milota Havránková
– Mýtus,
1970

Študenti Havránkovej začali v prvom ročníku výtvarnou prípravou. Pracovali najprv so svetlo citlivým materiálom, na ktorý maľovali vývojkou a ustaločom. Robili koláže. Medzi prvými úlohami bolo spraviť gradačnú krivku, spoznať vývojkou, ustaloč, svetlo. Ďalej pokračovali fotogramom. Podkladali rôzne predmety na svetlo citlivý papier a nasvecovali ho, čím vznikol obraz. *„Išlo o vývoj ich myslenia, vyburcovanie ich kreativity.“* (rozhovor s Havránkovou, jún 2013) *„Snímky sme dotvárali americkou retušou, farbili sme na nich rôzne plochy, tak aby získali nový, výtvarný rozmer. Snažila som sa presvedčiť študentov, že to, čo je pri fotografovaní najdôležitejšie, je ich videnie sveta.“* (rozhovor s Havránkovou, SME, 2008)

Vyučovala vtedajšie predmety ako výrobné cvičenia, dielenské cvičenie, priemyselná

retuš a odborná prax. (Štofko, 2007) Viedla študentov aj k inscenovanej fotografii. „*Bolo to obdobie, keď bolo výtvarné umenie sledované. I keď bol odbor fotografie sledovaný najmenej, uvedomovala som si, že fotografovať pravdivý dokument by bolo v tej dobe pre študentov nebezpečné. Študentov by pre kritický sociálny dokument zavreli. V inscenovanej fotografii prakticky žiadne obmedzenia neboli.*“ (rozhovor s Havránkovou, jún 2013) „*Jej tvorbu sme vnímali ako hru a vôbec sme si pritom neuvedomovali, že robíme niečo, čo má nadčasovú hodnotu.*“ (rozhovor s Havránkovou, SME, 2008) Inscenovanú fotografiu študentom predstavovala ako hru, možnosť preniesť svoje predstavy do reálneho obrazu.

Tvorivo ovplyvnila radu študentov, medzi ktorými bola aj takzvaná nová vlna slovenskej fotografie. Medzi jej najvýraznejších študentov tohto obdobia patria Tono Stano a Miro Švolík.

Svojím konaním prispela k inovácii učebných osnov na oddelení. „*Bolo to v dobe, keď sa všetci venovali výhradne čierno bielej fotografii a to, akým spôsobom som učila a aj čo som učila, sa veľmi nestretlo s pochopením.*“ (rozhovor s Milotou Havránkovou, jún 2013) Všeobecne vládol názor, že sa do fotografie nemá vstupovať, fotografia mala byť čistým médiom, do ktorého sa nemá zasahovať. „*Všetci pracovali s čiernobiou fotografiou, ja som hľadala farbu. Tiež som považovala štúdium za proces, študijne výsledky so žiakmi by nemali byť vystavované, lebo sú len čiastočnou súčasťou vývoja. Chcela som ich motivovať, aby sa posúvali ďalej. Boli to deti, ktoré chceli robiť veľké veci, ale ešte na to nemali dostatok skúseností.*“ (rozhovor s Milotou Havránkovou, jún 2013)

Žiaci ju prijali, mali ju radi a dodnes jej študenti ďakujú za jej vplyv a nasmerovanie. „*Hrali sa a neuvedomovali si, že tým rastie ich zručnosť. Trávila som s nimi naozaj veľa času. Mala som pre nich veľa energie a oni ma milovali. Na FAMU už išli so základom tvorivosti, ktorý som im v podstate dala ja. Pochopili to až neskôršie a teraz sa za mnou vracajú.*“ (rozhovor s Milotou Havránkovou, jún 2013)

Vedúci oddelenia Ludovít Absolón Havránkovej údajne vôbec nerozumel, ale ako akademičku ju rešpektoval a nechal jej voľnú ruku. K najväčším nezhodám ohľadom budúceho smerovania oddelenia prišlo podľa Havránkovej v období, keď na školu prizvala kolegu Františka Tomíka. V tej dobe dokumentaristu, tiež s vyhraneným názorom. Pre pretrvávajúce osobné nezhody vo vedení oddelenia fotografie Havránková zo ŠUP po piatich rokoch odchádza. (rozhovor s Milotou Havránkovou, jún 2013)

Podľa Fera Tomíka sa naopak ich opačné povahy a prístupy k fotografii výborne dopĺňali „*Milota má od prírody obrovský talent, z nej sa sypú nápady. Inklinovala k výtvarnej*

fotografii a ja k dokumentárnej. Výborne sme sa dopĺňali. Mala tolko komerčnej práce, že odišla a ostal som tam len ja a páni Absolón a Sedílek.“ (rozhovor s Ferom Tomíkom, október 2013)

Od roku 1991 bola odborným pedagógom, vedúcou ateliéru Výtvarná fotografia a členkou Akademického senátu na novootvorenej katedre vizuálnych médií, neskôr katedre fotografie a nových médií na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Od roku 1994 prednáša externe aj na katedre fotografie FAMU v Prahe, kde sa v roku 1995 stala docentkou habilitovanou v odbore fotografia. V roku 2002 sa stala vedúcou katedry fotografie a nových médií VŠVU, taktiež členkou Odborovej rady doktorantského štúdia VŠVU a Umeleckej rady VŠVU. V roku 2006 bola menovaná prezidentom Slovenskej republiky vysokoškolským profesorom v odbore voľné umenie.

Po odchode z VŠVU naďalej tvorí vo voľnej profesii výtvarníka. Pedagogická činnosť jej však zostala vždy blízka a chýbali jej študenti. *„Chýba mi energia, ktorá z nich prúdila. A chýba mi aj to, že som im mohla ešte veľa povedať. Nemohla som ich učiť umenie, ale mohla som im pomôcť, aby vedeli nejakú informáciu podať tak, aby jej ktosi druhý rozumel.“* (rozhovor s Milotou Havránkovou, SME, 2012) Od roku 2013 sa vracia k pedagogickej činnosti a vyučuje na Fakulte výtvarných umení, Akadémii umení v Banskej Bystrici.

Pre jej osobnú tvorbu je význačná manipulácia s obrazom, štylizuje montážou a Sabbatierovým efektom. Od 70. rokov týmto spôsobom pretvára aj farebné fotografie. Tento prístup, doplnený prácou s farebným sprayom, volí i pri vytváraní monumentálnych dekoráciách interiérov a aj v práci pre reklamu. (Mrázková, 1989) Tvorba Miloty Havránkovej je označovaná ako experimentálna avšak sama autorka toto označenie neprijala. Uvádza, že rôzne formy vyjadrenia myšlienky vo fotografii neskúšala náhodne, ale používala ich cielene ako prostriedok svojho prejavu. (rozhovor s Milotou Havránkovou, jún 2013)

Tvorba Miloty Havránkovej pokrýva týmto oblasť voľnej i užitej fotografie a aj filmu. Pracuje v oblasti designu, ilustrácie, v interiérovej monumentálnej fotografii, či v módnom dizajne. *„Diela Miloty Havránkovej do značnej miery rozširujú možnosti vizuálneho spracovania fotografie na Slovensku. Milota Havránková spája vo svojej tvorbe viaceré umelecké disciplíny súčasne.“* (Koklesová, 2005) *„Vždy som bola veľmi tvrdohlavá a šla som svojou vlastnou cestou. Vždy som si chcela uchovať slobodné myslenie. To je pre mňa to najdôležitejšie.“* (rozhovor s Milotou Havránkovou, jún 2013)

Jakub Klímo - Portrét Miloty Havránkovej, 2012

Milota Havránková
- Rodinný album, 2005

Milota Havránková
- Rodinný album, 2005

Milota Havránková je tiež spoluzakladateľkou Galérie X v Bratislave a viedla tiež Galériu PF01 Študentského pôžičkového fondu v Bratislave. Diela kľúčové pre jej tvorbu vystavila na veľkej retrospektívnej výstave *Noteboom* v Galérii umenia v Nových Zámkoch. K výstave, ktorú podporilo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky vyšiel aj katalóg s rovnomeným názvom. Je držiteľkou ocenení ako Fotografická publikácia roka za katalóg *MILOTA 1974 – 1994* (1995, Czech photo, Praha, ČR) a Krištáľové krídlo osobnosť roka v kategórii výtvarného umenia Slovenskej republiky (2008, Bratislava).

V roku 2012 dala Milote Havránkovej priestor slávna galéria Saatchi v Londýne. Usporiadala v nej výstavu *inBond*, ktorej názov je odvodený od globálneho časopisu BOND s ktorým spolupracuje. Výstava prezentovala performance zostavenú podľa fotografií protagonistov časopisu BOND, s ktorými založili v Londýne Portrait Gallery. Autorom portrétov je fotograf a bývalý študent Miloty Havránkovej, Jakub Klímo. Milota Havránková vytvorila víziu súčasného inBonda, akéhosi novodobého fantomasa, skrytej osobnosti, ktorá podporuje inšpiráciu a umenie. Výstava bola zameraná na otváraciu akciu plnú svetelných efektov sprevádzaných tanečnou performance, ktorá mala sprostredkovať pozvaným divákovi pocit – zážitok, ktorý sa podľa Miloty Havránkovej z našich životov vytráca.

Vystavuje a publikuje po celom svete a jej ateliérom prešli už desiatky študentov. Doteraz poslednou výstavou autorky je *Next Page* v Pražskej Galérii Fotografic (2014). V blízkej dobe plánuje otvorenie výstavy v Galérii hlavného mesta Prahy. Jej veľkým želaním zatiaľ ostáva samostatná výstava v Slovenskej národnej galérii, ktorá by predstavila jej dielo v celom jeho rozsahu.

Na formovaní odboru úžitkovej fotografie na ŠÚV sa podieľali celé generácie pedagógov, mnohé výrazné osobnosti slovenskej výtvarnej scény. Medzi kmeňových pedagógov patria aj Ján Krížik a František Tomík.

3.7 František Tomík

Fotograf a pedagóg **František Tomík** (1941), absolvent FAMU (1964 – 1969), sa stal kmeňovým pedagógom odboru fotografie od školského roka 1973 – 1974 . Na ŠUP ho pozvala Milota Havránková.

Jeho predmetmi boli odborná prax, technológia, laboratórne cvičenia a priemyselná retuš. (Štofko, 2007) Ako začínajúci pedagóg preferoval zachovanie čistoty fotografie. Neskôr aj vo svojej vlastnej tvorbe prešiel od čistej dokumentárnej fotografie k manipulácii, k Sabatierovému efektu, či k zámernému poškodzovaniu negatívov. „*Autor počas tvorby ide často viacerými líniami, tak to bolo aj u mňa aj u Tomíka.*“ (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Po absolvovaní FAMU v druhej polovici 60. rokov na odbore filmová a televízna kamera u profesora Jána Šmoka, zažal pracovať ako kameraman v Krátkom filme v Prahe. Už počas štúdia asistoval pri výrobe speváckych relácií, kde účinkovali mladý Karel Gott a Waldemar Matuška. V sedemdesiatych rokoch prišiel pre politickú situáciu o prácu kameramana a vrátil sa do rodnej Skalice. Dva roky prežíval v ťažkých podmienkach, kým náhodne nestretol pred Slovenskou národnou galériou jej vtedajšieho riaditeľa Jána Hraška a jeho zástupcu Štefana Tkáča, s ktorými sa poznal. Videli, že napriek krutej zime je slabo oblečený a chceli mu pomôcť – dostal teda prácu na zvolenskom hrade ako reprodukčný fotograf. Na zvolenskom hrade pracoval a býval, kým pri jednej návšteve Bratislavy opäť náhodne nestretol Milotu Havránkovú, ktorá ho prehovorila, aby prišiel a skúsil učiť fotografiu s ňou na ŠUP-ke. Vtedajší riaditeľ Brimich na návrh Havránkovej vypísal konkurz a Tomíka oficiálne prijali. Spomína si na rady, ktoré na začiatku pedagogickej činnosti dostal: „*Brimich mi povedal, že nemám toho zo začiatku veľa robiť. Hlavne sa mám pozerieť, ako to robí Milota. Absolón mi poradil, aby som nedával nikomu horšiu známku ako dvojku a nebudem mať problémy.*“ (rozhovor s Ferom Tomíkom, september 2013)

Vedúcim oddelenia fotografie na ŠUP bol v období od 1976 do roku 1993. S podporou riaditeľa Brimicha, ktorý cítil potrebu generačne vymeniť pedagogický zbor na niektorých oddeleniach ŠUP, prizval na odbor úžitkovej fotografie aj Jána Krížika a pre výučbu technológie Valériu Zacharovú. Kvalitu odboru zvýšil aj zavedením predmetu

typografie pre fotografov, ktorú vyučoval výborný typograf Vladimír Vančo. Za jeho vedenia spolupracovalo oddelenie napríklad s firmou Kodak a s časopisom *Slovenské pohľady*. Medzi jeho najúspešnejších študentov z tohto obdobia patria študenti ako Jozef Sedlák, Martin Štrba, Norbert Chudý, Juraj Chlpík, Miro Švolík, Denisa Pakozdyova, Jana Hojstričová, Filip Vančo, či Táňa Hojčová.

Na svoje pedagogické začiatky na ŠUP si spomína ako z jeho strany prísne: „*Ako učiteľ na ŠUP-ke som bol dosť výbušný tip, keď bol niekto drzý veľmi som sa hneval. Ale boli aj žiaci, s ktorými som nemal problém. Spomínam si na fotografické výlety v školskom mikrobuse, ktorý mal aj školského šoféra. Chodili sme fotiť krajinu, architektúru. Aj v Prahe sme boli a zohnal som tam zadarmo miesto na spanie v telocvični. Celú noc sme boli hore a cvičili sme tam na tom všetkom náradí. Ak sa mi niekto na takomto výlete opil, nechal som mu to potom pocítiť v škole.*“ (rozhovor s Ferom Tomíkom, september 2013) Na škole všetko dokumentoval, robil video záznamy klauzúr aj maturít. Tiež každý rok fotil spoločné fotografie maturantov a ich pedagógov. Dnes je všetko uložené v jeho bohatom archíve.

Ako dokumentarista je známy svojimi cyklami zo 60. a 70. rokov ako *1.máj*, *Oravská svadba*, *Via Italia*, *Montmartre*. Séria záberov z procesie je vlastne radom výrazných portrétov detí, snímaných z blízka a z nadhľadu nesúc k pozorovateľovi liturgické predmety. V roku 1963 vznikol cyklus *Tváre*, v ktorom tvarovými analógiami zobrazoval nájsené podoby živých bytostí v prírodných materiáloch, či v architektonických prvkoch. (Hrabušický, Macek 2001, str. 196, str. 156)

Fero Tomík
– Prijímanie,
1967

V rokoch 80. sa venoval aj interpretácii, kde pomocou zložitej manipulácie vytváral dojem rozpadu, poškodenia, strácania sa obrazu, či zvýrazňovaním rôznych motívov snímok. (Hrabušický, Macek 2001, str. 308)

Fero Tomík
– Reminiscencie,
80. roky

V jeho tvorbe sa opakovane vracia do rodnej Skalice, kde neustále fotografuje v reportážnom duchu dianie okolo seba. Toto mestečko tak zaznamenáva už vyše päťdesiat rokov. Napriek tomu, že počas pracovného týždňa funguje v Bratislave, každú voľnú chvíľu venuje svojmu rodičovskému domu a vinohradu v Skalici. V roku 2001 usporiadal v Skalici výstavu.

František Tomík je spoluautorom celoštátnych osnov pre odbory fotografie na stredných umeleckopriemyselných školách vydaných v roku 1986. Osnovy vznikali na podnet Ministerstva školstva a mali vytvoriť programovosť a zjednotenie výučby fotografie pre odborné stredné školy na Slovensku i v Čechách. Bratislavská ŠUP mala byť gestorom projektu, pričom sa do tvorby osnov zapojila aj Košická, Pražská a Brnenská ŠUP. Zhotoviť osnovy trvalo dva roky. Nakoniec ich prijali všetci okrem Prahy. V osnovách sa zaviedol predmet fotografický dizajn, ktorého cvičenia obsahovali všetky techniky od fotogramu až po video. Podkladom pre tvorbu osnov bola pre Fera Tomíka aj práca Andreasa Feiningera, Škola fotografie a *Vysoká škola fotografie*, ktorá sa vtedy dala zohnať len v ruštine. (rozhovor s Ferom Tomíkom, október 2013)

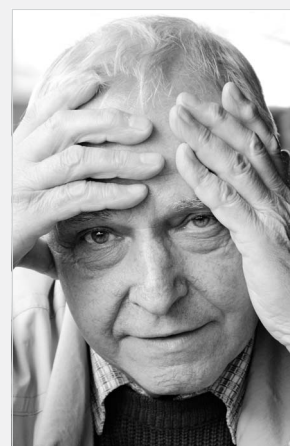
Tomík sa aktívne venuje teórii a dejinám fotografie a je autorom mnohých článkov o fotografii a recenzií výstav. V roku 1986 vydal Osvetový ústav v Bratislave jeho príručku *Konečná úprava fotografií* (Hlaváč, 1989). Ako kurátor usporiadal výstavu napríklad

fotografke a etnologicke Ester Plickovej v Galérii mesta Bratislavy či bratislavskému fotografovi Eduardovi Nepomuk Kozičovi v Galérii na Bratislavskom hrade, pričom objavil jeho fotografie použité aj na dobovej keramike a v rámci expozície vytvoril napodobeninu jeho pôvodného fotoateliéru. Usporiadal aj veľkú výstavu ku päťdesiatemu výročiu od založenia ŠUR v Slovenskom národnom múzeu v Bratislave. Vystavil tam aj zbierku dagerotýpií z pôvodnej ŠUR a premietal film, ktorý natočil o oddeleniach ŠUP.

Od roku 1992 prednáša fotografiu na Pedagogickej fakulte UK v Bratislave a od 1997 na Akadémii umení v Banskej Bystrici (Hrabušický, Macek, 2001, str. 462). Pracoval aj ako fotograf Slovenskej národnej galérie.

Ester Erdelyi
– Portrét Fera Tomíka,
2013

Na medzinárodne uznávanom fotografickom festivale Mesiac fotografie v Bratislave mal v roku 2001 samostatnú výstavu, kde predstavil retrospektívu z celej svojej dovtedajšej tvorby. Výstava bola v galérii Profil. V roku 2007 otvoril ďalšiu významnú výstavu v Slovenskom národnom múzeu. Výstavu Fero Tomík – osobnosti – udalosti – príbehy vtedy zorganizovalo Slovenské národné múzeum v spolupráci so Spoločnosťou FOTOFO a Stredoeurópskym domom fotografie v rámci Mesiaca fotografie v Bratislave.

„Zažil som neskutočné príbehy, ktoré formovali i ničili moje sny aj skutočné túžby a lásky. Nádeje, plány a sklamanía. Svietil som si v temnotách vierou a srdcom. Viedlo ma svetlo poznania, ktoré ma doviedlo aj k fotografii, vychádzajúcej z princípu svetla. Toho skutočného i latentného. Videl som život z druhej strany rieky. To ma poznačilo. Možno aj preto táto výpoveď,“ (rozhovor s Ferom Tomíkom, SME, 2007)

Práce vystavoval v krajinách ako je Anglicko, Austrália, Francúzsko, Maďarsko, Nemecko, Rusko a Švajčiarsko. (Hlaváč, 1989)

3.4 Ján Krížik

Koncom rokov sedemdesiatych, v školskom roku 1978 -1979, pribudol ku kmeňovým pedagógom aj **akad. arch. Ján Krížik**. Jeho cesta ku fotografii začala síce nenápadnejšie, ale už v detstve. Narodil sa v roku 1946 v Modre. *„Bol som veľmi fotografované dieťa, keď som sa narodil dostala moja mama od otca fotoaparát z Nemecka Robot, 24 x24 mm, ktorý keď sa natiahol, tak sa dalo vyfotiť po sebe dvanásť obrázkov ako sekvenciu. Tento fotoaparát mám dodnes a do dnes funguje. Veľmi rád som si ako dieťa naše fotografie pozeral a mali sme ich naozaj veľa.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013) Počas jeho dospievania viackrát pózoval ako model. Dokonca aj fotografovi Karolovi Kállayovi. *„Mal som vtedy osemnásť a fotili ma ako ženícha. Dokonca som bol modelom aj pre pani Robinsonovú. A táto jej fotografia visela celé roky na schodisku obchodného domu Dunaj. Takže nielen Deborah Turbeville a Sarah Moon začínali fotografickú kariéru cez modeling ale aj ja.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Sám však ešte dlho po tejto skúsenosti nefotil. V roku 1967 promoval na odbore architektúry na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Ako absolvent začal pracovať v projekčnej kancelárii, neskôr v Slovenskom národnom múzeu na oddelení výstav, kde spolupracoval aj s fotografom Romanom Bunčákom. Graficky mu spracúval pohľadnice a kalendáre. *„Roman Bunčák bol výborný fotograf, veľa som sa od neho dozvedel o fotografii. Spolupracovali sme. Dokonca mám od neho vzácnu kameru. Žiaľ, dopadol tragicky. Prepadol alkoholu až tak, že mu to vzalo život. Bolo to veľmi smutné.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Neskôr sa Ján Krížik dostal aj ku grafickej práci v časopise Móda. *„Hlavným fotografom v časopise Móda bol v tej dobe Karol Kállay a veľmi mi pomohol sa vo fotografii zorientovať, začo som mu nesmierne vďačný. V časopise bolo mojou úlohou jeho fotografie upravovať, cítil som to ako svoju povinnosť naučiť sa o fotografii viac. S fotografiou som teda začal najprv pracovať nie ako fotograf ale ako niekto, kto fotografie upravuje.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Keď robil trojrozmerné objekty, návrhy na gramoplatne, knihy, plagáty tiež spolupracoval s fotografmi. Jeho nespokojnosť s ich prevedením ho priviedla k vlastnej fotografickej činnosti. *„Nebol som spokojný s tým, ako mi to fotia iní, tak som to začal robiť sám. Zistil som, že fotografia je pre mňa ideálne médium. Je to niečo, v čom sa viem najlepšie vyjadriť.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013) Neskôr fotografoval módu pre časopis Dievča, kde robil tiež grafika.

Ako autodidakt fotografuje od roku 1972. Začal sa zaoberať voľnou fotografiou a užitou fotografiou. (Slovenská výtvarná únia, 1992) *„Začal som odosielať fotografie na rôzne medzinárodné výstavy, začal som mať úspechy, dostal som prvé ocenenia, čo ma podporilo v ďalšej činnosti.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Ján Krížik
- Serene,
1972

Prvú samostatnú výstavu uviedol už v roku 1979 v Žiline. Vďaka výstavnej činnosti sa stretol aj s vtedajším pedagógom na ŠUP Ferom Tomíkom. *„Vtedy existovali na všetko komisie, ktoré posúdili, či je dielo vždy ideologicky správne, či tam nie sú žiadne úchyľky. Na jednej takejto komisii som sa stretol s Ferom Tomíkom, ktorý viedol fotografické oddelenie na ŠUP-ke . Hľadali niekoho, kto zastúpi Jana Strieša, ktorý musel nastúpiť na vojenčinu. Malo to byť na rok, nakoniec som ich ostal trinásť.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013) V tom čase odišli z rady pedagógov Sedílek a Absolon do penzie a na oddelení sa tak uvoľnili ďalšie miesta.

Na ŠUP vyučoval nové predmety, ktoré sami s Ferom Tomíkom zaviedli – fotografickú tvorbu a fotografický dizajn. *„Nerešpektovali sme staré osnovy, niektoré staré predmety boli totiž úplne absurdné. Všetko sme prekopali. Ja som mal väčšinu predmetov postavených na práci so živým modelom, čiže hlavne módnou fotografiu a reklamnú fotografiu. Čo napokon bola aj vždy moja doména. Vlastne každý z nás učil ten smer, ktorému sa aj v skutočnosti venoval.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013) V rámci predmetov sa študenti učili využitie fotografie v grafickom dizajne. Učili sa vytvoriť návrhy obálok, plagátov, obálok hudobných platní či knižné ilustrácie. *„Mal som väčšinou na jeden mesiac*

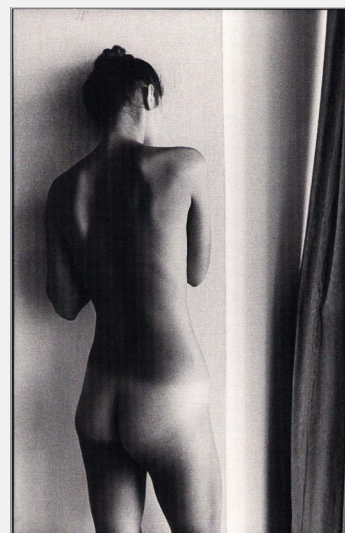
jednu tému. Portrét a jeho rôzne typy a prevedenia ako napríklad skupinový, expresívny a podobne.“ (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013) Na ďalších odboroch ŠUP vyučoval základy fotografie.

Prvými maturantmi Jána Krížika boli neskôr veľmi úspešní výtvarní fotografi Tono Stano a Miro Švolík. K jeho ďalším študentom patria aj Táňa Hojčová, Jana Hojstričová, Filip Vančo a ďalší. „Cez moju tmavú komoru prešlo strašne veľa študentov.“ (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Na odbore fotografie učil zo začiatku odbornú prax a priemyselnú retuš (Štofko, 2007). Ján Krížik je známy ako výtvarný fotograf, grafik, pedagóg a člen Zväzu slovenských výtvarných umelcov. Vo svojej voľnej tvorbe sa dopracoval k osobitému štýlu odrážajúcemu surrealistické tendencie svetového výtvarného umenia. Výrazne je tento fakt badateľný v jeho prácach s aktom (Hlaváč, 1989). Často vstupuje rôznymi technologickými postupmi do plochy samotného negatívu, posúva pôvodný námet do nových významových súvislostí. (VŠVU, 1996). V móde využíva skôr princíp dokumentu a reportáže, najmä svojim vecným obsahom a jeho spojením s fotografovaním v exteriéri (Hlaváč, 1989).

Ján Krížik - Good Night, Mr. Gauguin (1992), 1992

Ján Krížik, 1974

Na ŠÚV v Bratislave učil do roku 1992. Od roku 1992-1993 prednášal fotografiu na VŠVU v Bratislave a v roku 1994 sa stal vedúcim katedry vizuálnych médií VŠVU v Bratislave. (Hrabušický, Macek, 2001, str. 454) V súčasnej dobe sa svojou tvorbou radí medzi predstaviteľov slovenskej inscenovanej fotografie. Ťažiskom námetovej sféry autora sú najmä citácie konkrétnych umeleckých diel alebo reinterpretácie mytologických,

kresťanských príbehov, postavených v duchu určitých postmoderných tendencií alebo tém z kunsthistórie. (Koklesová, 2000)

Vo svojich dramatických inscenáciách je aktérom často on sám alebo anonymná ženská modelka. „*Zaobrám sa fotografiou nahého tela. Človek sa navonok prejavuje cez svoje telo, aj všetky jeho duchovné prejavy vychádzajú navonok cez telo. No a nahý človek je najautentickejší.*“ (rozhovor s Jánom Krížikom, WATT, 2001)

Jeho diela sú zastúpené v zbierkach Slovenskej národnej galérie, v Moravskej galérii v Brne, Fotofest Laser Disc Library v Houston, USA, Foundation C. N. Ledoux, Saline Royale, Arc-et-Senans a Maison de la Photographie, Paríž a v Musée de L'Elyseé, Lausanne.

Vystavoval na Slovensku, vo Francúzsku, v talianskej Florencii. Posledných päť rokov pôsobil v Paríži, kde vznikol aj jeho nový fotografický súbor Parížanky, súčasťou ktorého sú aj sochy Parížaniek. Festival Mesiac fotografie v Bratislave 2013 predstavil pod kurátorským vedením Beáti Jablonskej retrospektívnu výstavu fotografických aktov Jána Krížika. K výstave vyšiel aj samostatný katalóg s názvom *Ján Krížik – LXX*. Dnes už ako prof. Ak. arch. Ján Krížik, ArtD. naďalej sleduje výstavnú činnosť ŠÚV v Bratislave a chodíva na dni otvorených dverí školy.

Od roku 1945 vyučovali na ŠUP (SŠUP/SUPŠ) ako súčasť pedagogického zboru odboru úžitkovej fotografie aj fotografi, pedagógovia a osobnosti Bruno Říkovský, Ladislav Roller, Fridrich Moravčík (písmo), Milan Peťovský (hlavný odborný predmet, dejiny estetiky fotografie), Jaroslav Pogran (hlavný odborný predmet, dejiny estetiky fotografie), Vladimír Vančo (písmo) a Valéria Zacharová (technológia).

Koncom deväťdesiatych rokov mal na podnet Fera Tomíka učiť dejiny fotografie študentov odboru úžitkovej fotografie teoretik výtvarného umenia a priekopník dejín slovenskej fotografie **Ludovít Hlaváč** (1921- 2007). Podľa Tomíka však po uzavretí prvého polroku zo školy odišiel. Po zoznámení sa s povahou stredoškolských žiakov, usúdil, že ich sa učiť nedá. Boli nedochvilní, roztržití, niekedy drzí – stredoškoláci výtvarníci.

Ludovít Hlaváč je autorom monografií slovenských fotografov, kníh o fotografii *Fotografický detail ako metóda tvorby* (1964), *Dejiny fotografickej tvorby* (1967), *Sociálna fotografia na Slovensku* (1974) a pre dejiny fotografie podstatnými dielami – *Dejiny fotografie* (1987) a *Dejiny slovenskej fotografie* (1989). Venoval sa aj tvorbe diel krásnej

literatúry ako *Dvaja na podvrší* (1969), román *Nepotrebujem ho – Vymokliny* (1992), *Svetlo vo tmách* (1993) a *Veľkopiatočkové príbehy* (1993).

Smutnou pripomienkou doby ostáva časť jeho života, kedy ho preverovacia komisia v roku 1959 určila na prácu v stavebníctve. Ako nedobrovoľný stavbár pracoval v rokoch 1959 – 1965. Za svoju prácu teoretika, za jeho celoživotné dielo získal mimoriadnu cenu Osobnosť slovenskej fotografie 2006, prvýkrát udelenú Stredoeurópskym domom fotografie, Zväzom slovenských fotografov, Združením slovenských profesionálnych fotografov a Slovenským národným centrom FIAP.

Strata dokumentov a študentských prác, ktorá postihla ŠUR, sa udiala aj na odbore úžitkovej fotografie ŠUP. Pri opätovnom sťahovaní školy sa veľká časť prác vyhodila do kontajnerov pristavených ku škole. Niektoré práce si pobrali žiaci, iné skončili na smetisku. Údajne sa veľa prác poškodilo pri technickej poruche potrubia a následného zatopenia archívu odboru úžitkovej fotografie vodou.

4 | Fotografia na ŠÚV

4.1 Odbor úžitkovej fotografie ŠÚV

V smere, ktorý nastolili pedagógovia Milota Havránková a neskôr František Tomík, Ján Krížik a Ján Strieš, pokračovalo štúdium fotografie s menšími inováciami po prechode z ŠUPS na ŠÚV v Bratislave naďalej až po súčasnosť. V dnešnej dobe sa program odboru fotografie delí na dva hlavné celky: fotografický dizajn a fotografickú tvorbu. V prvom a druhom ročníku dominujú základy výtvarnej abecedy, najmä zvládnutie fotografických technológií a základné práce s fotografickými prístrojmi, s cieľom zdokonaľiť sa v remeselnej zručnosti. V predmete výtvarná príprava sa u študentov rozvíjajú invenčné, asociačné a koncepcné schopnosti. Obsahom cvičení je osvojenie si celej škály výrazových prostriedkov fotografie, študenti sa učia vnímať svet očami fotografa, primerane ho zobrazíť.

V treťom a štvrtom ročníku študenti riešia samostatné úlohy fotografického dizajnu, v ktorých spájajú fotografický obraz s písmom, značkou a kresbou do výsledného artefaktu. Ide o široké spektrum tém, ktoré reflektuje súčasné spoločenské potreby a požiadavky praxe a zároveň vytvára pôdu pre uplatnenie individuálnych daností študentov. Spracúvajú sa rôzne úlohy ako ilustrácia, plagát, kalendár, pohľadnica, katalóg, reklamná fotografia, fotografická publikácia, obal spotrebného tovaru a podobne. V rámci fotografickej tvorby sa samostatne riešia úlohy ako reportážne cvičenia, dokumentárne publikácie a inscenovaná fotografia. Ako podporné médiá sa využívajú práce na počítači, základy kinematografie a videozáznamu.

Výučba smeruje k profesionálnemu uplatneniu absolventov v odbornej praxi. Šírka ich všeobecnej a odbornej prípravy im umožňuje úspešne pokračovať aj v štúdiu na vysokých školách príslušného zamerania (VŠVU, VŠMU, FAMU, ITF...). (Štofko, 2007)

Podľa pedagógov tohto odboru nie je správne hovoriť o tendenciách, dominancii určitého typu fotografie, keďže v kontexte výučby strednej školy nie je priestor pre výraznejšiu profiláciu študentov. „*To je úlohou akadémii*“ (rozhovor s Jaroslavom Žiakom, jún 2010) Škola dbá, aby mali študenti vo výučbe rovnomerne zastúpené všetky druhy fotografie a tým ich pripravila na prax alebo ďalšie štúdium. Vlastný rukopis získavajú študenti praxou. Najviac sa profilujú v poslednom ročníku štúdia. Možno si ale táto otázka vyžaduje hlbšie skúmanie formou skúmania školských archívov i archívu odboru

fotografie a porovnávání ročníkov. V cvičeniach postupne prevláda digitálna fotografia. Niektorí študenti si však vyberajú klasickú fotografiu ako najvhodnejší spôsob pre svoju prácu. Každý ročník študenti ukončujú ročníkovou, klauzúrnou pracou. Témy klauzúr navrhuje vedúci oddelenia podľa dohody so študentmi, s cieľom pokryť čo najviac fotografických tém a prístupov. Z tvorby študentov, ktorú som prezrela v archíve prác z posledných piatich rokov, som dospela k názoru, že v porovnaní s témami, ktorým sme sa venovali počas môjho štúdia, dnes viac prevláda záujem o portrét a módu, s častým využitím umelého zdroja svetla.

Výborný pedagóg robí školu výbornou. To pre túto školu platí v plnom rozsahu. Na začiatku prechodu školy z ŠUP na ŠÚV Josefa Vydru boli súčasťou pedagogického zboru odboru úžitkovej fotografie okrem Jána Krížika, Jána Streiša, Františka Tomíka aj Judita Csáderová, Henrich Bródy, Valéria Zacharová, Matej Plekanec, Erika Vávreczká. V súčasnosti na odbore úžitkovej fotografie školy úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru vyučujú Mgr. Ján Strieš, Mgr. Judita Csáderová, Mgr. Art Jaroslav Žiak a Mgr. Art Peter Čintalan.

4.2 Ján Strieš

Už takmer dve desaťročia je vedúcim odboru fotografie ŠUP–kár **Mgr. Ján Strieš** (1953). Ako pedagóg na škole úžitkového výtvarníctva pôsobí od roku 1977, sám bol študentom v rokoch 1968 – 1972 na pôvodnej SŠUP v Bratislave. Študoval na odbore fotografia. V štúdiu ďalej pokračoval na vysokej škole FAMU v Prahe (1973 – 1977).

Martin Čechvala – Ján Strieš, 2004

Ján Strieš – Hlava, 1975

Svoje pôsobenie na poste vedúceho odboru začal usporiadaním výstavy *Deväťdesiate* (2000). Na výstave bol predstavený prierez vtedajšej tvorby z odboru úžitkovej fotografie. Fotografická expozícia prezentovala školské práce študentov z deväťdesiatych rokov na ŠÚV. Išlo o práce z cvičení ako ilustrácia, plagát, sklo, portrét, autoportrét, sociálny dokument, krajina, akt, móda, inscenovaná fotografia a ďalších. Výstava sa konala v priestoroch Umeleckej besedy slovenskej a Slovenského rozhlasu.

Strieš vníma svoje povolanie nie ako zamestnanie, ale poslanie. *„Učiť ma teší, na ŠUP-ke som sa cítil dobre už ako študent. A počas štúdia na FAMU som vedel, že sa sem chcem vrátiť. Som tu v podstate celý život. Raz sú žiaci horší, raz lepší. Čím to baví viac ich, tým aj mňa. Tým, že sa pohybujem v problémoch, ktoré moji študenti majú sa i ja niekedy cítim mladší.“* (rozhovor s Jánom Striešom, jún 2010)

V jeho pedagogickej práci dominuje individuálny prístup, snaha o vhlád do problémov študenta ako človeka a autora. Tvorba študenta je preňho jeho výpoveďou a ako pedagógovi mu dáva možnosť študenta správne citlivo nasmerovať. Počas svojho pôsobenia vyučoval viacero predmetov, na začiatku to boli dielenské cvičenia, technológia, laboratórne cvičenia a priemyselná retuš. (Štofko, 2007) V súčasnosti učí na odbore výtvarnú prípravu a fotografickú tvorbu. Vedúci oddelenia Ján Strieš mal pre študentov vždy dvere otvorené, vždy mal dostatok trpezlivosti a pochopenia. Jeho vyznanie prezrádza pokoru: *„Nerobím fotografiu pre úspechy. Pre mňa je úspech, že ju robím.“*

Je aktívny aj v rovine teoretickej fotografie. Odbornými článkami prispieva do fotografických periodík. Spracoval pedagogické dokumenty pre SŠ – odbor audiovizuálna tvorba, úžitková fotografia a odborné posudky pre MŠ SR. Prednášal na Katedre tovaroznalectva VŠE a vyučoval základy fotografie na PdF UK.

Organizačne spolupracoval pri príprave výstav festivalu Mesiaca fotografie v Bratislave a spoluorganizoval workshopy v Berlíne. Za sebou ma mnoho výstav doma i v zahraničí. Ako fotograf sa v tvorbe venuje plagátu, reklame, v roku 1979 vytvoril monumentálnu kompozíciu k 35. výročiu SNP, výzdobu interiérov, audiovizuálny program pre ľudový súbor Lúčnicu (1983). V jeho voľnej tvorbe nájdeme portrét, akt, reportáž a koláž. V 80. rokoch sa vo svojej tvorbe venoval aj interpretácii, keď zhotovil tónovaný portrét a prizval viacerých kolegov k spoluautorstvu. Tak vznikli spoločné diela signované dvoma autormi: Jánom Striešom a Vladimírom Kordošom, Milanom Bočkayom, Rudolfom Filom a ďalšími spoluautormi. (Hrabušický, Macek, 2001, str. 308) Od roku 1990 portrétuje svojich susedov v mestečku Modra pri Bratislave, časť Kráľová,

kde žije. Na projekte *Susedia* pracuje neustále dodnes.

Od roku 2001 organizačne a koncepcne pripravoval výstavy v školskej galérii Galérium v priestoroch školy na Dúbravskej ceste. „*Hlavnou myšlienkou, filozofiou galérie bolo predstavovať našich študentov, absolventov ŠUP-ky, a ich súčasnú tvorbu. Striedali sa rôzni fotografi, maliari, sochári a iní.*“ (rozhovor s Jánom Striešom, jún 2010) Za dva a pol roka jej existencie bolo uvedených pätnásť výstav. Vernisáže umožnili konfrontáciu s inou generáciou výtvarníkov a otvorili možnosť dialógu. Oživila sa komunikácia. Prvým vystavovateľom bol Jozef Gertli (Danglár). Ďalej sa podarili zorganizovať výstavy osobnostiam ako Ambróz Pajdlhauser, bývalý pedagóg a študent ŠÚV, sochár Rastislav Trizma, grafik a maliar Peter Klúčik, výtvarníci Marcela a Viliam Loviškovci, Robert Bielik, Rabbit and solution studio Juraja Králik a Vladislava Rostoka, Jaroslava a Jozef Hoborovci, Ivan Csudai, Milan Ferenčík, Juraj Čutek, Ondrej Rudavský, Peter Coss. V rámci Mesiaca fotografie boli vystavené portréty Ingrid Patočkovej. Poslednou výstavou v histórii galérie bola exhibícia Pavla Dobríka. Žiaľ, škola sa rozhodla priestory galérie z ekonomických dôvodov prenajať.

Od roku 1977 vystavoval na kolektívnych výstavách. Autorské výstavy mal v rokoch 1983, 1988, 2002. Jeho tvorbu môžeme nájsť v zbierkach slovenských a zahraničných galérií.

V súčasnosti pripravuje výstavu venovanú dvadsiatim rokom svojho pedagogického pôsobenia na odbore úžitkovej fotografie ŠÚV v Bratislave.

Ján Strieš
– Autoportrét,
70. roky

4.3 Judita Csáderová

Veľkou osobnosťou v histórii školy úžitkového výtvarníctva a odboru úžitkovej fotografie je aj výtvarná fotografka **Mgr. Judita Csáderová** (1948). Učí na odbore od roku 1993. Krátku dobu vyučovala aj v školskom roku 1973 – 1974. Vtedy zastupovala Milotu Havránkovú, ktorá bola na materskej dovolenke. V tom čase pôsobila na odbore spolu s Ľudovítom Absolónom. Csáderová vyučovala odbornú prax a dejiny estetiky fotografie. V súčasnosti vyučuje predmet technológie, fotografickú prax a prípravné výtvarné disciplíny. Bývalá študentka Strednej umeleckopriemyselnej školy (1963-1967) a absolventka FAMU (1968-1974) už počas štúdia pôsobila vo fotografickom oddelení Slovenskej filmovej tvorby na Kolibe v Bratislave. Oddelenie vtedy viedla Zuzana Mináčová a pracoval tam aj fotograf Anton Podstraský, či Vladimír Vávrecký. *„Zuzana Mináčová nás podprovala v tvorivej práci. Odporúčala nám navštevovať výstavy a sama sa návštev zúčastňovala. Prvýkrát ma pustili fotografovať film, keď mal Anton Postranský inú povinnosť a nemohol ísť sám. Presvedčil Mináčovú, že to zvládnem.“* (rozhovor s Juditou Csáderovou, júl 2014)

Od roku 1992 bola prezidentkou a spoluzakladateľkou fotografickej nadácie FOTOFO a členkou Zväzu slovenských výtvarníkov (od r. 1982). Od roku 1997 je predsedníčkou Združenia slovenských profesionálnych fotografov pri Slovenskej výtvarnej únii. Je autorkou mnohých výstav, v roku 2004 realizovala projekt Strieborný prach – výber zo slovenskej filmovej fotografie.)

Judita Csáderová, 1974

Judita Csáderová - Stopy, 1980-1987

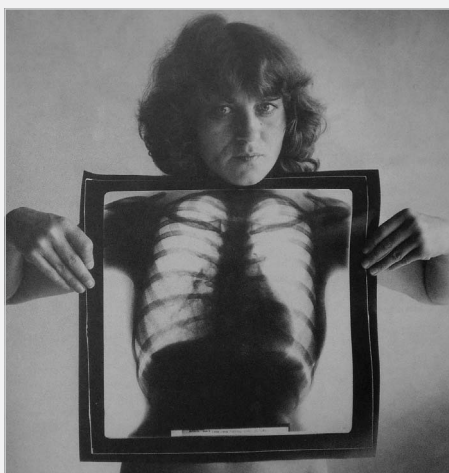

Judita Csáderová - Stopy, 1980-1987

Okrem pedagogickej činnosti spolupracovala na prípravách výstav a publikácií k fotografickému festivalu Mesiacu fotografie. Ďalej sa venuje svojej bohatej tvorbe. Známe

sú jej fotografické cykly ako *Žitný ostrov* (1973), kde snímala motívy krajiny a prírodnín „s presnou kresbou spravidla v tmavej tonalite“ (Hlaváč, 1989). Autori ako Hrabušický a Macek vnímajú túto jej tvorbu ako snovo – imaginatívnu. „Vďaka jednoduchému aranžovaniu predmetov a správnym nasvetlením zásadne mení vnímanie reality.“ (Hrabušický, Macek, 2001, str. 292) Prostredníctvom takéhoto zátišia vytvára vlastný originálny svet. „V rokoch 1981-1984 skladala sériu *Listy z môjho kalendára*“ (Hlaváč, 1989). Figurálnym motívom sa venovala v súboroch *Zrkadlo* (1974), *Prebudenie*, *Stopy* (1980-1987), *Krehké nápady*. V súbore *Stopy* pracuje s realistickými odtlačkami ľudského tela v piesku a sypkých materiáloch, ktoré však pomocou svetla a uhlu zobrazenia mení na vypuklé. Vyvoláva ilúziu poloreliéfu, plasticity, ktorá v realite neexistuje. (Hrabušický, Macek, 2001, str. 294)

Veľmi známou sa stala je spolupráca s americkou fotografkou Ann Strickland, keď v novembri 1998 v galérii Médium v Bratislave zrealizovali spoločný projekt rozsiahlej inštalácie s názvom *Tá, ktorá sa pozerá späť*.

Judita Csáderová – Moje veľké srdce, 1984

Judita Csáderová – Z cyklu Dvojice, 1986

V tvorbe Judity Csáderovej svoje dôležité miesto zastávajú princípy inscenácie a imaginácie, manipulácia s obrazom. V jej tvorbe nájdeme početne zastúpený autoportrét, autoakt, či využitie techniky fotogramu a používanie „technických a technologických nedokonalostí fotografického postupu“ (Hlaváč, 1989). „Ťažiskom autorkinej tvorby je experimentovanie s médiom.“ (Benická, 2004) V súčasnosti využíva aj počítačovú manipuláciu s obrazom. Autori Hrabušický a Macek považujú za ťažisko jej tvorby kombináciu elementárneho fotografického myslenia s rafinovanosťou estéta.

(Hrabušický, Macek, 2001, str. 292) V roku 2004 bola v Poprade vydaná jej monografia. Zatiaľ jej poslednou samostatnou výstavou bola exhibícia Že(o)na vo vzdušných zámkoch v roku 2012 uvedená v galérii Ernesta Zmetáka v Nových Zámkoch pod kurátorským vedením Magdalény Klobučnikovej. Výstava predstavila spoločnosti jej hlavné, kľúčové diela.

Na svoju cestu k fotografii spomína Judita Csáderová v rozhovore pre denník Pravda: „Keď som rozmýšľala, prečo som si vlastne vybrala fotografiu, uvedomila som si, že som bola na to predurčená. Môj otec Ladislav Csáder fotografoval. Keď sa zaoberám jeho prácou – robila som aj výstavy jeho fotografických a typografických prác – prišla som na to, že bez toho, aby som si to uvedomovala, som si nič iné ako fotografiu ani nemohla vybrať,“ (rozhovor s Juditou Csáderovou, Pravda, 2012)

S pôsobením na ŠUP-ke, dnes ŠÚV, je spätá už od doby štúdia na nej. „Ja som mala možnosť vyskúšať si učenie veľmi skoro, ešte som nemala hotovú ani diplomovku, keď ma oslovili, či by som nezastúpila kolegyňu, ktorá išla na materskú dovolenku. Vlastne som učila jeden rok hneď po skončení školy. A ako bývala študentka tejto školy, ak to spätne zhodnotím, je to asi jediná škola, do ktorej som chodila rada. Mala som k nej pozitívny vzťah. Navyše som aj typ, ktorý si rozumie s mladými ľuďmi, tak keď ma oslovili v 93. roku som ponuku rada prijala.“ (rozhovor s Juditou Csáderovou, jún 2010)

Z rozhovoru s ňou som pochopila, že pedagogická práca núti človeka držať sa v obraze, ísť s dobou a určite si aj niečo pozitívne s toho zobrať pre seba. Pani Csáderová ma ako pedagóg inšpirovala svojou energiou, ľudskosťou a vynikajúcimi znalosťami v oblasti dejín fotografie. Predstavila nám postupne všetky pôvodné techniky od vzniku fotografie.

4.4 Jaroslav Žiak

Výtvarník, pedagóg a fotograf Mgr. Art. Jaroslav Žiak (1971) pribudol do pedagogického zboru ŠÚV J. Vydru v roku 1999. Na odbore úžitkovej fotografie učí predmety výtvarná príprava, technológia, prax a fotografická tvorba. V rokoch 1992-1998 absolvoval štúdium na VŠVU v Bratislave. Bol študentom katedry vizuálnych médií pod vedením doc. Miloty Havránkovej.

Vo vlastnej výtvarnej práci sa venuje najmä portrétu ale aj voľnému dokumentu a maľbe. Vytvoril súbory ako *Pražské 99*, *Velké prázdniny*, *Z pracovného zošita*, *Playstation.sk*. Jaroslav Žiak sa venuje čistej, nemanipulovanej fotografii. Fotografuje v prostredí

ateliéru i v exteriéri. Pre jeho tvorbu sú typické mnohoročné projekty, na ktorých pracuje dlhodobo a paralelne. Tematicky v nej prevláda najmä portrét využívajúci prostriedky inscenovanej fotografie, často opakovaný, zobrazujúci subjekt v priebehu času. O portréte, ako o jeho hlavnom výrazovom prostriedku a hlavnom subjekte sa sám vyjadril v rozhovore pre elektronický projekt www.slovakphotography.com. „*Mojou hlavnou témou sú ľudia, ich tvár a jej premena. Portrét považujem za výnimočnú udalosť stretnutia s možnosťou vypovedať o človeku.*“ (Žiak, 2010)

Jaroslav Žiak
- Veľké prázdniny,
1998

Formu dlhotrvajúceho sa vracania k portrétovaniu jednej osoby s využitím prostriedkov inscenovanej fotografie, využíva aj v jednom z jeho kľúčových cyklov *Ďalší príbeh I. a II.*, kde vytvára portrét svojej dcéry, ktorý sa stáva aj časovou mapou príbehu detstva a dospievania. Cyklus začína v roku 1998 a naďalej sleduje život Žiakovej dcéry.

Prvýkrát bol súbor prezentovaný verejne na samostatnej autorskej výstave v galérii Filipa Vanča Photoportgallery v Bratislave. Výstava bola otvorená v apríli 2008 a prezentovala vtedy desaťročnú fotografickú prácu na tomto súbore. Tlačová správa opisovala jeho súbor ako portréty zachytávajúce autentické stopy psychického a emocionálneho rozpoloženia, ktoré sa stávajú ďalším príbehom v plynutí času človeka. „*Autorovi sa na príbehu svojej dcéry darí rozprávať univerzálny príbeh zmien fyziognómie*

a psychiky dieťaťa. S využitím najjednoduchších fotografických postupov, ako sú neutrálne pozadie, pohľad en face, gesto, svetlo, výraz, prípadne pár rekvizít, dosahuje maximálnu zrozumiteľnosť a dokumentaristickú autentickosť.“ (rozhovor s Žiakom, SME, 2008)

Jaroslav Žiak – Ďalší príbeh, od 1998

Jeho práca získala však väčšiu pozornosť o niečo neskôr- v roku 2011, keď bola vystavená v rámci fotografického festivalu medzinárodného významu počas Mesiaca fotografie v Bratislave. Jeho fotografia *Žihlava* (2004) zo súboru *Ďalší príbeh* sa stala titulnou fotografiou celého festivalu a bola použitá ako ústredný motív na všetky propagačné materiály festivalu, vrátane hlavného reklamného plagátu a katalógu.

Výstavu *Desať rokov* uviedli v Stredoeurópskom dome fotografie pod kurátorským vedením Jozefa Sedláka.

Dôležitú súčasť jeho fotografického diela tvorí zátišie, záznam predmetov s ich vzájomnými súvislosťami. V rámci cyklu *Z pracovného zošita* takto od roku 2002 fotografuje objekty z dcérinho každodenného života. Portrétnym dokumentom priamych účastníkov 2. svetovej vojny je séria *Hrdinovia* (od 2008), ktorá prezentuje snahu pripomenúť týchto ľudí verejnosti a uchovať ich odkaz. V súbore *Playstation*, ktorý vzniká v rokoch 2005-2013 zobrazuje opustené a zdevastované petržalské detské ihriská. Upozorňuje tak na priestor, ktorý stráca svoj význam. *Playstation* (2005-2013) predstavuje cyklus fotografií ihrísk a zón oddychu. Autor zachytáva ich premeny v čase, kedy sa z ihriska stáva objekt nového, často bizarného významu.

Pozoruhodnými sú aj jeho portréty vyslúžilých vojakov, účastníkov Slovenského národného povstania – partizánov a členov Prvej československej armády. Týchto ľudí „zasadzuje do reálneho prostredia a konfrontuje hrdinov s banálnosťou každodenného života. Preplietanie istej hranice štylizácie s momentom náhody, umožnilo mu rozohrať

na fotografiách neraz pôsobivé mikropríbehy.“ (Pašteková, 2010)

Od roku 2001 sa Jaroslav Žiak venuje aj maľbe, kde vytvára súbory obrazov 36 m2, *Dedina, Ihriská*.

Autor má za sebou mnoho autorských i kolektívnych výstav a ocenení. V roku 1994 získal cenu *Portrét v Európe* Amsterdam, Holandsko. V roku 2000 vyhral 1. cenu v projekte na tému *Domáce násilie* v nemeckej Gondwane. Najvýraznejšie ocenenie získal však na prestížnej súťaži Fujifilm Euro Press Photo Awards 2002, kde vyhral prvé miesto v národnom kole v kategórii *Novinárska fotografia*.“

Jaroslav Žiak
– Vancho,
1994

K práci pedagóga na ŠÚV sa dostal ako zástup za predchádzajúcu kolegyňu. „*Volala mi moja bývalá spolužiačka a vtedy stredoškolská profesorka Denisa Pakozdyová, či by som o prácu nemal záujem na kratšie obdobie, nakoniec nemohla ostať učiť ona a ja som rád ostal. Práca ma hneď začala baviť. Už pred tým som pracoval s ľuďmi, viedol som krúžky, dokonca aj počas vojenčiny. Dá sa povedať, že to bol pre mňa prirodzený vstup do povolania učiteľa. Je to kreatívna práca s mladými ľuďmi. Myslím, že má zmysel odovzdať posolstvo, ktoré bolo odovzdané aj mne, vnímam to aj v kontexte dejín umenia.*“ (rozhovor s Jaroslavom Žiakom, 2010)

Ako študenti sme mali s Jarom Žiakom veľmi priateľské vzťahy, pamätám si ho ako vždy pozitívne naladeného, pre tvorbu nadšeného pedagóga, ktorý s nami vždy jednal ako so seberovnými. Venoval nám veľa času, najmä pri práci v ateliéri. Naučil nás nespoľiehať sa na post proces, ale na kvalitnú tvorbu obrazu od samého začiatku jeho vzniku, čo sú nedoceníteľné zručnosti najmä v reklamnej fotografii. Nikdy nezabudnem na jeho nadšenie pre slovenský hokej.

4.5.3 Peter Čintalan

Najnovším pedagógom na odbore úžitkovej fotografie je **Mgr. Art Peter Čintalan**. Pôsobí tu od septembra 2010. Je absolventom Školy úžitkového výtvarníctva v Košiciach (2000 – 2004) a neskôr katedry fotografie a nových médií na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave (2005 – 2010). Počas štúdia na vysokej škole navštevoval ateliéry Filipa Vanča, Miloty Havránkovej a Silvie Saparovej. V roku 2009 sa zúčastnil stáže na Akademii Sztuk pięknych v poľskej Poznani cez program Erasmus, kde absolvoval aj workshop reklamnej fotografie u profesora A.P. Florkowského. *„Chcel som si počas štúdia prejsť všetkými ateliérmi. Bola to dobrá skúsenosť.“* (rozhovor s Petrom Čintalanom, jún 2013)

Svoje štúdium ukončil diplomovou pracou v ateliéri Mira Švolíka. *„Miro Švolík prišiel rovno z praxe, zvolil výborný postup a mnohých nás to oslovilo. Mne sa s ním veľmi dobre robilo. Je to veľmi vyrovnaná osobnosť a hlavne stále s nami viedol dialóg.“* (rozhovor s Petrom Čintalanom, jún 2013)

Na vysokej škole absolvoval doplnkové štúdium u Ladislava Černého, kde získal pedagogické minimum a aj vďaka tomu sa stal vhodným kandidátom pre pedagogickú činnosť na ŠÚV. *„Veľa ľudí za mnou chodilo a radilo sa ohľadom fotografie, vždy som im rád pomohol. Pripravoval som tiež súkromne záujemcov o štúdium fotografie na talentové prijímacie pohovory. Možnosť spraviť si pedagogické minimum pre výtvarníkov som uvítal najmä pre pútavosť prednášok Ladislava Černého. V tej dobe som ešte netušil, ako rýchlo po ukončení štúdia tento druh vzdelania využijem.“* (rozhovor s Petrom Čintalanom, jún 2013)

Peter Čintalan
- Dôkazy,
2006 - 2007

Záujem o fotografiu sa u neho prejavil už veľmi skoro počas detstva. „*Rámoval som realitu už od malička, hľadal som vo všetkom kompozície. Často napríklad cez okno auta. Robil som si kompozície v tom, čo som videl, ak boli flaky na skle tak som ich prekrýval inými bodmi, ktoré boli vzadu. Pamätám si to tak od piatich rokov. Neskôr som začal tajne kradnúť rodičom fotoaparát. Keď neboli doma tak som dofotoil film a podobne. Od jedenástich som mal svoj prvý vlastný kompakt, keď si rodičia kúpili nový a venovali mi ten starý. Keď videli moju zanietenosť, nechali mi aj ten nový. Spoznával som cez hľadáčik svet, túžil som uchopiť, zaznamenať ten vizuál. Chodil som tiež do centra voľného času. Tam som sa naučil pracovať v tmavej komore. Vtedy mi rodičia kúpili prvú zrkadlovku a ja som sa prihlásil na košickú ŠUP-ku.*“ (rozhovor s Petrom Čintalanom, jún 2013)

V súčasnej tvorbe sa venuje najmä portrétom a projektom monitorujúcim súčasné javy v spoločnosti. Medzi jeho práce patrí aj súbor *Dôkazy*, ktorý vznikol ako semestrálna práca počas jeho štúdia v ateliéri u Miloty Havránkovej a bol prezentovaný v rámci letného prieskumu v školskom roku 2006/2007. Práca bola vystavená aj na spoločnej exhibícii *5P* s jeho vtedajšími spolužiakmi z VŠVU Petrom Berkom, Petrom Cibákom a Petrom Snadíkom. V kolekcii šiestich digitálnych fotografií reaguje na zadanie voľná reklama, avšak z vlastnej perspektívy pomocou paradoxu reklamy na staré, už použité a obnosené veci, ktoré boli kedysi pre niekoho potrebné a už nie sú. „*Sústredil pozornosť na manipulatívny tlak masmédií, majúcich tendenciu vstupovať ľuďom do života, diktovať im, ako ho majú žiť, čo si majú kupovať. Podľa autora je v súčasnosti tento tlak tak silný, že mu ľudia podliehajú: prijímajú pravidlá, ktoré sú im vnucované a v súlade s nimi žijú.*“ (Fišerová, 2007)

Svoje práce vystavoval na kolektívnych výstavách v Piešťanoch v Galérii Fontána (2006) a v Dome umenia (2007), v Senici v Záhorskej galérii (2007), v bratislavskom Café Sherz (2007) a v júni 2010 v Stredoeúropskom dome fotografie v rámci výstavy magisterských prác z Katedry fotografie a nových médií na VŠVU v Bratislave. V tom istom roku participoval aj na výstavách Young art show 3, medzinárodnej kolektívnej výstave, Dom umenia, Piešťany, Predpremiéra 20 rokov fotografie na VŠVU, Stredoslovenská galéria, Banská Bystrica, Výstava prác žiakov, pedagógov a absolventov ŠÚV pri príležitosti 40. výročia založenia školy, Východoslovenská galéria, Košice, Výtvarné paralely IX, Galéria Silencium, Bratislava. V roku 2010 otvoril aj autorskú výstavu Storočie žien v Galérii PF 01. O rok nasledovali výstavy My vám ukážeme, Galéria Aula, Brno (CZ), Človek IN & OUT, Galéria Artotéka, Bratislava a Young Slovak Photography in Moscow v Ruskej Moskve.

Zatiaľ poslednými výstavami boli exhibície v roku 2012 Výtvarné paralely X, Galéria Silencium a DNVpreMENÜ II, F-centrum v Bratislave. V roku 2012 pracoval ako fotograf na odbornej stáži v Anglickom magazíne BOND v Londýne.

Peter Čintalan je tiež spoluorganizátorom úspešného festivalu umenia Young art show usporadúvaného v Dome umenia v Piešťanoch. Projekt je dostupnou platformou pre študentov, či absolventov vysokých výtvarných škôl na Slovensku i v zahraničí. V rámci Young art show vystavovalo svoje fotografické súbory aj veľa absolventov fotografického oddelenia na ŠÚV Josefa Vydru.

4.5 Ostatní pedagógovia odboru úžitkovej fotografie

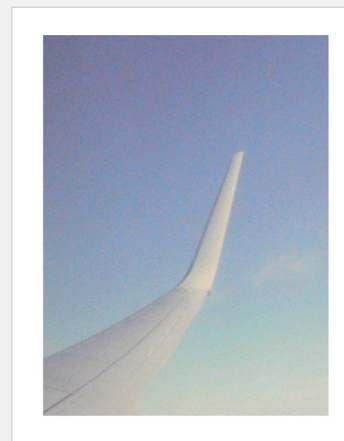
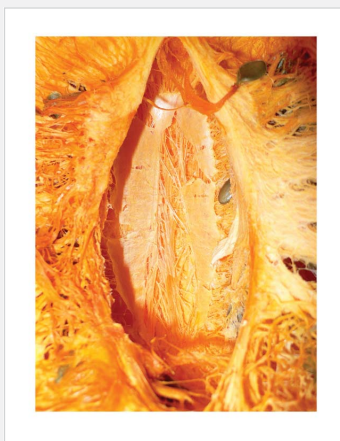
Na odbore úžitkovej fotografie sa v rozmedzí rokov 2000 až 2014 vymenilo v pedagogickom zbore viacero prevažne mladých fotografov. Každý z nich však svojim pôsobením priniesol niečo nové a ovplyvnil charakter a vývoj odboru i osobne jednotlivých študentov fotografie.

4.5.1 Filip Vančo

V rokoch 1996-1997 a 2000-2004 na ŠÚV J. Vydru vyučoval aj **Mgr. Art. Filip Vančo**. Cesta k fotografii bola pre Filipa Vanča od detstva otvorená. Narodil sa vo fotografickej rodine v roku 1972 v Bratislave. Jeho otec Miloš Vančo bol absolventom fotografie na FAMU. Fotografia v ich rodine mala dlhú tradíciu. Filip Vančo chodil sedem rokov na ľudovú školu výtvarných umení a ako hovorí *„keďže mu kreslenie veľmi nešlo, tak voľba fotografie bola jasná“*. Isť študovať fotografiu bolo jeho rozhodnutie, otec ho v tom podporoval. *„Zo začiatku mi pomáhal, pomoc však dospela do toho štádia, že mi hovoril ako čo mám robiť a to sa mi už nepozdávalo. Tak som s ním už v prvom ročníku prestal komunikovať o tom aké máme práve cvičenia. Spolužiaci si mysleli, že je to obrovská výhoda mať otca fotografa, pravdou je, že som mal k dispozícii fotografické vybavenie, technické zázemie.“* (rozhovor s Filipom Vančom, jún 2013) Spomína si na výborný kolektív v ich triede, medzi jeho spolužiakmi bola Jana Hojstričová, či Jano Meliš. *„Bolo to super obdobie, zažili sme revolúciu, dodnes máme medzi sebou kamarátske vzťahy.“* (rozhovor s Filipom Vančom, jún 2013)

Jeho pedagógmi boli Ján Krížik, František Tomík, Ján Strieš a Valéria Zacharová. *„V študentských časoch mal na mňa najväčší vplyv pedagóg Ján Krížik. Bol totiž veľmi racionálny, prísny a konzekventný. V zadaniach vedel jasne formulovať čo od nás očakáva a vedel nás k tomu doviest. Bola to pre mňa dobrá škola a dobrá skúsenosť. Krížik sa nám*

zdal najprogresívnejší, aj pre jeho aktivity v zahraničí. Tomík bol klasik, využíval hlavne klasické riešenia. Striešovým pedagogickým postupom som ako študent v tých rokoch veľmi nerozumel, nevedel som ich veľmi oceniť alebo odčítať. Musel som to však s odstupom času prehodnotiť a nakoniec z nich ako pedagóg ťažím dodnes. Jeho prístup bol oveľa slobodnejší, voľnejší. Strieš bol vždy veľmi uvoľnený, myslel to ale strašne dobre. Ja som sa veľmi veľa naučil o tom ako učiť práve od neho, keď som sa dostal k nemu do pedagogického zboru. Pedagóg si nesie vždy niečo svoje plus kombináciu svojich skúsenosti a toho, čo si myslí, že funguje.“ (rozhovor s Filipom Vančom, jún 2013)

Filip Vančo - Symbols, 2008

ŠUP absolvoval v roku 1990 a už v 1993 učil na škole dva mesiace ako záskok za Valériu Zacharovú, ktorá bola PN. Učil vtedy technológiu fotografie. V roku 1993 získal štipendium fotografickej nadácie FOTOFO na dokumentárny projekt o sídlisku Petržalka. V tomto roku získal tiež druhú cenu na súťaži Images of Europe v Amsterdame v Holandsku. Absolvoval semestrálnu stáž na FAMU v Prahe a na Nottingham Trent University vo Veľkej Británii (1994 – 1995). (Jacobson, 2001) V roku 1996 sa stal absolventom Katedry vizuálnych médií na VŠVU v Bratislave. Neskôr učil znovu v rokoch 1997 až 1998. A najdlhšie obdobie jeho pôsobenia na škole nastalo v roku 2000, keď ho oslovil Strieš s voľným miestom na odbore fotografie.

Po nastúpení na post pedagóga ŠÚV zaskočila Vanča veľmi slabá motivácia študentov niečo robiť. „Nás nikdy nemuseli do ničoho nútiť. Bolo úplne samozrejme, že sme nosili každý týždeň práce v rámci zadania a cítili by sme sa trápne, ak by sme ich nemali. Tento pocit moji študenti nemali. Bol to pre mňa šok.“ (rozhovor s Filipom Vančom, jún

2013) Čiastočne za tým vidí zmenu spoločenskej situácie. „Prišlo k celkovému uvoľneniu. Za socializmu človek bez maturity nemohol robiť nič. Keď som sa hlásil na ŠUP-ku hlásilo sa šesťsto záujemcov a z toho prijali na štúdium šesťdesiat. Bola to udalosť a veľmi sme si to vážili. Bol to super pocit a ten čas tam som chcel využiť.“ (rozhovor s Filipom Vančom, jún 2013)

Na odbore fotografie učil fotografický dizajn a fotografickú tvorbu. Učil aj základy fotografie ostatne odbory. Zo svojho vlastného štúdia na ŠÚV si na Filipa Vanča spomínam ako na veľmi otvoreného kritike, prísneho a konzekventného. O to väčšou udalosťou bolo, keď študenta pochválil. Vtedy to bolo naozaj dobré. Medzi jeho najúspešnejších študentov patria Ján Šipöcz, Juraj Fifík, Viktor Szemző a Zuzana Kmeťová.

Po odchode zo ŠÚV (2004) pokračoval v pedagogickej činnosti a stal sa vysokoškolským pedagógom a vedúcim ateliéru fotografie na VŠVU v Bratislave. Na VŠVU vyučoval v rokoch 2004 až 2009. Venuje sa subjektívnemu dokumentu, portrétnej a divadelnej fotografii. Od roku 1996 je zakladateľom a šéfredaktorom časopisu Park, ktorý v roku 1998 získal Národnú cenu za design 1997. (Jacobson, 2001) Časopis o súčasnom umení a fotografii vychádzal do roku 2002. Je zakladajúcim členom galérie Photoport v dnešnej dobe na Pražskej ulici v Bratislave a fotografického občianskeho združenia Photoport, ktoré podporuje mladých fotografov a ľudí pracujúcich s médiami fotografie vytváraním podmienok na tvorbu a jej prezentáciu. Združenie Photoport organizuje workshopy, výstavy, konferencie, prednášky a v nemalej miere sa venuje publikačnej činnosti. Taktiež je spoluautorom knihy Photoport, v ktorej sa venuje mladej súčasnej fotografii. (Vančo, 2007)

Filip Vančo
– Malý chlapec, 1999

Tvorba Filipa Vanča je v kontextoch dokumentu prirovnávaná k práci Ralpa Gibsona a jeho slávnych titulov ako *Námesačník* (1970), či *Déjavu* (1972). Podľa autorov Aurela Hrabušického a Václava Maceka tento výtvarný fotograf namiesto opisu diania vytrháva z neho fragmenty reality, ktoré diváka vtahujú do konkrétneho okamihu pomocou línie, tvaru, štruktúry, bizarných detailov predmetov a nechávajú ho odkrývať prekvapujúce podrobnosti príbehu. „*Takmer fyzicky evokujú prežívanie konkrétneho okamihu.*“ (Hrabušický, Macek, 2001, str. 400) Tento prístup je badateľný aj v jeho najnovšom súbore *Symballs* (2008). Medzi jeho najznámejšie fotografie patrí bezpochyby fotografia „malý chlapec“ (1999). Okrem subjektívneho dokumentu sa venuje aj portrétnej a divadelnej fotografii. Pôsobil ako fotograf Slovenského národného divadla v Bratislave. Vystavoval doma i v zahraničí.

Viktor Szemző – Petržalka, 2004 - 2005

4.5.2 Viktor Szemző

Medzi mladých pedagógov odboru úžitkovej fotografie donedávna patrila aj **Bc. Viktor Szemző** (1983). Absolvent Inštitútu tvorivej fotografie na Slezskej univerzite v Opave (2001-2005), tiež bývalý študent Školy úžitkového výtvarníctva (1997-2001). Autor úspešného cyklu *Petržalka*, „*kde posúva hranice fotografického dokumentu a predstavuje svoj pohľad na unikátne veľdielo megalomanského normalizačného urbanizmu*“. (Macek, 2008) Je držiteľom grantu Photodocument.sk od agentúry Vaculik Advertising. S Jozefom Ondříkom a kol. spolupracoval na fotografickom projekte *Vyvolání a vyvolení*, ktorým mapujú priebeh parlamentných volieb na Slovensku v rokoch 1994-2006. S fotografiami vyšla pri príležitosti dvadsiateho výročia slobodných volieb na Slovensku aj knižná fotopublikácia (2010). Na ŠÚV vyučuje od roku 2007 fotografický dizajn, základy

kinematografie a videa. Od roku 2007 je členom skupiny fotografov SVK, od roku 2004 členom Aktivnagruppa a je organizátorom multimediálneho festivalu *Cementáreň* (2004, 2005, 2006).

K štúdiu na ŠÚV sa podľa jeho slov dostal akosi prirodzene. Vyrastal v umeleckom prostredí, kde bolo umenie súčasťou dňa. Jeho otec a brat sú reštaurátori a matka je keramičkou. K učeniu ho priviedla zvedavosť, chcel zistiť, aké to je byť pedagógom. Na odbore fotografie ŠÚV v Bratislave začal učiť ako nástupca fotografky Ingrid Patočkovej. V roku 2010 svoju pedagogickú činnosť prechodne ukončil. Na ŠÚV vyučoval fotografický dizajn a základy kinematografie. (rozhovor s Viktorom Szemzöm, jún 2010) „*Pre odbor fotografie bol Viktor veľkým prínosom. Do výučby priniesol mnoho prospešných invencií.*“ (rozhovor so Striešom, jún 2010)

Počas posledného desaťročia pôsobili na odbore úžitkovej fotografie aj ďalší pedagógovia, bývalí ŠUP-kári ako Samuel Jaško (2004), portrétistka Mgr. Art. Ingrid Patočková (2005-2007) a fotograf Bc. Ján Palkovič (2005-2007). Ingrid Patočková vyučovala predmet základy kinematografie a videa, fotografický dizajn a praktické cvičenia. Ján Palkovič učil dejiny fotografie a technológiu. Samuel Jaško vyučoval základy kinematografie a videa.

5 | Atmosféra ŠUP-ŠÚV

Atmosféra je niečo neuchopiteľné, niečo vyvolávajúce emócie tak silné, že sme si schopní ich zapamätať po celý život. Atmosféra umeleckých škôl mala vždy svoje osobitosti a najmä pre mladých tvorivých študentov, ktorý na školu prichádzali plný očakávania. Tvorivá a priateľská atmosféra dokáže z miesta či stretnutia vytvoriť niečo naplňujúce a zázračné.

Z pohľadu z vonka sa môže stretnúť takáto nálada aj s nepochopením. Hlavne v konzervatívnej spoločnosti. Jeden z bývalých riaditeľov ŠÚV J. Vydru, Igor P. Meluzín, na túto tému cituje v knihe ŠUR+ŠUP+ŠÚV=75 vyjadrenie Kurta Vonneguta, v ktorom hovorí „o dvoch prípadoch, keď dieťa zaručene zarmúti svojich rodičov: ak rodič nečakane odhalí inú sexuálnu orientáciu svojej ratolesti, alebo keď sa potomok prizná, že chce ísť študovať na umeleckú školu.“ (Meluzín, 2007)

Ako som to vyjadrila už v bakalárskej práci Súčasná fotografia na ŠÚV J. Vydru v Bratislave – dnes tento citát vyznieva trochu nadsadene. „Dovolím si povedať, že to s nami nedopadlo až tak hrozne. I keď moji rodičia vyjadrili tiež určité obavy a neboli nadšení, keď som im nastolila svoj zámer stať sa študentkou fotografie na ŠUP-ke. Keď však videli moje fotografie a odhodlanie zabojsť na prijímacích pohovoroch, začali moje rozhodnutie akceptovať a našťastie aj podporovať. Umelci a teda aj umelecká škola vyvoláva vo verejnosti určitý dojem bohémstva spojený s inými životnými hodnotami a iným uvoľnenejším životným štýlom, než aký je bežný. A hlavne vhodný, či vysnívaný pre ich potomka. S odlišným prístupom rodičov sa určite stretli deti umelcov. Tento strach o dobro svojho potomka je pochopiteľný, i keď nemusí byť vždy opodstatnený. I v našom ročníku sa našli malí bohémovia túžiaci po slobode dospelosti, tak ako aj zodpovedne sa správajúci vzorní študenti.“ (Erdélyiová, 2010, str. 16)

Spomínam si, že už ako žiačka základnej školy som pociťovala záujem o túto školu, priťahovala ma tajomnosť budovy na Palisádoch v Bratislave. „Tvorivosť, ktorá sálala z jej priečelia. Často som vídávala cestou do školy sochárov pracujúcich na svojich dielach na dvore školy, fascinovali ma. Cítila som, že sa tam deje niečo neobyčajné. Prijatie na školu bolo povznášajúce, ale vzápätí začiatok štúdia, hlavne všeobecné predmety ako slovenčina, či matematika, moje nadnesené predstavy o výnimočnosti tejto inštitúcie schladili. Až spätne si uvedomujem slobodu, ktorú sme mali.“ (Erdélyiová, 2010, str. 16-17) Podľa Csáderovej je táto škola „jediná, ktorá študentom neobstihá krídla. Aj keď sa rozhodnú, že v budúcnosti

nebudú robiť presne to, čo tu študovali, napriek tomu ich to obohatilo a hlavne ich to neodradilo, neobmedzilo a mohli rásť k tomu, čomu sa v budúcnosti rozhodli venovať. Ako napríklad u Jožka Bednárika či Sládeka.“ (rozhovor s Juditou Csáderovou, jún 2010)

Judita Csáderová
– Chodba na Fotografickom oddelení
(stará budova školy na Palisádoch,
1963 - 1967
)

O atmosfére slobody na ŠUP-ke sa hovorilo a dodnes často spomína najmä v spojitosti s obdobím pod vedením školy riaditeľom Brimichom. Osobnosť riaditeľa Brimicha sa stala legendárnou, najmä vďaka jeho schopnosti vytvárať atmosféru školy. Bol výborným rečníkom a napriek ľudskému prístupu vzbudzoval rešpekt. Školu viedol v čase hlbokého socializmu a napriek tomu ju vedel uchrániť pred politickým vplyvom a cenzúrou. Sochár Jozef Jankovič študoval na ŠUP-ke v 50. rokoch, v čase, keď bolo slobodné umenie potláčané socialistickým realizmom. Pre rozhovor opísal ako sa zachovali podmienky, v ktorých sa budúci umelci mohli tvorivo rozvíjať. *„Učitelia sa sústredili na klasickú remeselnú výučbu, realistickú kresbu a rozvoj osobnosti – to bolo to najlepšie, čo mohli v tom období urobiť.“* Jankovič tvrdí, že vďaka tomu sa zrodili osobnosti, ktoré formovali slávne 60. roky v slovenskom kultúrnom dianí. (rozhovor s Jankovičom, Hlavné správy, 2012)

Fotograf Ján Krížik opisuje roky, kedy učil na ŠUP-ke: *„Boli úplne iné spoločensko-politické pomery. Tie roky neboli nijako idylické. Bola to ale oáza zdravého rozumu v našom školstve. Na škole sa slobodne rozmýšľalo, učilo a tvorilo. Vďaka Brimichovi sa vytvoril duch školy, ktorý dokázal odolávať vtedajším spoločenským náporom. Atmosféra bola nesmierne*

liberálna.“ (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013) Fotografka Jana Hojstričová, v tých časoch študentka Jána Krížika atmosféru potvrdzuje. „*My sme nemali vôbec pocit, že je socializmus.*“ (rozhovor s Janou Hojstričovou, jún 2013)

Katarína Holečková
– Zemiaková brigáda
(pedagóg Peter Cibula
so študentmi, 70. roky

Ochrana pred politickými vplyvmi však nie je jedinou devízou, ktorú škole priniesol riaditeľ Brimich. Na jeho ľudský prístup ku študentom si spomína Miro Švolík, ako na otcovský, keďže riešil prehrešky žiakov priamo na mieste. Nezapisoval ich, neevidoval. Napríklad, keď vedel, že chlapci fajčia na záchode, tak si počkal pred dverami a ako postupne vychádzali, každý dostal po jednej výchovnej facke. Tým to bolo vybavené. Dnes si na to spomínajú s úsmevom. Švolík si tiež spomína na jeho štúdium na začiatkoch normalizácie. „*V 75. roku už začala normalizácia. Policajti chytali ľudí na ulici a strihali ich. Na ŠUP-ke mohli mať všetci dlhé vlasy, aj ja som si ich nechal dlhé. Tá atmosféra bola úžasná.*“ (rozhovor s Mirom Švolíkom, jún 2013)

Rovnocennú časť atmosféry školy vytvárajú aj študenti sami ich vlastnými osobnosťami a priateľstvami, ktoré medzi nimi vznikajú. Veľa zo spomienok bývalých študentov sa odohráva aj mimo školy a najmä na spoločných internátoch. Spolu bývali aj Tono Stano a Miro Švolík. Ubytovanie dostali v centre mesta v kláštore za Alžbetínskym kostolom. Vytvorili si tam aj vlastnú fotokomoru. Miro Švolík spomína, ako chodievali v podzemí kláštora do klubu, v ktorom sa konali diskotéky. Veselá je príhoda, keď mali jeden víkend odísť domov z internátu kvôli veľkému upratovaniu. Rozhodli sa však, že ostanú v Bratislave a že prečkajú víkend v prírode v okolí Čunova. Nemali ani stan, len pár diek a na nohách sandále. Piekli si ryby na ohníku. Zmenilo sa však náhle počasie a začalo veľmi pršať. Pršalo celú noc a dážď pokračoval aj na druhý deň. Úplne premočených ich napadlo ísť poprosiť školníka pána Plavca nech ich hoc na čierno nechá prespať v škole,

že už nevládzu. Keď ich videl, tak sa zľutoval a nechal ich spať hore v triede na oddelení fotografie. Jeden z chlapcov vedel výborne kresliť a v tú noc nakreslil ich portréty na tabulu v triede. V pondelok ráno nevedel prísť ich učiteľ Fero Tomík na to, ako sa tam tá kresba objavila, keď tam v piatok ešte nebola! Radšej ani po tom ďalej nepátral. (rozhovor s Mirom Švolíkom, jún 2013)

Byť pedagógom, obzvlášť na strednej škole, kde všetci študenti prechádzajú zložitým obdobím dospievania, nie je ľahké. Na obdobie učiteľských začiatkov si Krížik spomína ako na veľmi náročné. *„Bojovať s adolescentmi nebola vôbec sranda.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Veľkú výhodu učenia ale vidí v tom, že človek je nútený stále sa udržiavať v pohybe, nezapadne do múrov vlastnej generácie – prekročí jej hranice. *„Musí svoje názory neustále konfrontovať, je nútený argumentovať, vysvetľovať, neustále na sebe pracovať.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Podľa Krížika musí mať pedagóg stále jasné myslenie a musí vedieť aj presvedčiť. Rád spomína citát: *Človek, ktorý zle hovorí, zle myslí a zle žije. „Je treba nachádzať správne slová, slová sú dôležité. Vždy som veľmi vážil slová a aby som ich vedel formulovať, tak som musel jasne myslieť. Nikdy som študentom nevnucoval vlastný názor, bolo to skôr o vzájomnej diskusii, vzájomnej výmene názorov, ktoré však musia byť kryté skúsenosťami a rozmyšľaním. A takto sme sa dopracovávali vždy k nejakému výsledku. Tiež je dôležité rozprávať otvorene. Vždy som nútil, aby mi študenti ukázali všetko – aj to, čo považujú za zlé. Často boli totiž práve tie fotografie zaujímavé a čo považovali za geniálne, často geniálne vôbec nebolo. Učenie však uberá veľmi veľa z energie a času.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Na princíp rovnosti si spomína väčšina študentov ŠUP-ky. Na fotografii, najmä u stredoškolských profesorov Milyty Havránkovej, Jána Strieša, Jána Krížika, Jara Žiaka a Judity Csáderovej. *„Strieš bol od začiatku veľmi kamarátsky. Bol medzi nami malý vekový rozdiel. Mal len okolo dvadsaťštyri. Aj po absolvovaní ŠUP-ky sme sa stretávali naďalej. Navštevovali sme ho aj doma. Tiež sme navštevovali po škole aj Mílotu Havránkovu. U nej doma sme jej pomáhali s Tonom Stanom vyvolávať filmy a zväčšovať fotky, tiež sme retušovali. Zažili sme u nich doma veľa návštev umelcov, výtvarníkov. Tu tvorivú atmosféru, ktorú priťahovala.“* (rozhovor s Mirom Švolíkom, jún 2013)

„Tvorivou atmosférou školy zatriaslo jej presťahovanie na okraj mesta, síce do väčších a modernejších priestorov, ale zároveň chladnejších a akýchsi neosobnejších. Mnohí študenti,

ktorí zažili sťahovanie školy, ale aj tí, ktorí začali svoje štúdium už v novej budove, ešte stále smútia za starou budovou a ľutujú túto, hoci nevyhnutnú zmenu. Prostredie centra mesta poskytovalo množstvo podnetov a stará, takmer 100 ročná budova pôsobila útulnejšie a láskavejšie. Prerušili sa aj vzťahy študentov ŠUP–ky s konzervatoristami sídlivými oproti. Spolužitie budovy na Palisádach so Školou úžitkového výtvarníctva, pred tým školou umeleckého priemyslu, trvalo od roku 1945 do roku 2000.“ (Erdélyiová, 2010, str. 17) Podľa Fera Tomíka v tej dobe išlo o navrátenie budovy jej majiteľom, teda cirkvi. Išlo aj o budovu konzervatória, vedľa ŠUP-ky. Tam sa ale proti vráteniu budovy postavili, navrhli rekonštrukciu a nakoniec mohli ostať. Taká snaha bola aj na ŠUP, chceli začať rekonštrukciu, ale podľa Tomíka sa nenašla taká osobnosť, ktorá by dokázala miesto ŠUP v budove obhájiť. (rozhovor s Ferom Tomíkom, 2013) V súčasnosti sídli v budove Spoločná nemecko – slovenská škola a škôlka a minulú prítomnosť ŠUP (SŠUP, ŠUPS) pripomína pamätná tabuľa na jej priečelí. Tabuľu umiestnili bývalí absolventi ŠUP-ky v roku 2012.

„Časť atmosféry školy sa však podarilo preniesť do nového sídla na Mokrohájskej ulici. Napríklad, tradícia vianočnej kapustnice. Každý rok v decembri majú tradične tretiaci za úlohu pripraviť pre celý svoj odbor vianočné posedenie. Súčasťou posedenia je vianočný stromček s výzdobou podľa vlastnej fantázie, spoločne uvarená kapustnica v škole, darčeky, občerstvenie, dobrá hudba, ktorá zvyčajne končí zábavou a tancom do neskorých hodín. Výborná nálada je pravidlom a všetkým zostáva veľa príjemných spomienok. Ja si na tieto posedenia spomínam ako na večeru s rodinnou atmosférou.“ (Erdélyiová, 2010, str. 18) Túto milú tradíciu zaviedol v roku 1992 výtvarník Viliam Loviška na kameňosochárstve a o rok na to sa inšpirovalo aj fotografické oddelenie. Najveselšie kapustnice boli vždy práve na týchto dvoch študijných odboroch.

Ján Strieš, Judita Csáderová,
Henrich Bródy
– Vianočná kapustnica
(súkromný album),
90. roky

Pred rokom 1992 sa na fotografickom oddelení konali veľké oslavy na Jána. „Boli sme tam samý Ján. To bolo vždy veľmi veselé. Kapustnice sa vtedy robili výhradne v rámci pedagógov, predvianočne. So študentmi sme sa stretávali hlavne mimo školu, lebo to predsa len v tej dobe nebolo vhodné a akceptované. I keď sem-tam sme si dali pohárik vína v kabinete. Raz nás dokonca aj nachytala súdružka zástupkyňa, veľká komunistka. Ale záhadne sa nič z toho nestalo. V tom čase už asi rezignovala, nevyšlo jej ani zaviesť papučkové pravidlo pre študentov. Vtedy asi pochopila, že na tejto škole už nič nezmôže.“ (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Zábavné a od stredných škôl neoddeliteľné sú aj stužkové slávnosti. Ide o všeobecnú tradíciu predmaturitného večierka, kedy sa študentom posledného štvrtého ročníka slávnostne odovzdávajú zelené stužky ich triednym učiteľom. Súčasťou slávnosti je večerné plesové oblečenie, večera, hudba a v neposlednom rade zábavný program študentov. Často je zábavný program najzábavnejší práve pre jeho aktérov, ktorí si vždy až následne uvedomujú „silu“ svojho vtipu. Patrí to však k tomu a program ŠUP-károv býva tvorivo doplnený o zaujímavé vizuálne ilustrovanie scény. Na oslavu sú pozvaní aj rodičia a súrodenci študenta. Zabaviť sa príde aj väčšina pedagogického zboru.

Najpevnejšie vzťahy vznikajú práve medzi študentmi rovnakého odboru, predsa len trávajú spolu najviac času. Vznikajú tak často priateľstvá na celý život. Ja sama som medzi spolužiakmi našla svoju najlepšiu kamarátku, s ktorou si veľmi rozumieme a udržiavame kontakt dodnes. Toto obdobie je tiež späté s prvými vážnymi láskami a prvými zlomenými srdcami.

Vzťahy vznikajú aj medzi odbormi a ročníkmi navzájom. „Mnohí sme sa priatelili so žiakmi z iných oddelení, dokonca niektoré priateľstvá trvajú dodnes. Mnohí na škole našli svojich celoživotných partnerov.“ (rozhovor s Elenou Meškovou, Lovišková, 2004) Študenti sa stretávajú často naďalej aj po skončení strednej školy. Osobne a hlavne aj profesionálne. Mnohí zo starších absolventov sa stretli ako vysokoškolskí pedagógovia na VŠVU v Bratislave. Vznikajú takto mnohé projekty v oblasti kultúrneho diania na Slovensku. Z takejto spolupráce absolventov ŠUP-ky medzi odbormi a aj ročníkmi, sa vyprofiloval aj alternatívny festival mladej fotografie OFF_festival v Bratislave, ktorý organizuje pod vedením bývalého študenta výstavníctva ŠÚV Dušana Kochola tím fotografiek absolventiek ŠÚV (Karolína Kedrová, Lea Lovišková, Ester Erdélyiová). Festival ponúka absolventom a študentom vysokých fotografických škôl priestor pre prezentáciu ich fotografickej tvorby a dopĺňa tak program väčšieho festivalu Mesiaca fotografie v Bratislave. Pre rok 2014

sa chystá už štvrtý ročník OFF_festivalu Bratislava.

„S rivalitou medzi ročníkmi alebo vyvyšovaním sa starších študentov nad mladšími som sa počas svojho štúdia nestrela, ba ani som o ničom podobnom od ďalších bývalých študentov nepočula. Skôr bolo bežné si navzájom pomáhať. I keď akýsi prirodzený rešpekt, či obdiv k starším si pamätáme všetci.“ (Erdélyiová, 2010, str. 18) Podľa Jána Strieša sa rešpekt k starším získal už na internáte, pričom išlo o prirodzený rešpekt. „Medzi mladšími ročníkmi mám veľa kamarátov dodnes.“ (rozhovor s Jánom Striešom, Lovišková, 2004) „Svojím pôsobením sa snažím, aby sa udržala atmosféra, kontinuita totiž ostáva. Móda sa mení, hudba tiež, ale ľudia sú stále podobní a pritom jedineční. A hlavne ŠUP-kári baby boli vždy iné, mali vždy svoj štýl. Sme umelecká škola a ľudia, ktorí sem chodia majú niečo spoločné. Dôležité je hlavne udržať priateľské vzťahy.“ (rozhovor s Jánom Striešom, jún 2010)

Martin Čechvala
– Maturitná práca,
2006

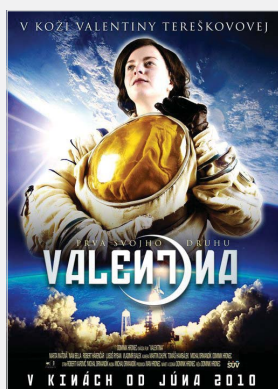
Vzťahy medzi pedagógmi a študentmi sa podľa Strieša výrazne zmenili od čias, keď bol študentom on. „Bolo nepredstaviteľné, aby som vošiel k profesorovi do kabinetu si pokecať. Skôr sme teraz priateľskejší. U mňa v kabinete sa každú chvíľu niekto zastaví.“ (rozhovor s Jánom Striešom, jún 2010) Sama si spomínam, že u Strieša v kabinete boli vždy dvere otvorené. Plechová skriňa s fotografickou technikou mala vždy dvere dokorán, dôveroval nám a vedel byť trpezlivý.

Podľa Jaroslava Žiaka je „práca fotografa individuálna, každý je ponorený do svojej

práce, fotí v ateliéri, pracuje v komore. Veľmi záleží na ľuďoch, ktorí sa stretnú v ročníku, či si sadnú ako partia.“ (rozhovor s Jaroslavom Žiakom, jún 2010) Ak sa to podarí, ak si študenti v ročníku navzájom rozumejú, tak to ovplyvní aj atmosféru. Spolupráca študentov vtedy vie dosiahnuť svoje maximum, ako to bolo aj pri v maturitnej triede roku 2010. Na podnet Dominika Hronca v roku 2009, sa rozhodli ako ročník natočiť celovečerný film. Podarilo sa a 16. júna 2010, pod záštitou odboru úžitkovej fotografie, bola na Slovensku uvedená premiéra študentského filmu o Valentíne Tereškovovej. Autorom námetu, režisérom a scenáristom je študent Dominik Hronec. Na filme spolupracovali jeho spolužiaci Michal Ormandík, Marta Matová, Martin Chlpík, Tomáš Hambálek. Nielenže za tento počin získal ocenenie najlepšej praktickej maturitnej práce školy ŠÚV ale na premiére mu tleskalo 400 nadšených divákov, medzi ktorými boli aj prvý slovenský kozmonaut Ivan Bella, herečka Emília Vášaryová, prof. Pavol Traubner, prof. Milan Čorba, kanadský konzul David A. Raksany, choreograf Mário Radačovský a stredoškolskí profesori odboru úžitkovej fotografie.

Študenti sa navzájom môžu inšpirovať k práci. Pre výtvarníka môže byť obohacujúce, ak sleduje výtvarné dianie, prácu iných študentov, či neskôr kolegov. Gro atmosféry školy však tvoria samotní pedagógovia ako umelecké individuality a jedinečné osobnosti.

Atmosféra na odbore úžitkovej fotografie sa dá charakterizovať ako voľná, príjemná, priateľská, rodinná, kreatívna, veľmi uvoľnená, najmä čo sa týka vzťahu študentov a profesorov. Študent Michal Ormandík vnímal štúdium na odbore ako výborný priestor na sebarealizáciu, ktorý dáva dostatočnú voľnosť, aby sa človek mohol venovať aj iným veciam, ako napríklad hudbe, a prípadne to mohol spojiť so školskými projektmi. Toto spojenie využil potom aj v jeho maturitnej práci, vo videoklipe, kde použil vlastnú hudbu a text.

Dominik Hronec
– Valentina,
2010

6 | Študenti a absolventi ŠUP-ŠÚV

Stredoškolskými študentmi sú adolescenti vo veku od 14 do 19 rokov. Podľa vývinového psychológa a psychoanalytika Erika Ericsona (1902-1994) je pre toto obdobie života príznačné hľadanie vlastnej identity a svojej pozície v spoločnosti. Dospievajúci sa vyrovnávajú s pochybnosťami o sebe samom, pomaly prichádza k postupnému osamostatňovaniu sa od rodiny. Zmeny v prežívaní sú sprevádzané citovou rozkolísanosťou, precitlivosťou, citovým nepokojom, impulzivitou a nedostatkom sebaovládania. Častým sprievodným prejavom dospievania je egocentrizmus, pocit výnimočnosti, hyperkritičnosť, vzťahovačnosť, tiež plytkosť a tendencia polemizovať. Puberta je dôležitým biologickým a sociálnym medzníkom.

Mnohí stredoškoláci ešte nie sú jednoznačne rozhodnutí, či študujú to, čomu sa chcú venovať naplno aj v budúcnosti. V čase nástupu na strednú školu ešte málokto mladý človek vie, čo chce v živote robiť. Iste, sú aj výnimky, ktoré to presne vedia. Niektorí študenti nájdu vzťah k študovanému odboru až počas štúdia, alebo si nakoniec zvolia inú cestu. *„Na strednej škole začínajú študenti ešte ako štrnásťročné deti a ešte nevedia celkom presne, prečo sú na škole, ani čo tam budú robiť. Samozrejme, že nie všetci. Boli tam aj takí, čo boli nesmierne ambiciózni a pracovití a vyrástli z nich výborní umelci. Mnohí sa venujú niečomu inému, ale určite v nich niečo zo školy zostalo a umenie sa stalo súčasťou ich života. Stredoškolskí študenti potrebujú základy, potrebujú formovať.“* (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Ako v každej škole a každom ročníku sa nájdu tí, čo majú *„to úžasné zdedené nadanie, ale môže sa stať, že sú slobodomyselnejší a nevyužijú to nadanie tak, ako by sme si mysleli, že by mohli. A potom sú tu tí usilovní a aj tí, ktorí majú šťastné spojenie týchto dvoch daností.“* (rozhovor s Juditou Csáderovou, jún 2010)

Takmer *„každého však treba stále naháňať.“* (rozhovor s Jánom Striešom, jún 2010) To sa na študentoch nemení. Jaroslav Žiak vidí zmenu dnešných študentov hlavne v zmene ich možností. *„Dnešní študenti majú väčší výber stredných škôl, v súčasnej dobe je expanzia súkromných škôl aj vysokých, znamená to, že sa talent už nesústreďuje na jednom mieste. Dnešného študenta ovplyvňuje aj digitál, ľahšia cesta, ktorú ponúka. Vtedy viac závisí od koncepcie, myšlienky, ktorú chce autor posunúť ďalej. Doba a jej uponáhľanosť má vplyv i na tvorbu. Kedysi bolo ťažšie dosiahnuť technicky kvalitný obraz, človek si musel rozmyslieť,*

akými prostriedkami ho dosiahne.“ (rozhovor s Jaroslavom Žiakom, jún 2010)

„Študenti sú takí, jeden pracuje v prvom a druhom ročníku, iní sa prebudia v posledných dvoch. Zväčša však platí, že sa ako autori začínajú kryštalizovať vo štvrtom ročníku.“ (rozhovor s Jánom Striešom, jún 2010)

„Vyrastá úplne iná generácia ako sme boli my, ale hodnotiť to, či to je dobré alebo zlé, nie, lebo je to prirodzené. Aj my sme bolí iní ako boli naši rodičia.“ (rozhovor s Jánom Striešom, jún 2010)

Stredoškolský pedagóg sa musí vysporiadať s pubertou svojich študentov a uvedomiť si, že to, čo oni prežívajú, sme zažili všetci. *„Občas som ich načapal, ako hrali karty či piskory pod stolom, ale vždy sme to nejako vyriešili. Hlavne prvý rok ma veľmi testovali, niekedy som naozaj nevedel, ako mám zareagovať, ako sa mám zachovať. Raz ma v plnej triede žiakov prekvapila polonahá slečna. Všetci ticho čakali, čo sa stane. Bolo to hrozné. Napočítal som teda do desať – aby som nezareagoval nevhodne a snažil som sa všetko obrátiť na taký položart, zahrať to do autu. Vyslovene hľadali, kde mám hranice. Ale časom sa naučili, že ich mám a neskôr, po maturite, sme si vždy aj potykali. Rozhodne som bol dobre vytrénovaný, keď moji vlastní synovia prišli do adolescentného veku.*“ (rozhovor s Jánom Krížikom, jún 2013)

Podľa Judity Csáderovej sa doba mení a má to svoje pozitíva a negatíva, niečo dnešným deťom pribudlo, iné ubudlo. (rozhovor s Juditou Csáderovou, jún 2010)

Každý sme však raz obdobím dospelovania prešli. Medzi významných umelcov, ktorý štyri roky svojej mladosti strávili štúdiom fotografie na ŠUP-ke, patria aj fotografi Ester Plicková, Oľga Bleyová, Zuzana Mináčová, Tibor Borský, Anton Podstraský, Juraj Bartoš, Juraj Lipták, Margita Mancová, Luba Lauffová, Anton Sládek, Jozef Sedlák či Tono Stano, Miro Švolík a ďalší.

6.1 Absolventi ŠUP

Významná osobnosť, fotografka a etnologička **Ester Plicková** (1928 – 2011) sa po celý život, aj popri vlastnej vedeckej práci, neustále venovala výtvarnej fotografii. Z jej bohatej fotografickej kolekcie vznikli obrazové publikácie *Banská Štiavnica* (1957, 1973, 1982), *Dunaj v Československu* (1965), *Jadran* (1976, 1982). Je autorkou mnohých odborných publikácií z oblasti slovenského ľudového umenia, ako sú knihy *Pozdišovské hrnčiarstvo* (1959), *Malované salaše* (1982), *Krásna hlíny* (1996) a iné. Za svoju vedecko-výskumnú prácu v oblasti etnológie i za popularizáciu poznatkov o ľudovej kultúre jej Predsedníctvo

SAV udelilo v roku 1988 Zlatú medailu Ľudovíta Štúra. Nadobudla univerzitné vzdelanie v Bratislave a v Prahe v odboroch slovenský jazyk, filozofia, národopis, dejiny umenia, estetika a divadelná veda.

Ester Plicková
– Karel Plicka,
1957

S fotografiou sa bližšie zoznámila ako osemnásťročná, keď asistovala svojmu strýkovi fotografovi a filmárovi Karlovi Plickovi na jeho cestách po Slovensku. *„Počas prázdnin som sprevádzala strýka pri fotografovaní Bratislavy a jej okolia. Bola to pre mňa ozajstná vysoká škola fotokumštu aj s jeho nevyhnutnými praktickými základmi. Horlivo som pomáhala nosiť ťažké statívy, veľké tašky napratané aparátmi podivuhodnej konštrukcie, vymeniteľnými objektívmi, farebnými filtrami, slnečnými clonami... Merala som a nastavovala expozičné časy, zapisovala všetky údaje, viedla denník. Komplikovaný technický výstroj sme si pokojne a bez obáv rozložili kdekoľvek, aj na zemi na textilnej podložke. Kým sme trpezlivo čakali na najvhodnejšie plastické osvetlenie architektúry, mnohí známi, ktorí išli okolo, nás srdečne zdravili. Bolo to po skončení vojny a profesor Karel Plicka, vtedy prvý dekan novozaloženej Filmovej fakulty Akadémie múzických umení, začal pracovať na veľkoformátovom diele Slovensko vo fotografii.“* (rozhovor s Ester Plickovou, Pravda, 2008)

Fotografiu študovala na vtedajšej Strednej škole umeleckého priemyslu v Bratislave nadvojročnom študijnom programe. Jej fotografie majú veľkú hodnotu kultúrnohistorického charakteru. *„Fotografickú tvorbu prepájala s etnografiou, venovala sa v nej ľudovej kultúre, umeleckým pamiatkam a krajine. Pravidelne sa zúčastňovala na domácich a zahraničných fotografických výstavách. Samostatnú výstavu výtvarných fotografií mala v Bagdade (1967).“*

(Beňušková, 2011) Prvú monografiu o práci Ester Plickovej napísal Marián Pauer, v roku 1990 vyšla v Martine. Publikácia obsahuje množstvo jej fotografií zo Slovenska. O osobnosti a diele Ester Plickovej v oblasti etnológie vydal rovnomennú publikáciu Ústav etnológie slovenskej akadémie vied na Katedre etnológie a etnomuzikológie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre v roku 2011. Autorom je Zuzana Beňušková.

Ester Plicková
– Podhorie, svadobný pár
v tradičnom kroji,
1979

Medzi výtvarné fotografky – absolventky štúdia na ŠUP-ke patrí aj **Oľga Bleyová** (1930). Keď sa rozhodla pre štúdium na výtvarnej škole boli len dva roky od ukončenia druhej svetovej vojny, v prvom ročníku sa tak stretli žiaci vo veku od štrnásť po dvadsaťštyri rokov. Oľga Bleyová mala sedemnášť. Do prihlášky na vtedajšiu Vyššiu školu umeleckého priemyslu v Bratislave napísala odbor fotografia preto, lebo sa tam hlásila aj jej kamarátka. *„Chcela som byť maliarkou, ale išla som študovať fotografiu, aj keď som fotografický aparát nikdy predtým ani len nedržala v rukách. Na školu sa prihlásilo asi dvadsať uchádzačov, čo bolo menej ako profesorov, a tak nás prijali všetkých. Čas ukázal, že talent sme mali všetci. Väčšinou sa z nich stali poprední umelci, herci, režiséri, kameramani.“* (Bleyová, 2010)

Väčšina profesorov na škole boli vtedy maliari a tak zásadne ovplyvnili spôsob pozerania študentov aj na fotografiu. *„Snažili sme sa posunúť fotografiu do menej popisnej, výtvarnejšej polohy. Ja osobne som k takto ponímanej fotografii prirodzene inklinovala.“* (Bleyová, 2010)

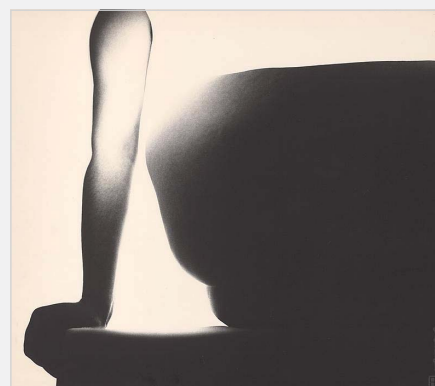
V roku 1952, po ukončení štúdia na ŠUP-ke, v Bratislave nebola možnosť pokračovať ďalej v štúdiu fotografie. Na Vysokej škole výtvarných umení ešte nebol

otvorený takýto študijný odbor. Z osobných dôvodov sa rozhodla napriek tomu zostať na Slovensku a zamestnať sa. Prácu našla v strižni v Československom štátnom filme, kde si odbornosť doplnila diaľkovým štúdiom filmového strihu. V rámci študijnej praxe sa dostala aj do strižní pražského Barrandova. Počas jej päť ročnej práce na strihu prešlo jej rukami dvadsaťšesť krátkometrážnych a stredometrážnych filmov. Počas celého tohto obdobia fotografovala ďalej. (Bleyová, 2010) V roku 1965 sa stala členkou fotografickej sekcie ZČSVU. Od konca 60. rokov pracovala ako dvorný fotograf v Štátnom bábkovom divadle v Bratislave. Práve tu vznikli námety na jej dve invenčné výstavy „Fotografická rozprávka“ a „Muzikál“ (1970).

V rokoch 1975 až 1981 bola zamestnaná spočiatku externe, neskôr interne na výskumnom pracovisku audiovizuálnych techník v bratislavskom podniku Výstavníctva. Do konca osemdesiatych rokov tu vzniklo množstvo audiovizuálnych programov, ktoré priniesli nové postupy v uplatnení fotografie. Od roku 1982 je fotografkou v slobodnom povolaní. Tématicky sa jej práca dotkla fotografií aktov, rodiny, detí, divadla, mesta i krajiny. Jej fotografie Bratislavy inšpirovali vznik ďalších diel Mariána Kováčika (audiovizuálny program *Pozdrav z Bratislavy* 1980-1981) a Rudolfa Ure (animovaný film *Mesto na Dunaji*, 1985). Fotografie mesta Oľgy Bleyovej ilustrovali knihu *Stretnutie s Bratislavou*, ktorá vyšla v roku 1975. V rokoch 1989 až 1990 vznikla séria fotografických ilustrácií *Dialóg s hrou*. Vytvorila aj monumentálne dekoratívne kompozície pre architektonické interiéry, ako napríklad v roku 1981 v Detskej fakultnej nemocnici v Bratislave.

Oľga Bleyová, 1967

Oľga Bleyová, 1965 - 1966

Výtvarne najvýraznejšia je však jej práca s aktom, vďaka nej sa zapísala do dejín slovenskej modernej fotografie. Akt ponímala takmer sochársky „*formovala ho svetlom*,

tieňom, ozvláštnila výrezom detailu z celkov. Čiernobiela fotografia so svojimi formálnymi osobitosťami sa v tomto cykle stáva nástrojom zovšeobecňovala aj redukovala tvary ženského tela tak, akoby ich vytesal sochár z pevného monolitného materiálu.“ (Menclová – Tesáková In Bleyová, 2010) Jej fotografie aktu ilustrovali knihy básní Ctibora Štínického *Ostaň ešte chvíľku* (1967) a boli napokon prezentované aj na jej samostatnej výstave *Fotografický akt* v Galérii Cypriána Majerníka v roku 1967. V jej novších cykloch fotografických aktoch pretvárala obraz ženského tela pomocou zrkadiel. „Vzniknuté nové tvary a ich detaily spájala potom spôsobom, ktorý mnohým pripomínal v ich formálnom stvárnení prístup podobný kubistickému členeniu a spájaniu tvarov.“ (Menclová – Tesáková In Bleyová, 2010) Fotografie tohto cyklu ilustrovali básnickú zbierku Ivana Kupca *Zatmenie ženy* z roku 1967-1968. Vrcholom v jej tvorbe fotografických aktov bola výstava *Fotografické cykly* (1970), kde prezentovala dva samostatné cykly *Jana* a *Básne o sne a smutné rozkoše*, ktoré vytvorila pre zbierku básní Vladimíra Reisela. V tomto súbore zachytila výraz ženského tela v pohybe. Fotografie usporiadala akoby do filmových políčok čo bola zároveň predzvesť jej ďalšej tvorby v oblasti audiovizuálneho umenia.

V rokoch 1975 – 1976 vytvára fotografie a fotografickú animáciu pre rozprávkový film *Slncová panna* a neskôr v roku 1985 tvorí pre animovaný film *Pozdrav z Tatier*.

V roku 2010, pri príležitosti autorkinho jubilea – 80. narodenín, vychádza monografia s titulom *Olga Bleyová – môj životný dialóg s fotografiou*. Obrazová publikácia prináša komplexnú informáciu o jej celoživotnej tvorbe od konca 50. rokov po súčasnosť. Je členená na kapitoly podľa druhov a logickej nadväznosti jej tvorby. Obsahuje aj autorkine pôvodné memoárové komentáre a poznámky. V textovej časti ich dopĺňa výber citácií z dobovej odbornej aj dennej tlače. Knihu publikovalo vydavateľstvo Ikar. V máji 2010 bola inštalovaná aj jej jubilejná výstava v priestoroch SVÚ v Umeleckej besede v Bratislave.

Ďalšou významnou absolventkou ŠUP je portrétna a filmová fotografka **Zuzana Mináčová** (1931). Študovala fotografiu na ŠUP (VŠUP, SŠUP) v povojnových rokoch 1945-1949. Na školu nastúpila po vojne, ktorú ako dieťa zo židovskej lekárskej rodiny zázrakom prežila. Ako osemročnú ju po vypuknutí vojny a prenasledovania Židov ukryli jej rodičia aj s jej sestrou u známych, tí dievčatká však udali. Následne boli obe odtransportované do zberného tábora v Seredi, odtiaľ do Osvienčimu, po ktorom ešte nasledoval tábor nútených prác vo Vrchlábi. Oslobodenia sa dožila ako trinásť ročné dievčatko. Tragické udalosti, ktorých bola svedkom, ju donútili predčasne dospieť. Po vojne sa nevedela zaradiť

do kolektívu stredoškolských spolužiačok. Ich problémy jej boli cudzie, chcela začať žiť životom dospelých, nájsť si prácu a realizovať sa. ŠUR teda skončila najskôr ako sa to dalo výučným listom a na maturitnom štúdiu už nepokračovala. (rozhovor s Zuzanou Mináčovou, Centropa, <http://www.centropa.org>)

Po štúdiu sa zamestnala ako fotografka v Štúdiu filmovej tvorby v Bratislave, kde pracovala až do roku 1990. Pod jej vedením tu pracovali aj Judita Csáderová a Anton Podstraský. V jej tvorbe sa objavila poloha surreálnych imaginatívnych montáží i dokumentárna fotografia avšak so silným námetom. V roku 1968 fotografuje cyklus *Návšteva*, ktorý zaznamenáva rýchlo a nedbanlivo pozatierané nápisy na stenách, vyjadrujúc tak protest obyvateľov proti obsadeniu Československa vojskami Varšavskej zmluvy v 68. Teoretici Aurel Hrabušický s Václavom Macekom prirovnávajú súbor jeho výrazom ku gestickej a informálnej maľbe. (Hrabušický, Macek, 2001, str. 162) Od roku 1968 je jej práca úzko spätá s filmovým festivalom v Karlových Varoch, kde fotografuje portréty medzinárodne úspešných hercov a režisérov. Portréty získava však prístupom dokumentaristu a sú o zachytení daného momentu okom fotografky ako cielenou tvorbou portrétu (v porovnaní s portrétmi fotografa Tona Stana z MFF).

Zuzana Mináčová,
70. roky

K surrealizmu, v jeho lyrickej forme, sa vracia autorka v 70. rokoch v cykle *Strom*. Do dekoratívnych fotografií prežiarených mäkkým svetlom montovala oblohu alebo portréty slovenských hercov. (Hrabušický, Macek, 2001, str. 278) Ľudovít Hlaváč vydal v roku 1967 knihu o jej tvorbe – *Mináčovej fotografické podobenstvá*. Zatiaľ posledným fotografickým súborom je *Rekonštrukcia rodinného albumu* (1994), ktorý vyšiel aj knižne

(2002). Pomocou fotografie replikuje svoje spomienky z detstva, lebo väčšina rodinných fotografií sa pre vojnu nezachovala. V rekonštrukcii spomienok jej pomáhajú jej priatelia a rodina preberaním rolí osôb z Mináčovej spomienok a jej nežijúcich príbuzných. V roku 2013 vyšla jej autobiografia *Zuzana Mináčová – Život fotografky*, ktorú napísala s Marii Formáčkovou. V súčasnosti žije v Prahe.

Tibor Borský (1939) študoval na ŠUP v Bratislave a v rokoch 1963-1967 na pražskej FAMU, na katedre filmového a televízneho obrazu u prof. Jána Šmoka a Josefa Ehma. Po skončení štúdia pracoval ako filmový fotograf s režisérmi Jurajom Jakubiskom (film *Kristove roky*, 1967, *Zbehovia a pútnici*, 1968, *Vtáčkovia, siroty a blázni*, 1969 a *Dovidenia v pekle, priatelia*, 1970), s Milošom Formanom (*Hoří, má panenko*, 1967), Alainom Robbe-Grilletom (*Muž, ktorý luže*, 1968) a Elom Havettom (*Predpoveď nula*, 1966).

Tibor Borský
– natáčanie filmu
Miloša Formana
Hoří, má panenko,
1967

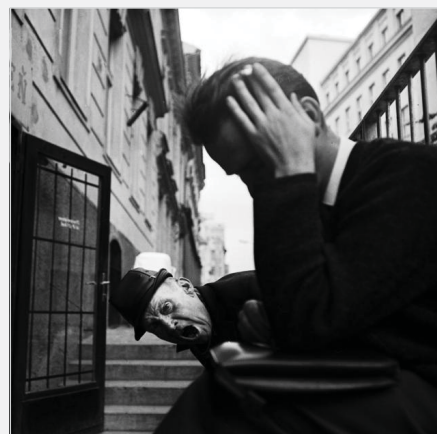

V jeho tvorbe je zastúpená najmä dokumentárna a reklamná fotografia. Z zbierok jeho dokumentárnych fotografií vznikli fotografické publikácie *Karpatia* (1967) a *Obrázky Bratislavy* (1988). Fotograficky dokumentoval aj udalosti roku 1968 v Bratislave a pohreb Jána Palacha v roku 1969. Ako reportážny fotograf často publikoval v rôznych časopisoch a periodikách. Je tvorcom plagátov a obalov gramoplatní pre Collegium musicum Mariána Vargu, albumi *Konverencie* (1971), *Live* (1973) a *Diverencie* (1981). Fotografoval portréty osobnostiam slovenského a českého kultúrneho diania. Známa fotografia je portrét novej vlny filmárov v Prahe z roku 1967 a portrét nahých Juraja Jakubiska a Olgy Schoberovej z roku 1969. Od roku 1972 je členom Zväzu slovenských výtvarných umelcov, dnes Združenia slovenských profesionálnych fotografov pri Slovenskej výtvarnej únii.

Fotograf **Anton Podstraský** (1939-2007), narodený v obci Pružina pri Považskej Bystrici, pochádzal z jednoduchých podmienok mnohohodetnej, chudobnej rodiny. Ako dieťa ho postihlo závažné ochorenie, kostná tuberkulóza. Táto choroba sa stala súčasťou jeho celého života. Na dva roky bol pre zdravotný stav pripútaný k lôžku, kde sa stala jeho spoločníkom kresba. V roku 1955 sa stal študentom ŠUP v Bratislave, kde postupne prešiel cez odbor dizajnu a spracúvania dreva až po odbor úžitkovej fotografie, ktorej sa venoval aj po absolvovaní štúdia v roku 1959. Jeho záverečnou prácou na ŠUP boli portréty sochára Alexandra Trizuljaka pri práci v jeho ateliery.

V 70.rokoch sa stal fotografom Filmových ateliérov v Bratislave pod vedením Zuzany Mináčovej. Neskôr pre nich pracovala aj Judita Csáderová. Ako fotograf pri práci využíva neostrosť, kontrastné vyvolanie negatívu. Popri dokumentovaní filmových produkcií sa venoval aj vlastnej tvorbe a zachytával krajinu a jednoduchých ľudí v okolí filmového natáčania. Pre rozhovor uviedol: *„Keď sme niekde filmovali, utiekol som od štábu na vidiek a fotil som si svoje veci. Režiséri ma tolerovali. Vedeli, že sa vrátim a budem fotiť aj pre nich...“* (slovakphotography.com, 2010) Ako filmový fotograf pracoval do roku 1974. Fotografie publikoval v novinách, niektoré vznikli priamo na zadanie redakcií.

Anton Podstraský,
70. - 80. roky

Nosnou témou jeho fotografii je život jednoduchých ľudí, ktorých zachytáva surovo a autenticky. Jeho zdravotný stav sa tiež zhoršoval a roku 2006 mu museli amputovať nefunkčnú nohu. Rok po amputácii opúšťa tento svet a svoju tvorbu prenecháva celú Miroslavovi Miklasovi, vtedy študentovi fotografie ITF, SU v Opave s ktorým sa veľmi zblížil. Svojmu priateľovi zanechal veľké množstvo negatívov, uvádza sa, že niekoľko tisíc. Miroslav Miklas bol objaviteľom jeho komplexnej tvorby a v roku 2007 spracoval

o Antonovi bakalársku prácu *Antonín Podstráský – kronikář života* (ITF FPF SU, Opava 2007). Anton Podstraský vystavoval len sporadicky, v priestoroch redakcií pre ktoré pracoval a ako fotograf bol známy len v užšom kruhu ľudí. V roku 2013 vyšla jeho monografia v edícii *Osobnosti slovenskej fotografie*, ktorú autorsky pripravili Aurel Hrabušický a Filip Vančo. Ako kurátori otvorili toho roku aj výstavu jeho fotografií na Mesiaci fotografie v Bratislave pod názvom *Anton Podstraský: Reálny obraz „Reálneho socializmu“ 60. – 80. rokov v Československu*.

Anton Podstraský,
70. - 80. roky

Dokumentárny fotograf **Juraj Bartoš**, narodený v roku 1944 v Bratislave, absolvoval ŠUP na oddelení fotografie v rokoch 1960 – 1965. Juraja Bartoša fotografia zaujímala už keď mal desať rokov. „*Hoci bol otec bankovým úradníkom, rád fotografoval, šlo o jeho veľkú záľubu, mal fotoaparát a dokonca si od kolegu požičiaval aj kameru. Obdivoval som, že sa dá uchovať akákoľvek udalosť zo života, tešil som sa, keď mi dovolil cvaknúť si nejaký obrázok. Na školu tohto zamerania som šiel teda celkom prirodzene. Vtedajšie fotoaparáty boli na dnešné pomery zaujímavé – také „boxíky“, do ktorých sa dával zvitkový film. Nemal klasický rozmer 6 × 6, bol užší. Vznikali z neho malé negatívy veľkosti asi 4 × 3 centimetrov.*“ (rozhovor s Jurajom Bartošom, SME, 2008)

Bol jedným z mála absolventov tej doby, ktorý chcel naozaj študovať priamo na oddelení fotografie. Medzi jeho spolužiakov patrili Mária Dusíková, dnes ilustrátorka detských kníh pôsobiaca v Taliansku, Stano Orišek je divadelným režisérom vo Švajčiarsku, Marián Mudroch vyučuje na Vysokej škole výtvarných umení, Marián Minarovič je

generálnym tajomníkom Združenia miest a obcí Slovenska, Andrej Pachinger pôsobí na VŠMU. Po ukončení štúdia na ŠUP pracoval ako fotograf v ZOO v Bratislave, neskôr v Oravskej galérii, pre ktorú fotil plastiky a reliéfy. Následne prešiel ako fotoreportér do týždenníka Beseda, po jeho zániku bol v Roľníckych novinách. V roku 1974 začal pracovať ako odborný fotograf v nemocnici na Kramároch. Fotografoval známe osobnosti aj módu pre časopisy Dievča, Móda, Dorka a Slovenka. Živí sa tiež fotografovaním architektúry. Orientuje sa na spravodajskú a reportážnu fotografiu. „Fotografujem veci, ktoré zanikajú a sú charakteristické pre atmosféru a kultúru tejto doby v prostredí, ktoré ma obklopuje.“ (rozhovor s Jurajom Bartošom, SME, 2008)

Juraj Bartoš,
Obchodná ulica,
1985 - 1987

Juraj Bartoš vystavoval doma i vo Francúzsku, Nemecku či Rakúsku. V jeho dokumentárnych cykloch nájdeme fotografie z jeho ciest a z obdobia socializmu na Slovensku, pričom fotografie ostali surovým a autentickým obrazom komunizmu. Fotografoval oslavy 1. mája (1980-1989), Bratislavské sídlisko Petržalka (1977- 2007) a Obchodnú ulicu v Bratislave od roku 1985 až do dnes. Vytvoril cyklus *Tancujúci* (1982 – 1989), *Paríž* (1968), *Leningrad* (1980), *Taliansko* (1983) a *New York* (1984). Jeho fotografie boli zahrnuté do veľkej výstavy *Stratený čas? Slovensko 1969-1989* v Slovenskej národnej galérii v Bratislave v roku 2007. Kurátormi výstavy uvedenej v Esterháziho paláci boli Petra Hanáková a Aurel Hrabušický. Je laureátom ocenenia Osobnosť slovenskej fotografie, ktorý mu udelil Stredoeurópsky dom fotografie v Bratislave v roku 2013. Svoje archívne a nové práce ako je cyklus *Móda ulice* publikuje formou internetového blogu.

Juraj Lipták sa narodil 14. 9. 1948 v slovenských Tepliciach. V rokoch 1963 až 1967 študoval fotografiu na ŠUP v Bratislave, kde bol v ročníku s Juditou Csáderovou a Margitou Mancovou pod vedením Ľudovíta Absolóna, Zory Karovičovej a Ľudovíta Sedílka. Ich ročník bol veľmi silný, v triede sa stretlo až 30 fotografov a boli rozdelený na dve skupiny. (rozhovor s Juditou Csáderovou, júl 2014) Po absolvovaní strednej školy pracoval ako kameraman Krátkeho filmu na bratislavskej Kolibe. V roku 1969 pokračoval v štúdiu na FAMU u prof. Šmoka. Na FAMU promoval v roku 1973. Pôvodne oslovili jeho či nezastúpi Mlotu Havránkovu ako učiteľ na ŠUP v Bratislave, ale on túto prácu navrhol Judite Csáderovej. (rozhovor s Juditou Csáderovou, júl 2014) Jeho cyklus *Opustené predmety* získal cenu Objav roku vydavateľstva Time-Life (1976). V roku 1978 emigroval do Nemecka. V jeho tvorbe sa objavuje manipulácia obrazu či fotografické sekvencie. Okrem voľnej tvorby pracuje aj v oblasti reklamnej a reportážnej fotografie. Samostatne expozície otvoril v Bratislave (1977, 1978, 1989, 2002), Mannheime (1982, 1985) a v Stuttgarte (1992).

Absolventka ŠUP (1967) a FAMU (1973) **Margita Mancová** (1948, v min. Štecková a Pechová) sa vo svojej tvorbe zaoberá fotografiou ženského aktu, portrétu a nájdených zátiší. Z fotografií Margity Mancovej vyžaruje pokoj, harmónia a nežnosť. V jej tvorbe sa objavujú montáže s témou ženy prekračujúce hranu imaginácie. Poéziu Vítězslava Nezvala (1970-72) doplnila sériou ilustrácií. V priebehu 70. a 80. rokov fotografuje významné osobnosti slovenskej a českej kultúry i politickej scény. V súčasnosti pracuje aj ako fotografka spoločenských, kultúrnych podujatí.

Margita Mancová,
70. roky

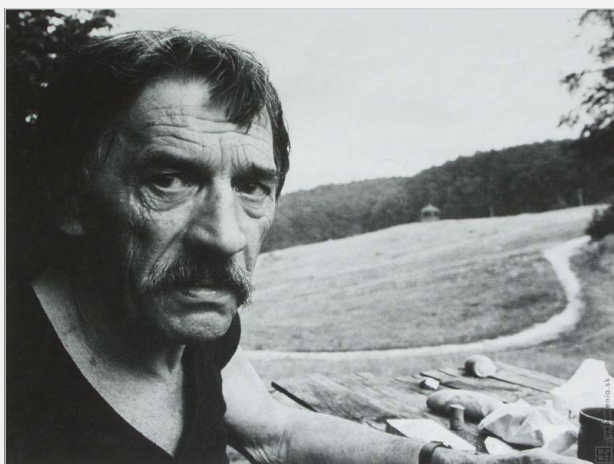
K jednej z výnimočných žien – zástupkyň slovenskej fotografie patrí určite **Luba Lauffová** (1949-2004). Výtvarná fotografka a ilustrátorka študovala fotografiu na ŠUP v rokoch 1964–1968. V tom čase učil fotografiu v 3. a 4. ročníku na ŠUP-ke kameraman Alexander Strelinger, ktorý ju podporoval ako talentovanú žiačku a inicioval v nej záujem pokračovať v štúdiu na Filmovej fakulte Akadémie múzických umení v Prahe. Po ukončení štúdia na ŠUP pokračuje v roku 1968 na pražskej FAMU u docenta Šmoka. O rok neskôr vychádza prvé číslo českého časopisu Divoké víno, ktoré je celé ilustrované ôsmimi fotografiami Luby Lauffovej. Časopis vydával Klub Mladá poézia v Prahe. V rámci štúdia vystavuje na kolektívnej výstave Československá fotografia v Moravskej galérii v Brne (1971) a na výstave Mladá fotografia v Prahe. Následne sa počas svojej aktívnej tvorbe zúčastňuje na mnohých rôznych skupinových výstavách v Českej republike, na Slovensku, v Londýne, Poľskej Varšave či v Maďarsku.

Luba Lauffová,
Portrét I.
(Portrét Saša),
1968

V rokoch 1969 – 1971 vznikli portrétné fotografie dievčatka menom Saša. Na fotografiách dievčaťa z Lubinej rodiny je zachytený pôvab a tajomnosť mladučkej ženy. Fotografie zobrazujú krehkosť, krásu, zvláštny smútok a melanchóliu. Portréty prostredníctvom využitia zmyselného líčenia a transparentnej látky vizuálne prechádzajú do polohy módnej štylistiky. Fotografie Luby Lauffovej ostávajú však nadčasové a mohli by

sa objaviť v prestížnych módných magazínoch i dnes. Porovnať sa dajú s prácou svetovo uznávaných módných fotografov ako je Mario Testino či Albert Watson. To, že rozumie výrazovým prvkom módnej fotografie dokázala aj v rámci fotografických cvičení na FAMU, kedy vznikla jej séria čiernobielych fotografií na tému portrét a šperk. Ako modelka jej pre tieto fotografie pózovala Valika Halasová-Zacharová. Pri spracovaní školskej témy Tvár a telo bola už rozpoznateľná jej inšpirácia dielom Františka Drtikola.

Ľuba Lauffová -
Dominik Tatarka,
1968

Počas jej študentských rokov vznikajú aj hodnotné portréty Dominika Tatarku. V roku 1976 začala učiť výtvarnú výchovu na Ľudovej škole umenia a rozvinula spoluprácu s Deziderom Tóthom. Zo spolupráce vzišli diela *Noha v oblohe* a *Pršiplášť* na obraze. Od roku 1977 tvorí ilustrácie pre básnika, spisovateľa a scenáristu Daniela Heviera. Ich najväčším spoločným dielom je kniha *Krajina zázračno*, ktorú vydalo vydavateľstvo Mladé letá v roku 1983. So svojimi fotografiami sa zúčastnila na viacerých ročníkoch Majstrovstiev Bratislavy v posune artefaktu. Každý rok pracovali rôzni slovenskí autori na inú tému. Témami bol napríklad *Zmyselnosť* (1979), *Dotyk* (1980), *Spojenie* (1982), *Svetlo* (1985). Majstrovstvá organizoval autor výstav Dezider Tóth.

Jej prvú samostatnú výstavu usporiadala Galéria Cypriána Majerníka v Bratislave v roku 1978. Vernisáž výstavy bola spestrená hudobným sprievodom a krátkym sólovým tancom baletky Kataríny Daučíkovej. Aby výstavu mohla vtedy otvoriť, musela autorka zvesiť niektoré fotografie aktu, ktoré chcela zahrnúť do expozície, pre ich prílišnú provokatívnosť.

Od roku 1979 ilustrovala knihy pre deti a dospelých. Medzi tituly, ku ktorým

vytvorila ilustrácie patrí aj tretie vydanie Valkovej zbierky *Básne, Príležitostné básne* Jozefa Mihalkoviča, *Sedláci* (Próza nás hriešnych) Štefana Moravčíka, *Až po uši* Viliama Klimáčka, *Na prahu počutelnosti* Ivana Laučíka, či *Dorozumenie* v jednej reči Daniela Heviera.

Ako výtvarný sprievod použilo vydavateľstvo Slovenský spisovateľ niekoľko hotových koláží a fotografií Luby Luffovej v Antológii slovenskej poézie o sne, *Pod jablonkou pávy pásla*, ktorú zostavil Daniel Hevier (1984). Ilustrácie vytvorila v surrealistickom duchu, čo korešpondovalo so snovou náladou básní. V roku 1987 vychádza ďalšia kniha s jej ilustráciami, zbierka Tatiany Lehenovej *Pre vybranú spoločnosť* (a zvlášť pre Alenku). Pre román Štefana Moravčíka *Sedláci II.* (Chlieb v koľaji) vytvorila ilustrácie kresbou, maľbou a striekaním farby na fotografie. Kniha vyšla vo vydavateľstve Slovenský spisovateľ v roku 1992. V práci Lubi Lauffovej sa objavuje koláž (*Motýle*, 1995), luminografia a presahy do umenia akcie (*Nahá plávajúca*). Od roku 1986 sa v jej tvorbe objavujú inscenované fotografie tanca. Autorská výstava výtvarnej fotografky bola otvorená v rámci Mesiaca fotografie v roku 1996. (Lichej-Zábranskej, 2013)

Jej tvorba charakterizovaná ako imaginatívny surrealizmus, bola predstavená aj v roku 2011 na Bratislavskej výstave v Galérii 19. Presne sedem rokov od jej tragickej smrti. V roku 2013 bola pokrstená monografia Luba Lauffová, ktorej autorkou je Elena Licha-Zábranska. Podujatie prebehlo v Galérii 19 ako súčasť programu 23. ročníka festivalu Mesiac fotografie pod záštitou jeho organizátora Václava Maceka. Knihu realizovanú s finančnou podporou Ministerstva kultúry vydalo knižné vydavateľstvo FOART.

Anton Sládek
- Vitráže,
2010

Vítazom 1. ceny Czech Press Photo za divadelné fotografie sa v roku 1996 stal **Anton Sládek**. Cenu získal za divadelné fotografie predstavenia Mária Stuartová v divadle

Andreja Bagara v Nitre. Anton Sládek, narodený 1956 v Bratislave, absolvoval štúdium na ŠUP v Bratislave v rokoch 1971 až 1975. Študoval pod vedením Ľudovíta Absolóna a Miloty Havránkovej. Neskôr, v rokoch 1977 až 1982, pokračoval v štúdiu na FAMU v Prahe. Jeho inscenované fotografie boli predstupňom slovenskej Novej vlny, avšak sa na ne v literatúre často zabúda. Po absolvovaní FAMU bol krátko pred nastúpením na povinnú vojenskú službu výtvarným redaktorom vo vydavateľstve Tatran. Po roku 1984 fotografoval pre Slovenské národné divadlo a od roku 1987 pracoval v redakcii časopisu *Mladé rozlety*. Od polovice osemdesiatych rokov pracuje ako fotograf v slobodnom povolaní. Systematicky sa venuje fotografovaniu svojho rodného mesta, kde stále žije. (Jacobson, 2001)

Anton Sládek
- Bratislava,
2002 - 2003

Fotografuje tiež portréty, zátišia a architektúru. Spolupracuje s rôznymi vydavateľstvami, ako napríklad *Opus* či *Slovenský spisovateľ* a naďalej fotografuje aj divadelné inscenácie. Jeho fotografie sú v publikáciách *Bratislava, moja láska* (1999), *Svetlo a tieň* (2000), *Bratislava, prvých 50 krokov.* (2002). Má za sebou množstvo kolektívnych a samostatných výstav doma aj v zahraničí. Jeho práca bola zahrnutá aj do výberu autorov výstavy *Osemdesiate – postmoderna v slovenskom výtvarnom umení 1985 – 1992* v Slovenskej národnej galérii v roku 1999, uvedenej v Esterháziho paláci v Bratislave.

Jozef Sedlák, narodený 1958 v Bratislave, študoval na ŠUP v rokoch 1973–1977. Je tiež absolventom katedry fotografie na FAMU v Prahe (1979-1984). Od roku 1989 je fotografom v slobodnom povolaní. Venuje sa najmä výtvarnej a dokumentárnej fotografii.

Už od roku 1977 fotograficky dokumentuje Slovensko, jeho vidiek, ľudí a ich náboženské či ľudové tradície a oslavy, domovy dôchodcov, štátne ústavy, ale i politické premeny a demonštrácie čo im predchádzali. Zachytil tak Slovensko v jeho výrazných politických premenách i keď sú jeho fotografie aj dôkazom, že ľudia v ich podstate ostávajú rovnaký. Výtvarná tvorba je navonok hravá, autor skúša rôzne prístupy od luminografie, viacnásobnej expozície cez montáž, ale zväčša sa v nej objavuje vážna až morbidná nálada kladúca ďalšie otázky. Jeho tvorba je imaginatívna, snová, plná metafor a symbolov. Jeho najpodarenejším súborom voľnej tvorby je cyklus *O demokracii svetla* (1989). Kde „ľudské ruky utvárajú luminografické obrazce kruhu, trojuholníka, i štvorca, tvoria originálnu znakovú reč svetla.“ (Macek, 1996) V súbore nahrádza psychologizáciu a mystiku naliehavých osobných príbehov za depersonalizované obrazy, symboly. (Macek, 1986) Súbor tak získava odstup a nadčasovosť.

Jozef Sedlák
- O demokracii svetla,
1990

Od roku 1991 pôsobí ako externý pedagóg na katedre vizuálnych médií na VŠVU. Jeho práce boli vystavené na Slovensku, v Čechách, Nemecku, Bulharsku, Maďarsku, Japonsku, Francúzsku, Holandsku, Spojených štátoch amerických a ďalších krajinách. V roku 1990 získal plaketu a cenu Maďarskej republiky na medzinárodnom festivale v Budapešti. Rok na to dostal grant Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a fondu Pro Slovakia na sociálny projekt *Anonymné príbehy*. Jeho monografiu Jozef Sedlák zostavil v roku 1996 Václav Macek. Kniha sa venovala najmä jeho výtvarnej fotografii. V roku 1997 a opakovane v 1998 vyhral slovenské národné kolo súťaže Fuji Film Euro Press Photo Awards, v kategórii Reportáž zo života. (Jacobson, 2001) V roku 1999 vyšla kniha jeho dokumentárnych fotografií, *Karneval*, venovaná oslavám a zábavám

v kontraste dekadentných benátskych karnevalov s maškarnými zábavami v slovenskom domove pre deti s postihnutím. Fotografie vkladá do diptychov a nachádza tak súvislosti na dvoch, tak odlišných miestach. O rok neskôr vychádza jeho kniha *Obec božia* (2000) venovaná téme sociálnych štátnych ústavov a ľuďom odkázaných na život v nich, pripomínajúc dôležitosť fotografií tém, ktoré sa doba snažila zakryť. Do roku 1989 boli domovy sociálnych služieb cenzurované a nemohli sa v úplnosti objavovať a už vôbec nie zverejňovať vo fotografických dokumentoch. Zatiaľ poslednou publikáciou fotografii Jozefa Sedláka je kniha *Kardinál Korec stále s nami* (2006). V portréte kardinála však neukazuje človeka ako bytosť jedinečnú, pripúšťajúc si svoju ľudskosť, ale fotografuje kardinála tak ako ho vnímajú veriaci, pre ktorých pracuje. Kniha je ospevujúcou zbierkou fotografií o obraze dobrého človeka v jeho najbližšej spoločnosti, nesnaží sa ísť do jeho hĺbky.

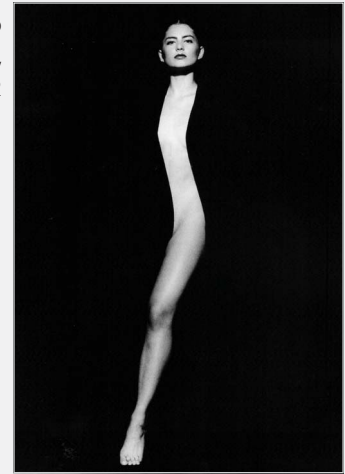

Jozef Sedlák - Slovensko, 1977 - 2007

Škola úžitkového výtvarníctva sa vo svojej histórii môže chváliť aj takými absolventmi akými sú fotografi novej slovenskej vlny Tono Stano a Miroslav Švolík.

Už počas štúdia na ŠÚV- odbor fotografia (1975-1979) a FAMU (1980-1986) sa **Tono Stano** (1960) venoval najmä výtvarnej fotografii, od polovice 80. rokov ju realizuje prostredníctvom inscenácie reality. „*Chce nastoliť pravdu vo fotografii umelosťou, ktorá podľa jeho presvedčenia vedie k novej prirodzenosti.*“ (Fárová, 1989) Voľná tvorba Tona Stana ako protagonistu novej vlny inscenovanej fotografie, postupne prešla od šokujúcich výjavov k jednoduchším ateliérovým aktom a portrétom. V týchto „*akcentoval výrazne elementárne tvary, zmyselnosť a často premyslenú prácu so svetlom a tieňom, v ktorej môžeme objaviť náväznosť na Drtikolové diela.*“ (Birgus, Mlčoch, 2010 str. 133)

Tono Stano
– Zmysel,
1992

Sám autor nerád používa označenie fotografia aktu. „Od čias strednej školy mám zafixovaný akt ako obraz sediacej ženy sošných tvarov a drapérie, pripomínajúci sochárske modely. Myslím, že moje fotografie sa uberajú iným smerom. Zachytávajú istú situáciu, vytvárajú kompozíciu, je v nich príbeh. Nahota na fotografii mi pripadá úplne prirodzená, práve jazyk tela v nej totiž hrá výraznú úlohu. Nahé telo prináša podobnú výpoveď ako portrét,“ (rozhovor s Tonom Stanom, Pravda, 2010) „Ženské telo je pre mňa nevyčerpatelnou témou. Zo ženy pochádza všetko – nakoniec aj ten chlap. Ja som však chcel pohľad na ne zúžiť, a preto je aj štylizácia v mojich fotografiách taká výrazná.“ (rozhovor s Tonom Stanom, Pravda, 2010)

Kurátor a teoretik Václav Macek, autor prvej Stanovej monografie z roku 1990, uviedol v rozhovore pre noviny, že „pre Stana fotografia nikdy nie je zobrazením reality, jej odrazom či kópiou, ale svetom samým pre seba. Stále sa s pohráva s ilúziou, zavádza a zvádza diváka.“ (rozhovor s Václavom Macekom, Pravda, 2010)

Jeho najslávnejšou fotografiou je fotografia *Zmysel* z roku 1992. Fotografia sa stala slávnou najmä po tom, ako ju objavila hollywoodska produkčná spoločnosť Metro Goldwin Mayer pre plagát erotického filmu *Show Girls* režiséra Paula Verhoevena. Kúpili si jej práva a prefotili rovnaký motív s inou modelkou, hlavnou postavou filmu. Fotografia sa dostala tiež na obálku bestselleru „*The Body – photographs of a human form*“ autora Williama A. Ewinga. V knihe sa tak spolu s Mirom Švolíkom ocitol v spoločnosti legendárnych fotografov akými sú Alfred Stieglitz, André Adolph Eugène Disdéri, Nadar, Man Ray, Edward Steichen, Cindy Sherman, Oscar – Gustave Rejlander a ďalších. (Ewing, 1994) „Fotografia *Zmysel* je založená na znakovej charakteristike ženy a ľudí zjednodušenie

zaujíma. Dnešný svet je taký preplnený, že poteší, keď je niečo jednoducho vyriešené a pritom to má svoj náboj.“ (rozhovor s Tonom Stanom, SME, 1995) Fotografia *Zmysel* je v súčasnosti najdrahšou v Českej republike a bola použitá ako logo bienále v Moskve.

K fotografii sa tiež dostal náhodne po všeobecných prijímacích pohovoroch na ŠUP. Hlásil sa pôvodne na grafické oddelenie kde však podmienky prijatia splnilo 30 žiakov a brali len desať. Ostatným dali možnosť rozhodnúť sa pri nástupe do ročníka, na aké iné oddelenie chcú ísť. Ak by sa nerozhodli sami, boli by na iný odbor jednoducho pridelení. Stano opisuje svoje pocity v tom momente „*Nervozita, aká ma okamžite po tomto ozname zachvátila, nemala v mojom doterajšom živote obdobu.*“ (Stano, 1986) Po prečítaní propagačného referátu Milotou Havránkovou sa rozhodol pre fotografiu. „*Nikdy som to neľutoval, ale to sa ani zďaleka nedá povedať o všetkých.*“ (Stano, 1986) Spolu v ročníku a na fotografickom oddelení sa tak stretli s Mirom Švolíkom. Práve mladá Milota Havránková si ich všetkých získala. Dlho po jej odchode zo školy ostali v blízkom kontakte. „*Bolo to prostredie, kde som začal fotografovať a kde som dostal aj dobrý základ pre svoju fotografickú tvorbu.*“ (Stano, 1986) Na oddelení fotografie končil maturitnou prácou s témou ochrany životného prostredia, reklamným plagátom.

Štúdium na FAMU uzatváral v roku 1986 teoretickou diplomovou prácou o fotografii na ŠUR – ŠUP, na ktorú sa pokúša nadviazať táto diplomová práca. Diplomová práca Tona Stana je prezenčne dostupná v knižnici FAMU v Prahe.

Tono Stano - Top, 1994

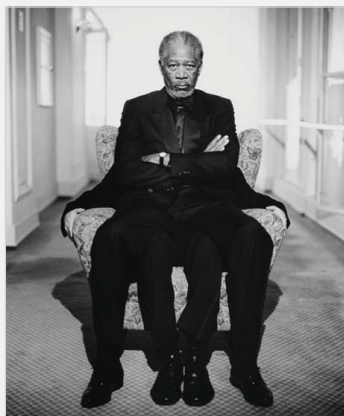
Tono Stano - Fairytale creature, 1995

Od roku 1986 je fotografom v slobodnom povolání. V roku 2005 bola v Prahe vydaná jeho štvrtá monografia. Tono Stano tvorí a žije v Prahe. Fotografie však naďalej vystavuje po celom svete. Už vystavoval aj v Paríži, Antverpách, Hamburgu, Los Angeles,

Berlíne, St. Gallene, Prahe, Brne či Budapešti. Jeho tvorba je zastúpená v rade súkromných zbierok výtvarného umenia a v prestížnych galériách akými sú Bibliothèque Nationale a Maison Européenne de la Photographie v Paríži, Art Institute v Chicagu, National Museum of Photography v Bradforde vo Veľkej Británii, Uměleckoprůmyslové museum v Prahe, Slovenská národná galéria v Bratislave, Moravská galéria v Brne, či v Museum Ludwig v Kolíne nad Rýnom. Živí sa aj reklamnou fotografiou, ktorá ho rovnako fascinuje. *„Jediné, o čo mi vždy išlo, bolo nechať tú či onú fotografiu čo možno najviac otvorenú a tým jej ponechať schopnosť komunikácie. Fotografia je médium, ktoré veľmi rýchlo umožňuje vytvoriť silnú vec. Podmienkou však je, aby mal človek názor. Sám si želám, aby som vedel, čo chcem, dokázal byť úprimný, pretože v opačnom prípade tomu neverím a ani nikto iný.“* (rozhovor s Tonom Stanom, SME, 1995) Pre Medzinárodný filmový festival v Karlových Varoch vytvoril sériu portrétov hercov, režisérov a producentov ako napríklad herca Roberta de Nira, Andyho Garciu či Morgana Freemana. Jeho práca portrétistu vyniká nápadom, humorom, kultivovaným rukopisom profesionála a zjavnou dôverou medzi ním a jeho aktuálnym modelom. Fotografie sú uverejnené aj v katalógu jeho výstavy *Stars* z roku 2003. Fotografie boli publikované aj formou kalendáru v roku 2006 a 2009.

Tono Stano - Sharon Stone, 2005

Tono Stano - Morgan Freeman, 2003

Tono Stano - Robert De Niro, 2008

Miro Švolík (1960) zmaturoval na ŠUP – kde v roku 1979, pokračoval na FAMU (1987). K fotografii sa tiež dostal náhodne, keď bol na toto oddelenie po všeobecných prijímacích pohovoroch pridelený. *„Asi by som nikdy fotiť ani nezačal. Báľ som sa technického vybavenia, ktoré bolo vždy drahé a navyše sme v tej dobe fotografiu nepovažovali za umenie. Obavy ma prešli až po stretnutí s Milotou Havránkovou, ktorá sa stala našou stredoškolskou profesorkou.“* (rozhovor s Mirom Švolíkom, jún 2013)

„Fotografia bola braná ako niečo menejcenné, o čom sa vtedy ešte iba debatovalo, či vôbec je, alebo nie je umením. Ak niekomu v škole nešlo kreslenie, pohrozili mu, že ho preradia na fotku. Na rozdeľovaní po odboroch teda začali chodiť učitelia a robiť nábor. Vraveli: fotografia je výborná, nemusíte byť stále zavretí v triede, môžete behať po vonku. Tak som sa rozhodol. No na lavici ešte zostalo zopár ľudí, čo sa nevedeli rozhodnúť, jeden z nich bol môj neskorší spolužiak Tono Stano. Zrazu sme sa rozbehli do skupiniek podľa odborov, videl som, ako beží do našej skupiny na fotografiu. Takže takto sme sa dostali k fotografii – v podstate šialenou náhodou.“ (rozhovor s Mirom Švolíkom, SME, 2009)

Miro Švolík – České středomoří, 1995

Miro Švolík – Sněžka: 1602 metrov nad morom, 1996

Milota Havránková si nových študentov získala najmä svojím výtvarným a veľmi tvorivým prístupom. Ročník Mira Švolíka učila však len jeden rok. Priateľské väzby sa však jej odchodom zo školy nepretrhli a do dnes sú v kontakte. „Niekoľko rokov pred nami prišla do školy učiť Milota Havránková. Bola ako zjavenie, všetko neuveriteľne rozhýbala. Učila nás, aby sme mali radi výtvarné umenie, experiment, a vyskúšali, čo robila ona. Pokojne ma nechala napodobňovať svoje práce aj práce iných fotografov.“ (rozhovor s Mirom Švolíkom, SME, 2009) „Vyhľadávali sme jej spoločnosť tak nejako prirodzene. Učila nás retušovať u nej doma, pomáhali sme jej vyvolávať fotky, zažili sme atmosféru u nej doma kde bolo stále veľa tvorivých ľudí. Ona môj vzťah k fotografii a moju tvorbu veľmi ovplyvnila. V škole nás nekontrolovala, nič neevidovala, dôverovala nám a nemala s nami žiaden problém.“ (rozhovor s Mirom Švolíkom, jún 2013) Ťažšie to s nimi mal až Fero Tomík, ktorý učil Tona Stana a Mira Švolíka od tretieho ročníku. Chcel, aby sa dodržiavali pravidlá a to v mladých chlapcoch vyvolalo túžbu po rebélii.

Svoj prvý fotoaparát dostal až v druhom ročníku štúdia odboru úžitkovej fotografie.

V prvom si požičiaval školský. Spomína si, ako v prvý rok pod vedením Miloty Havránkovej začali zadaním fotogram, kompozície na papieri. Pre toto zadanie fotil nový most (Most SNP) a vytváral z toho kompozície, zrkadlový odraz. V druhom ročníku robili už ilustrácie, snažili sa vytvoriť príbeh. (rozhovor s Mirom Švolíkom, jún 2013)

Miro Švolík
- Stačilo, aby som letel, 1986

Miro Švolík
- Potom, 1986

Miro Švolík
- Som sa korunoval za cisára, 1986

Od roku 1988 pracuje ako fotograf v slobodnom povolání. Jeho fotografickú tvorbu možno chápať ako inscenovanú, „*charakterizovanú bohatou fantáziou, originálnou nápaditosťou a optimistickou recesiou. Snímky aranžovaných zoskupení, často desiatok ľudských postáv, dopĺňa niekedy kresbou a malbou.*“ (Hlaváč, 1989) Zoskupenia ľudí doplnené malbou fotografoval z vtáčej perspektívy ako akési postavičky rozohrávajúce rozprávkový príbeh. „*Bola to veľká zábava, a pritom to bolo spontánne, nijaký kalkul. Už na strednej škole som fotografoval ľudí zvrchu, zo strechy internátu. Neskôr som začal bývať v internáte na deviatom poschodí. Fotografoval som pohľady okolo, aj dolu, na les, západ slnka. Medzi zábermi, ktoré som mal pripnuté na nástenke, bol pohľad dolu na chodníky. Ktosi si všimol, že to vyzerá ako most, a mne napadlo, že ak si na chodník ľahnú ľudia, bude to zhora vyzeráť, že kráčajú po moste. Fotografiu som hneď urobil a každý sa čudoval tej porušenej perspektíve. Dva roky som potom postup intenzívne rozvíjal, až mi z toho „preskakovalo“ a všetky nápady som videl v podobe ležiacich ľudí. Preto som sa od toho radšej snažil odpútať.*“ (rozhovor s Mirom Švolíkom, SME, 2009)

Švolík ma za sebou mnoho výstav na Slovensku i v zahraničí. V roku 1985 získal ocenenie koncertu Deutche Leasing mladých európskych fotografov. V roku 2007 bol kurátorom Galérie Bazilika v Českých Budějoviciach. Od roku 2009 do roku 2010 pôsobil ako kurátor v Galérii Solnice v Českých Budějoviciach. Jeho fotografie sú zastúpené v umeleckých zbierkach ako napríklad v Art Institute of Chicago, Chicago, International Center of Photography, New York City, Musée de l'Élysée, Lausanne, The Museum of Fine

Arts, Houston, Museum of Modern Art, New York City, Uměleckoprůmyslovém múzeu v Prahe a samozrejme v Slovenskej národnej galérii v Bratislave.

Podľa kunsthistoričky Bohunky Koklesovej sú fotografie Mira Švolíka plné humoru, hravosti i láskavosti. „*Poeticou atmosférou formuluje autor malé životné pravdy, ktoré v sebe nesú autobiografické črty.*“ (rozhovor s Bohunkou Koklesovou, SME, 2009)

V roku 2009 sa stal vedúcim ateliéru kreatívnej fotografie na Katedre fotografie a nových médií na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave. Tvorí a žije v Prahe.

Tono Stano a Miro Švolík sa radia do novej vlny slovenskej fotografie. Išlo o študentov fotografie na FAMU v Prahe. Novú vlnu tvorili spolu s Vasilom Stankom, Rudo Prekopom, Martinom Štrbom, Petrom Župníkom a Kamilom Vargom. Vasil Stanko a Martin Štrba študovali tiež na ŠUP-ke. „*Najlepšie na tom je, že názov „nová slovenská vlna“ pre nás vymysleli priamo Rudo Prekop a spolužiak Lukáš Kadlíček. Neskôr sa nálepka začala všeobecne používať*“ (rozhovor s Mirom Švolíkom, SME, 2009)

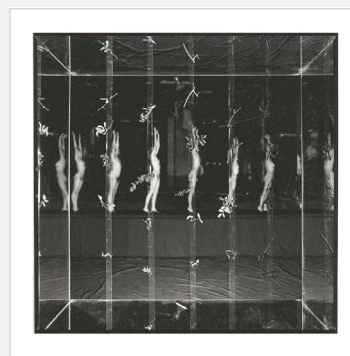
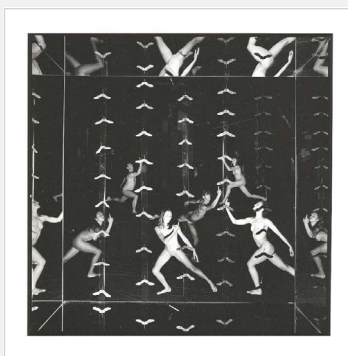
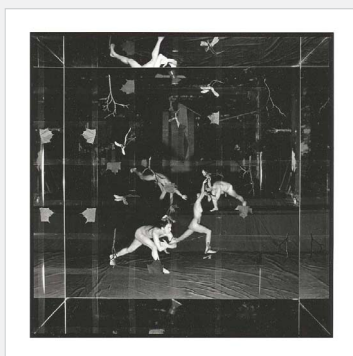
„*Skupina mladých slovenských fotografov, ktorá celkom rozvrátila profil našej fotografie. Každý bol zvyknutý na isté normy, na očakávanie, ktoré odrazu mladí spochybnili a vlastne obrátili na ruby. Miro Švolík, Vasil Stanko, Tono Stano, Rudo Prekop a neskôr ďalší, urobili vzburu v slovenskej fotografii viac rokov pred spoločenským prevratom. Oni rozvracali režim, ibaže nie demonštráciami, agitáciou proti komunistom, ale autentickou, vnútorne presvedčivou tvorbou. Ich vstup do kultúry sa podobá explózii.*“ (Macek, 1989)

Miro Švolík,
1985

Spolužiakmi Tona Stana a Mira Švolíka na FAMU a ŠUP v Bratislave boli aj Vasil Stanko a Martin Štrba. Ostatní fotografi slovenskej novej vlny Rudo Prekop, Kamil Varga, Ján Pavlík a Peter Župnik absolvovali ŠUP v Košiciach.

Fotograf **Vasil Stanko** (1962) sa preslávil svojou inscenovanou tvorbou. Jeho výrazovým prostriedkom sú najme fotografie aktu. V práci využíva figurálne kompozície nahých tel, ktoré fotografuje v prázdnych továrenských halách, dávno opustených divadelných sálach a podkroviach. O aktérov jeho fotografií pritom nejde, ostávajú anonymný, prepožičiavajú svoje telo autorovi na vytvorenie jeho divných predstáv a snov. Jeho tvorba je rozdelená do viacerých cyklov, ktoré sa však od seba navonok neodlišujú. Od roku 1989 takto vznikli série *Pocty osobnosťou a jiným událostem* (1989), *Jak zacházet s domorodci I.-II.* (1990), *Co je to* (1994), *Nohy* (1995), *Divadlo v zrcadlech I.-II.* (1996), *Půda* (1996), *Okna* (1997), *Člověk a rekvizita* (1998). Výtvarne najväčší posun je badať v cykle *Okna* (1997), kde téma získava akési nadľahčenie a hravosť. Neskôr sa však vracia späť k zložitým kompozíciám tel a bizarných predmetov. Od osemdesiatych rokov, po absolvovaní štúdia fotografie na ŠUP (1981) a neskôr FAMU (1987) ostáva v Prahe kde do dnes žije a tvorí.

Vasil Stanko - Okná, 1997

Martin Štrba (1961), narodený v Leviciach, po absolvovaní ŠUP (1980) a katedry kamery na FAMU (1985), kde sa stal súčasťou novej slovenskej vlny, sa naplno venoval práci kameramana. S režisérom Martinom Šulíkom, s ktorým často spolupracuje, natočili v roku 1995 úspešný film *Záhrada*. Z ich spolupráce vznikli aj filmy *Neha* (1991), *Všetko čo mám rád* (1992), *Orbis pictus* (1997) a *Krajinka* (2000). Medzi ďalšie filmy, ktoré natočil patria *Pokoj v duši* (2009), režiséra Vladimíra Balka a *Jánošík- pravdivá história* (2009), režisérkou Agnieszky Holland a Kasii Adamik. Za jeho prácu na filmoch českého režiséra Vladimíra Michálka *Je třeba zabít Sekala* (1998) a *Anjel Exit* (2000) získal ocenenie Českého leva. Práve *Je třeba zabít Sekala* a trojdielny film o Jánovi Palachovi *Hořící keř* (2013) sú doposiaľ jeho najlepšimi filmami. Režisérkou autentického filmu z obdobia

normalizácie *Hořící keř* je Agnieszka Holland. Zúčastnil sa aj na multimediálnom projekte *Zlaté šesťdesiate*, ktorý dokumentuje a portrétuje české a slovenské filmové osobnosti 60. rokov. Jeho fotografie ešte z čias štúdia na FAMU opäť ožili na výstave *Slovenská nová vlna: Mušketeri imaginácie* (2014). Najväčšiu pozornosť získala jeho fotografia ženského aktu *Medzifáza evolúcie* z roku 1986. Jeho fotografie z obdobia študentských rokov sa hrajú s imagináciou pri zobrazovaní aktu. Žije a tvorí v Prahe.

Martin Štrba - Medzifáza evolúcie, 1986

Martin Štrba, 80. roky

V roku 2013 bola otvorená prvá spoločná výstava pražských Slovákov – Slovenská nová vlna, 80. roky. Expozíciu kurátorsky pripravili Tomáš Pospěch a Lucia L. Fišerová v novootvorenom Dome fotografie Galérie hlavného mesta Prahy. Výstava predstavila ranné fotografie autorov z čias ich štúdia na FAMU Jána Pavlíka, Ruda Prekopa, Vasila Stanku, Tona Stana, Martina Štrbu, Mira Švolíka, Kamila Vargu, Petra Župníka. K výstave vyšiel katalóg s rovnomenným názvom *Slovenská nová vlna, 80. roky*.

Spolužiačkou autorov novej slovenskej vlny na ŠUP v Bratislave a neskôr aj FAMU bola aj úspešná fotografka **Táňa Hojčová**. V rokoch 1976 až 1980 vyštudovala fotografiu na Strednej umeleckopriemyselnej škole v Bratislave a neskôr pokračovala na FAMU v Prahe, kde svoje štúdium skončila v roku 1987. Po skončení štúdií pracovala pre Trnavské divadlo a Filmové ateliéry Koliba. Od roku 1992 pôsobí najmä ako reklamná fotografka. Je spoluzakladateľkou Art Directors Clubu (1996), ktorý je akousi platformou pre kreatívcov pracujúcich v oblasti reklamy. Členom Art Directors Clubu Slovakia sa môže stať len úspešný pracovník s minimálne dvoma národnými oceneniami za dve rôzne práce. Jeho

žiadosť posudzuje prezídium a o prijatí rozhoduje hlasovanie Valného zhromaždenia. V súčasnosti má klub 56 členov. Táňa Hojčová bola v rokoch 2007- 2009 členkou jeho prezídia. V súčasnosti pracuje pre najlepšie slovenské reklamné agentúry ako sú Vaculík Advertising, či SAATCHI & SAATCHI.

V roku 2012 mala samostatnú výstavu vo výstavnej sieni Slovenskej výtvarnej únie v rámci fotografického festivalu Mesiaca fotografie v Bratislave s názvom *Tulák po hviezdach*. Vo svojej voľnej tvorbe fotografuje rôzne prírodné úkazy. Často zaznamenáva hru svetla na oblohe nad nami. *„Kedysi ľudia pozerali na oblohu a podľa nej poznali svetové strany alebo čas. Okrem technických údajov, ktoré môžeme z oblohy vyčítať, sa na oblohe odohrávajú aj krásne optické javy – farebné oblaky, dúhy, rôzne koróny, haló, polárna žiara... Dnes už ľudia nedvíhajú hore hlavu, lebo majú prístroje, ktoré im hovoria, koľko je hodín a kde sa nachádzajú. No ja sa stále pozerám hore, do nekonečna.“* (rozhovor s Táňou Hojčovou, Pravda, 2013)

Štúdium na ŠUP-ke malo na smerovanie Táňi Hojčovej podľa jej slov veľmi silný vplyv. *„Utvrdila som sa, že fotografia je to, čo chcem v živote robiť. Vtedy som si myslela, že sa budem hlavne venovať voľnej tvorbe, prípadne niekomu niečo príležitostne odfoťím za peniaze. Ale časy sa zmenili. Teraz je to naopak, denne fotím veci na objednávku a voľnú tvorbu robím len vo voľnom čase, asi preto sa volá voľná. Ale ju robím a stále, lebo musím. Asi najlepšie, čo sa mi v živote mohlo stať je to, že sa užívám fotografiou. Teraz je to síce niečo iné, ako v časoch mojich štúdií, ale mne je jedno či fotím na analóg alebo digitál. Pre mňa je dôležitý obraz, nie ako som ho urobila.“* (rozhovor s Táňou Hojčovou, jún 2013)

Pred rokom 2000 absolvovali ŠUP aj vedúca katedry fotografie a nových médií na VŠVU v Bratislave Mgr. Art. Jana Hojstričová, ArtD. a odb. as. Mgr. art. Silvia Saporová, ArtD.

Jana Hojstričová (1972) je známa predovšetkým ako autorka sérií *Od siedmej do ôsmej* (2000), *Od desiatej do polnoci* (2002), *Každý deň* (2005) a *40 v 36* (2005), kde sa venuje téme ženského tela. V tvorbe Jany Hojstričovej sa nachádzajú dva spôsoby reflektovania sveta ženy. Prostredníctvom subjektívneho dokumentu sníma intímne podoby ženy, *privátny svet autorky, inscenovanou fotografiou vypovedá o konfrontácii ženy so spotrebnou spoločnosťou, vypovedá o verejných otázkach so sociálnym kontextom. Obe polohy vychádzajú zo skúsenosti autorky samej a skúsenosť sa na fotografiách stáva postojom*

verejne prezentovaným.“ (Koklesová, 2006) Tému tela sa venuje aj v práci *Peripheral Bodies* (2008-2009). Najnovšími súbormi je cyklus *Rodinný portrét* a *Unavená domácnosť* (2012). Spracúva v nich tému rodiny, avšak hlavným vyjadrovacím prostriedkom je opäť telo.

Jana Hojstričová - Tired household, 2012

Svoju tvorbu vystavovala na mnohých domácich i zahraničných výstavách a fotografických festivaloch. Medzi nimi napríklad na Fotofest Houston, Mesiaci fotografie v Bratislave, Medzinárodnom festivale mladej fotografie v Ljubljane, Medzinárodnom festivale fotografie v Lodži, Septembre de la Photographie v Lyone a na Mois de la Photo a Paris vo Francúzsku.

V roku 2012 bola uvedená jej samostatná výstava na 22. ročníku Mesiaca fotografie v Bratislave. Výstavu *Rodinné balenie* (Family Pack) kurátorsky pripravila Bohunka Koklesová v Galérii mesta Bratislava v Mirbachovom paláci. Nosnou témou exhibície bol súbor fotografií *Rodinný portrét* (2012). Súčasťou boli aj súbory *Hana* (2010) a *Unavená domácnosť* (2012).

Ku fotografii sa dostala paradoxne náhodne v dobe, keď na oddelenie fotografie neboli priame prijímacie pohovory. „Keď som prišla prvého septembra do školy, čítali nám zoznam kto patrí na ktorý odbor a moje meno prečítali v zozname na úžitkovú fotografiu. Bola som prekvapená. Chcela som ísť pôvodne študovať reštaurovanie, ktoré však v ten rok fungovalo len ako nadstavbové štúdium, druhou mojou voľbou bolo oddelenie textilné. Nikdy predtým som skúsenosť s fotografiou nemala.“ (rozhovor s Janou Hojstričovou, jún 2013) Tento postup bol vtedy bežný, na ŠUP sa robili všeobecné prijímacie pohovory a keď sa naplnili oddelenia, na ktoré sa hlásilo najviac adeptov, väčšinou išlo o oddelenie

grafické a výstavnícke a textilné, rozdelili ostatných prijatých žiakov na zvyšné oddelenia. „Dodnes som tomu rada. Od začiatku ma štúdium veľmi bavilo. Inak by som sa k fotografii asi nikdy nedostala.“ (rozhovor s Janou Hojstričovou, jún 2013)

Na ŠUP študovala v rokoch 1986 až 1990. Jej pedagógmi boli František Tomík, Ján Strieš a Valéria Zacharová. V treťom a štvrtom ročníku bola pod pedagogickým vedením Jána Krížika. Vďaka nim a výbornému kolektívu v jej ročníku si fotografiu zamilovala. „Keďže viaceré z nás nemali žiadnu skúsenosť s fotografiou, tak hlavne v prvých ročníkoch nás Tomík a Strieš museli vyslovene vypiplať. Nesmierne sa nám venovali. Krížik nás dostal už starších a veľmi nás ovplyvnil. Nosieval nám u nás úplne nedostupnú zahraničnú literatúru a časopisy. Napríklad Vogue.“ (rozhovor s Janou Hojstričovou, jún 2013)

Ako pedagóg si najviac zo štúdia na oddelení fotografie vzala za vzor osobitý prístup ku študentom, aký mali aj jej učitelia k nim.

„Všetci traja sa s nami veľmi otvorene rozprávali. Individuálna výučba, tie dlhé rozhovory, to najviac posúva. Cítili sme, že nás majú radi. Stretávali sme sa aj mimo školy. V podstate z nás vychovali úplných bláznov do fotky. Veľmi nás ovplyvnili“ (rozhovor s Janou Hojstričovou, jún 2013)

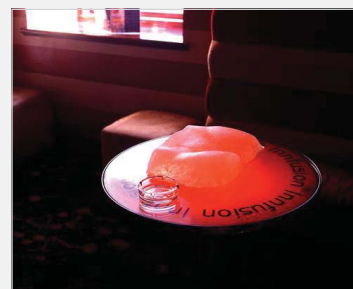
Medzi jej spolužiakmi bol aj Filip Vančo, Jano Meliš, Jana Šebestová, Jana Gandelová a Jana Noseková. V podstate sa dá povedať, že sa všetci uchytili. Jana Šebestová žije a pracuje ako fotografka v Taliansku. Ján Strieš si na nich spomína ako na veľmi silný ročník. Dodnes sú v kontakte aj s ním a aj medzi sebou, ako bývalí spolužiaci. Jana Hojstričová dianie na ŠUP-ke naďalej sleduje a veľmi rada na obdobie svojho štúdia spomína.

Jana Hojstričová - Rodinné balenie, 2012

Od roku je docentkou a vedúcou Katedry fotografie a nových médií na VŠVU v Bratislave. Venuje sa aj kurátorskej činnosti.

Výtvarnú fotografku **Silviu Saparovú** (1975) môžeme predstaviť jej fotografickým cyklom *Telesnosti* (2000), kde sa venuje ľudskému telu a pozorovateľa konfrontuje s „prekvapujúcim pohľadom do vnútra ľudského organizmu.“ (Hrabušický, Macek 2001, str. 418) Autorka nás prenáša prostredníctvom pohľadu na vnútro ľudského tela do vesmírneho obrazu, či akejsi zvláštnej galaxie. Rovnaký princíp sa objavuje o rok v práci *Genotypy* (2001). „Série fotografických zátiší s názvom *Telesnosti 2000 a Genotypy 2001* sú špecifické svojim výtvarným prevedením bez väzieb na kontext v rámci istého reálneho prostredia. Fotografie majú svoj vlastný mikrokozmos respektíve makrokozmos, keďže čitateľnosť fotografií potláča skutočnú veľkosť zátiší.“ (Koklesová, 2001) Zátišia tvorí kombináciou živočíšneho materiálu s gélovými transparentnými hmotami – odliatkami častí vlastného tela, ktoré presvecuje zadným svetlom a následne fotografuje.

Silvia Saparová - Space for woman, 2004

Po ukončení štúdia na Bratislavskej ŠUP-ke (1994) pokračovala na Katedre fotografie a nových médií VŠVU v Bratislave, kde v roku 2006 absolvovala pod vedením prof. Miloty Havránkovej doktorandské štúdium. Od roku 2007 vedie ateliér O fotografii na KFNM, VŠVU. V roku 2000 jej bola udelená cena GRAND PRIX, Volksbank Slovakia. V roku 2004 sa zúčastnila na študijnom pobyte v Sunderlande v Anglicku v rámci projektu Crossroads for Ideas. Na pobyte vznikol cyklus fotografií *Space for Woman*. Autorka tu vstupuje do autentického územia obývaného výlučne mužmi a umiestňuje v ňom epoxidové torzá, prázdne schránky svojho vlastného tela. „Intervencia na mužské územie telom autorky vytvára na fotografiách vizuálnu výpoveď o nastupujúcich zmenách v tradičnej štruktúre rodiny. Rodina sa rozpadá, žena a muž majú síce spoločný partnerský vzťah, ale každý

žije zvlášť. Fotografie sú vizuálnym komentárom sociálnej premeny a štruktúry rodiny.“ (Saparová, 2004)

Od roku 2005 je členom Združenia profesionálnych fotografov a v rokoch 2006 – 2008 bola členom Galerijnej rady Galérie Médium, VŠVU. Jej prvou samostatnou výstavou bola *Silvia Saparová – Photography* v budove Poľnej banky v Bratislave a v Dome J. Kupeckého v Pezinku (1998). V roku 2005 bola jej tvorba prezentovaná v Open Gallery v Bratislave samostatnou autorskou výstavou *The Phenomenon of the Female – Fenomén ženského*.

Téme ženy sa venuje aj vo fotografickom súbore *Women in Condition* a *Women in Condition 2* (2005-2007). Autorka sa zaoberá vzťahmi medzi partnermi a postavením ženy v danom vzťahu. Fotografie inscenuje v ich reálnom prostredí v ich autentickej domácnosti. Zaznamenáva situácie, ktoré vo vzťahu vznikajú a dali by sa všeobecne generalizovať. „*Domáce drámy, o ktorých autorka rozpráva na fotografiách, sú drsnou senzibilitou slovenskej reality, o ktorej sa v rámci katolíckeho Slovenska, respektíve v rámci pomerov malého mesta nerozpráva, ale ktorá existuje.*“ (Koklesová, 2011) Medzi posledné rozpracované súbory Silvie Saparovej patria *Analog View* (2008-2010), *Neighbourhood Effect* (2008-2009). V roku 2004 sa stala docentkou VŠVU v Bratislave.

V ročníku s Janou Hojstričovou na odbore fotografie ŠUP študovala aj **Jana Gendelová – Mišauerová**. Po absolvovaní štúdia sa roky venovala novinárskej a reportážnej fotografii. V rokoch 1990 až 1992 pracovala ako fotografka pre denník *Národná obroda* a od augusta 1992 pracuje pre pobočku Českej tlačovej kancelárie na Slovensku, kde mala na starosti správy o Slovensku. Jej fotografie zaradili aj do publikácie z názvom *Rodinný album.sk – Fotografie 1989 – 2001*, ktorú vydalo Občianske združenie Slovenská dokumentárna fotografia. Pre združenie ju v roku 2001 zostavil Colin Jacobson.

Jana Noseková, dnes **Žantovská**, vydala knižku o izraelských Židoch. Je manželkou českého politika a prekladateľa Michaela Žantovského.

Medzi ďalších významných umelcov, ktorí absolvovali štúdium fotografie na ŠUP-ke a na ktorých je dodnes škola hrdá, ale už sa nevenujú fotografii patria aj režiséri Juraj Herz, Juraj Jakubisko, Elo Havetta, výtvarník Marián Mudroch či herečka Zdena Studenková.

Absolventom oddelenia fotografie je aj filmový, divadelný režisér a herec **Juraj Herz**, narodený v roku 1934 v Kežmarku. Tragické roky druhej svetovej vojny a vlády fašizmu na Slovensku sa veľmi hlboko dotkli aj jeho rodiny. On sám zažil ako dieťa hrôzu koncentračného tábora, keď bol spolu s jeho rodičmi deportovaný do nemeckého Ravensbrücku a neskôr sám do Sachsenhausenu. Zázrakom túto nepredstaviteľnú tragédiu prežil.

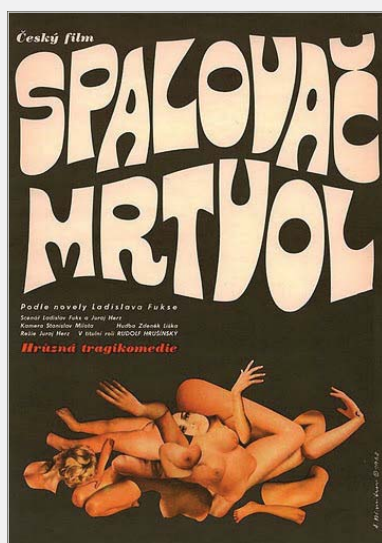
Po ustálení povojnovej situácie na Slovensku aj on nachádza cestu ďalej a nastupuje na Školu umeleckých remesiel v Bratislave. Ako uvádza v rozhovore pre knihu ŠUR+ŠUP+ŠUV= 75, na školu sa prihlásil s najlepším kamarátom Lacom Čisárikom, ktorý si ju vybral. Vzali ho na novootvorené oddelenie aranžérstva, kde neskôr požiadal o preloženie na oddelenie fotografie. Školou sa pretíkal ako vedel. Sám vraví, že nebol dobrý študent. Hovorí, že škola mu dala veľa, ale viac mimo školy z rozhovorov a priateľstva. Ovplyvnili ho najmä dejiny umenia vyučované profesorom Brimichom a bábkarský krúžok profesora Fikariho, kde sa stal predsedom krúžku. Keď školu skončil, toto predsedníctvo odovzdal Jurajovi Jakubiskovi, ktorý bol o ročník nižšie.

Po absolvovaní VŠUP v roku 1954 ho neprijali na odbor herectva VŠMU v Bratislave, tak pokračoval štúdiom réžie a bábkoherectva na DAMU v Prahe (1954-1958). V 60. rokoch pôsobil ako herec a režisér v divadle Semafor a spolupracoval so Švankmajerovým Divadlom masiek. Ako herec hosťoval v Alhambre. Pôsobil aj ako asistent réžie a neskôr režisér na Barrandove v Prahe. Po jeho odchode do Nemeckého Mníchova tvoril najmä pre televíziu. Tam získal aj ocenenie Veľká cena Bavorskej televízie.

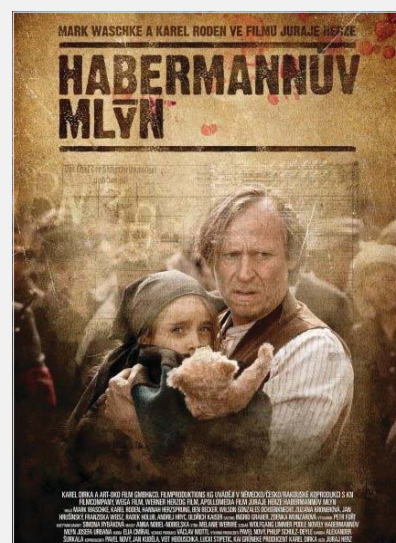
Jeho mladší brat Rudolf Herz hovorí, že starší brat nemohol skončiť inde ako pri filme. *„Jednoducho tento osud mal napísaný vo hviezdach. Mal dvanásť, keď ho spolužiačka poprosila, aby jej niečo namaloval do dievčenského pamätníka. Nedávno v ňom listoval a nevychádzal z údivu. Pod venovanie kamarátke sa brat podpísal takto: Herec a režisér Juraj Herz.“* (rozhovor s Jurajom Herzom, Život, 2013) Po vojne, keď sa vrátil domov do Kežmarku, trávil dvanásťročný Herz rád svoj čas v kine. *„Po návrate z koncentráku chlapci z námestia Jurajovi dosť závideli. Keď v kine premietali mládeži neprístupný film, dvanásťročného Juraja prísny uvádzač bez všetkého pustil do sály. Samozrejme, že sme hlasno protestovali, lenže prísny pán pred kinosálou nám dal jasnú odpoveď. Herz môže, on zažil v koncentráku horšie veci ako tie, čo uvidí na plátne!“* (rozhovor s Jurajom Herzom, Život, 2013)

Juraj Herz je držiteľom Zlatej Nymfy, ktorú získal za televízny film *Sladké hry*

minulého leta, spracovaný podľa predlohy G. de Maupassanta. Udeľovanie cien sa konalo v Monte Carle. Na Art film festivale v Trenčíne dostal ocenenie Zlatá kamera. V tvorbe Juraja Herza sú zastúpené rôzne žánre. V jeho diele nechýba dokument, detektívka, sci-fi horor, čierna komédia i muzikál. Jeho filmografia obsahuje viac ako dvadsiatku titulov. Medzi najznámejšie patria *Znamení Raka* (1966), *Kulhavý ďábel* (1968), *Sladké hry minulého leta* (1969), *Petrolejové lampy* (1971), *Morgiana* (1972), *Holky z porcelánu* (1974), *Panna a netvor* (1978), *Buldoci a třešně* (1981), *Upír z Feratu* (1982), *Černí baroni* (TV seriál, 2004), *Sběrné surovosti* (1965), *T.M.A.* (2009) či *Habermannův mlýn* (2010). Najpodarenejším dielom režiséra je film *Spalovač mrtvol* (1968). Okolo dokumentárneho filmu *Zastihla ma noc* je známa kauza porušenia autorských práv a skopírovania jednej jeho filmovej scény Stevenom Spielbergom vo veľkofilme *Schindlerov zoznam*. Vo svojej tvorbe sa často tematicky i námetovo vracia k obdobiu druhej svetovej vojny. Vo filme *Habermannův mlýn* dokazuje silu človeka hľadať dobro a odsudzuje násilie na oboch stranách. Za film získal ocenenie Štátna cena Bavorska.

Juraj Herz
- film Spalovač mrtvol, 1968

Juraj Herz
- film Habermannův mlýn, 2010

Juraj Herz je členom Európskej filmovej akadémie a tiež čestným občanom jeho rodného Kežmarku. Ocenenia získal aj na filmovom festivale v Karlových Varoch a v Chicagu. V roku 2008 dostal ocenenie Českého leva za umelecký prínos českému filmu. Za svoj celoživotný prínos v oblasti kinematografie bol ocenený na medzinárodnom filmovom festivale v Zlíne a cenu za umeleckú výnimočnosť vo svetovej kinematografii

na MFF v Bratislave (2009). Zatiaľ posledným projektom, do ktorého sa zapojil je Slovensko 2:0. Ide o filmový projekt, kde desať špičkových režisérov v rôznych žánroch reaguje desať minútovou tvorbou na tému posledných dvadsiatich rokov Slovenska. Šiesta časť filmu, krátky film Juraja Herza sa volá Čestný občan a je autobiografickou snímkou, ktorá sa odohráva v jeho rodnom Kežmarku. V súčasnosti žije v Prahe.

V roku 1957 absolvoval na oddelení fotografie ŠUP–ku režisér **Juraj Jakubisko** (1938). Juraj Jakubisko, narodený v roku 1938 v obci Kojšov pri Spišskej Novej Vsi, po ŠUP pokračoval v štúdiu na FAMU v Prahe a fotografii sa už profesijne ďalej nevenoval. Medzi jeho spolužiakov v ročníku patrili aj osobnosti ako mím Milan Sládek, režisér Elo Havetta, či režisér a kameraman Marián Minárik. Na katedre réžie FAMU v Prahe študoval v rokoch 1959 až 1966 u Václava Wasermana.

Po absolvovaní vysokej školy debutoval ako režisér dlhometrážnym filmom *Kristove roky* (1967), nasledovali filmy *Zbehovia a pútnici* (1968), *Vtáčiky, siroty a blázni* (1969). V roku 1970 začal pracovať na tragikomickom filme *Do videnia v pekle, priatelia*, tvorbu filmu však musel prerušiť a dokončil ho až o dvadsať rokov neskôr v roku 1990. V 70. rokoch boli jeho filmy normalizačnou cenzúrou zakázané a Juraj Jakubisko sa, ako mnoho ďalších umelcov v tej dobe, nemohol venovať ďalej svojej doterajšej tvorbe. Medzičasom sa venoval dokumentárnej tvorbe. V roku 1979 sa vrátil k filmovej réžii filmom *Postav dom, zasad' strom*. V roku 1980 pokračoval adaptáciou scenára Petra Kovačička v trojdielnom televíznom filme *Nevera po slovensky*.

Albín Brunovský -
film Juraja Jakubiska,
Tisícročná včela,
1983

Vrcholom jeho tvorby je adaptácia románu Petra Jaroša *Tisícročná včela* (1983), ktorá získala množstvo ocenení. Film *Tisícročná včela* je považovaný za jeden z najlepších

filmov slovenskej kinematografie. Veľkým úspechom bola aj filmová rozprávka *Perinbaba* (1985), ktorá je každoročne reprízovaná v televíznych produkciách dodnes. Dá sa povedať, že zľudovela a stala sa súčasťou tradičných vianočných sviatkov mnohých slovenských domácností. Vo filme si zahrala hlavnú rolu manželka Federica Felliniho Giulietta Masina. Predrevolučné obdobie uzatvára filmom *Sedím na konári a je mi dobre* (1989), kde hlavnú úlohu stvárnil Bolek Polívka. Ďalším filmom Juraja Jakubiska je film *Lepšie byť bohatý a zdravý ako chudobný a chorý* (1992). Nasleduje *Nejasná správa o konci sveta* (1997).

V roku 1988 získal titul zaslúžilý umelec, rok na to čestné uznanie a plaketu RAI II za doterajšiu filmovú tvorbu (46. MMF Benátky), v roku 1998 dostal cenu Maverick za celoživotné dielo na Taos Talking Picture Festivale v Santa Fé. Počas otváracieho ceremoniálu 10. MFF Art Film Trenčianske Teplice 2002 mu bola udelená Zlatá kamera za celoživotný prínos slovenskej kinematografii. Je držiteľom ocenenia Pribinov kríž II. Triedy.

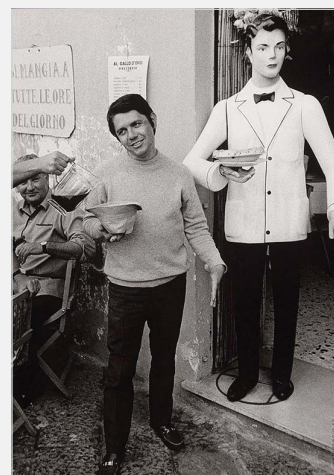

Tibor Borský
- Juraj Jakubisko,
Olga Schoberová,
1969

Po dlhšej prestávke uviedol film *Post coitum* (2004) v hlavnej roli s Francom Nerom. Je členom Európskej filmovej akadémie. Od roku 2001 je tiež docentom na katedre réžie FAMU v Prahe. V roku 2003 mu udelila Česká filmová a televízna akadémia Českého leva za celoživotný prínos českému filmu. Počas 43. ročníka Medzinárodného filmového festivalu Karlove Vary 2008 mu bol udelený Krištáľový glóbus za dlhodobý umelecký prínos vo svetovej kinematografii. Najnovším kinofilmom z jeho dielne je historická dráma *Bathory*, ktorá vznikla v koprodukcii s Českou republikou, Maďarskom a Veľkou Britániou. Film mal premiéru v roku 2008 a bol veľmi zle hodnotený filmovými kritikmi i samotnými divákmi. V súčasnosti Juraj Jakubisko žije a tvorí v Prahe.

Režisér Eliáš „Elo“ Havetta (1938-1975) patrí do generácie výborných slovenských režisérov spolu s Dušanom Hanákom a Jurajom Jakubiskom. S Jurajom Jakubiskom navštevovali odbor fotografie na ŠUP od roku 1953. Spolu sa dostali na FAMU, kde stretli Dušana Hanáka. Tvorba trojice mladých režisérov dostala prívlastok autorský film.

Tibor Borský
– Elo Havetta,
1969

Po sérii študentských filmov, ktoré vytvoril na FAMU (1961-1967) bol jeho prvým celovečerným dielom, film *Slávnosť v botanickej záhrade* (1969). Filmové štúdiá dali priestor autorovi aby natočil film ako svojbytné umelecké dielo bez politickej či spoločenskej objednávky. Film sa niesol v duchu viery, že nech sa deje čokoľvek, vždy ostáva nádej, že raz bude lepšie. *Slávnosť v botanickej záhrade* získala vysoké hodnotenie od kritikov, napriek tomu nové nastupujúce vedenie filmových štúdií ďalšiu tvorbu Ela Havettu nepodporilo. Pravdepodobne dostatočne nevyužíval vo svojej tvorbe ideologické prostriedky normalizácie. K ďalšiemu filmu sa dostáva po troch rokoch, v roku 1972 a nakrúca scenár filmu *Lalie poľné* podľa knihy Vincenta Šikulu – *Nebýva na každom vršku hostinec*. Zavážila tu zrejme Šikulova autorita renomovaného spisovateľa. Havetta vytvoril však jej veľmi voľnú adaptáciu, kde pomovou príbehu dvoch navrátilcov z 1. svetovej vojny vyjadril uznanie práva ľudí na vlastný život, ktorý v systéme stojacom na násilí vedie iba k tragike. Aj keď až do poslednej chvíle nestrácajú vieru, že svet je i tak krásny. Už po prvom premietaní dostali *Lalie poľné* zákaz a hneď na to bol cenzurovaný aj prvý film Ela Havettu – *Slávnosť v botanickej záhrade*. Odobrali mu aj už schválené nakrúcanie televízneho seriálu Adam Šangala a zamietnuté zostali tiež jeho ďalšie pripravované projekty. Jeho poslednou možnosťou práce ostali televízne príspevky do programu Pionierskej lastovičky. Neskôr pribudol magazín o kinematografii Ráče vstúpiť. Elo Havetta však nedisponoval

vnútornou silou ako jeho spolužiaci Juraj Jakubisko či Dušan Hanák, ktorých postihli rovnaké zákazy. Keďže nemohol realizovať svoje plány, dostával sa do depresí, prepadol alkoholu a liekom a onedlho v roku 1975, len 37 ročný, náhle zomiera na vnútorné krvácanie spôsobené prasknutým žalúdočným vredom. V roku 1990 vyšla od Václava Maceka monografia režiséra – Elo Havetta a v roku 2005 natočili o režisérovi dokument *Slávnosť osamelej palmy*, Marko Škop a Juraj Johanides.

Marián Mudroch (1945) absolvoval štúdium fotografie na ŠUP v rokoch 1961 – 1965. Po ukončení strednej školy v štúdiu fotografie už nepokračuje a nastupuje na štúdium Skla v architektúre u doc. Václava Ciglera na VŠVU (1965 – 1971). V roku 1967 prestupuje na katedru Figurálnej maľby ku prof. Jánovi Mudrochovi, jeho otcovi, ktorý žiaľ rok na to umiera. Ján Mudroch bol prvým rektorom VŠVU v Bratislave. Mariánovi Mudrochovi sa podarilo presadiť ako umelcovi. Stal sa z neho úspešný výtvarník, ktorého tvorba dosiahla medzinárodný presah.

Po skúsenostiach učiteľa výtvarnej výchovy v Ludovej škole umenia (1973 – 1983) sa vracia už na ŠÚV ako stredoškolský profesor. Vyučoval na odbore dizajn a tvarovanie dreva (1983 – 2003). Od roku 2003 pracoval na VŠVU ako odborný asistent, kde bol v roku 2007 menovaný na docenta. Pedagogickú činnosť na VŠVU končí rokom 2008.

Marián Mudroch
- Zhody a zmeny,
2007

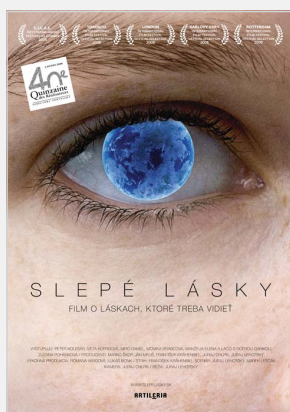

Do radu absolventov, ktorý sa už celkom k fotografii nevrátili patrí slovenská herečka **Zdena Studenková** (1954). ŠUP v Bratislave vybrali s jej mamou po tom, čo nedostala odporúčanie od riaditeľky jej základnej školy na ďalšie štúdium. Na vtedajšej ŠUP-ke prisľúbili jej mame, že ak spraví talentové skúšky, tak komisia kádrový posudok

nebude brať do úvahy. Studenková zažívala perzekúciu pre obvinenie a odpykávajúce trestu jej otca za členstvo v nacistickej jednotke SS Edelweiss.

Na oddelení fotografie maturovala v roku 1973. Na škole ju náhodne objavil režisér Ivan Húščava a obsadil ju do krátkometrážneho filmu *Andrej Sládkovič – básnik mladosti* (1972). To a skutočnosť, že v roku keď maturovala neotvorili štúdium dejín umenia, na ktoré plánovala ísť, ovplyvnilo jej následnú životnú cestu a kariéru. Prijali ju na štúdium katedry herectva Vysoké školy múzických umení v Bratislave. Po roku 1977, rok od skončenia vysokej školy, bola členkou činohry Novej scény a od roku 1978 členkou Slovenského národného divadla.

Počas svojej kariéry hrala v mnohých filmoch, televíznych inscenáciách a seriáloch, stala sa tak neoddeliteľnou súčasťou slovenského kultúrneho diania. Zdena Studenková je niekoľkonásobnou držiteľkou ocenenia Osobnosť televíznej obrazovky ako herečka roka a absolútny víťaz (2000-2005). V súčasnosti žije v jej rodnom meste v Bratislave a je herečkou v slobodnom povolání. Jej najnovším projektom je hlavná postava v pôvodnej slovenskej hre SND *Leni* (2014). Zdena Studenková tu hrá kontroverznú Leni Riefenstah – „Hitlerovu režisérku“, ako je často prezývaná. Rola jej bola ušitá na mieru autorskou dvojicou Valériou Schulczovou a Romanom Olekšákom.

Juraj Lehotský
- film *Slepé lásky*,
2008

Za celovečerný dokumentárny film *Slepé lásky* bol ocenený bývalý študent fotografie na ŠÚV, dnes režisér **Juraj Lehotský**. Jeho dielo získalo na 61. ročníku Medzinárodného filmového festivalu (MFF) vo francúzskom Cannes prestížne ocenenie Prix de la Cicae, ktorú udeľuje Medzinárodná konfederácia artkín. Na filme s ním spolupracoval tiež absolvent odboru fotografie, kameraman a fotograf Juraj Chlpík. Príbeh štyroch nevidomých, ktorých spája láska, je celovečerným debutom tvorcu a vôbec prvou snímkom

slovenskej tvorby za posledných 37 rokov, ktorú uviedli na prestížnom festivalovom podujatí vo francúzskom Cannes. Dokument organizátori zaradili do nesúťažnej prehliadky Quinzaine des réalisateurs /Directors' Fortnight. Naposledy sa slovenský film na prehliadke premietal v roku 1971 (*Vtáčkovia, siroty a blázni* – J. Jakubisko). Film mal premiéru na Slovensku v marci roku 2008.

„Téma filmu by mala obsahovať rôzne podoby lásky v živote nevidiacich ľudí. V osudových príbehoch nevidiacich chcem nachádzať hodnoty a krásu v ich živote. Títo ľudia sa javia len ako odkázaní na pomoc, blúdiaci ulicami... ľudia, ktorí sú stratení a nedokážu žiť tak „krásne“ ako my. Zaujíma ma v čom spočíva hodnota ich života, jeho naplnenie, radosť, poznávanie nových vecí. Určite aj v ich živote sú veci natoľko silné, že ich dokáže precítiť len duša a telo slepeho. My sa môžeme len prizerať a poznávať.“ (Juraj Lehotský, Ateliér, 2008).

„Juraj Lehotský sa snažil vo svojom filme ľudsky a úprimne zobrazíť svet nevidomých a priniesť citlivú a emocionálne silnú výpoveď o ich najintímnejších citoch a pocitoch. V snímke vystupujú ľudia rôzneho veku. Spája ich láska a skutočnosť, že všetci sú od narodenia slepí.“ (SME, 2008)

Ocenení za tvorbu mladého dokumentaristu bolo však viac, je dôležité spomenúť najmä Národnú nomináciu na cenu Americkej filmovej akadémie v kategórii najlepší cudzojazyčný film 2008. O rok neskôr získal aj nomináciu na Cenu za najhodnotnejší dokumentárny film roka, Ocenenie Cinema for Peace, Berlinale (2009). Bola mu udelená Zvláštna cena za prínos slovenskej kinematografii Asociácie slovenských filmových klubov v roku 2000. Cena filmových kritikov IGRIC 2009. Cenu Slnko v sieti za najlepší film roku 2008 a 2009. Ocenenia zbiera mladý režisér po celom svete.

Lehotský absolvoval štúdium fotografie na ŠUP v rokoch 1990 – 1994 ďalej pokračoval v ateliéri dokumentárnej tvorby VŠVU v Bratislave (1995 – 2000). *„Po skončení štúdia fotografie na ŠUV som začal rozmýšľať čo ďalej. Zistil som, že na VŠMU sa dá študovať dokument a cítil som, že v tomto smere by som sa mohol ďalej rozvíjať. Dokumentárny film bol pre mňa novou výzvou, začal ma baviť a možno, keby som bol teraz na škole, bol by som oveľa dôslednejší študent.“* (Lehotský, Osobnosti.sk)

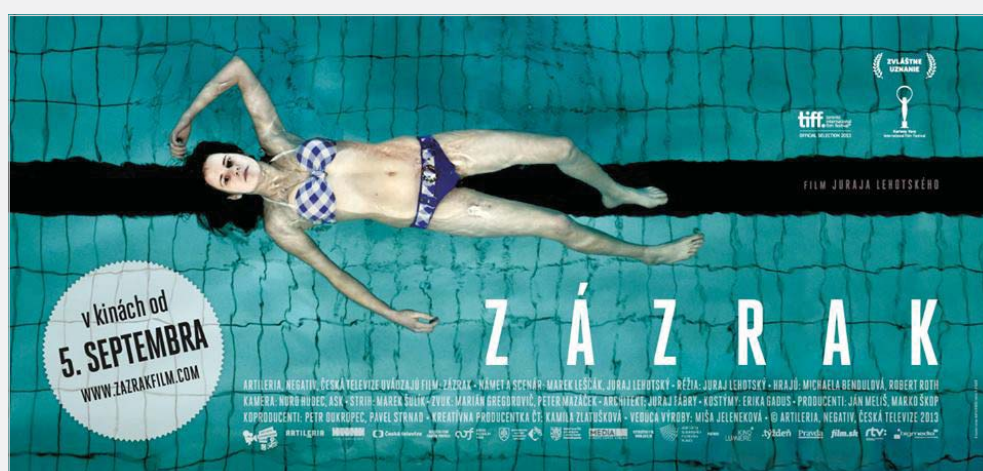
Vo filmografii Juraja Lehotského nájdeme dokumentárne série, portréty osobností slovenského kultúrneho diania akými sú napríklad Juraj Kukura či Milan Lasica (1999 – 2010).

V jeho tvorbe sú ďalej tituly krátkometrážnych dokumentárnej filmov ako *Dvojičky*, 1999, *Nechcené deti*, 1998, *Pohreb je vlastne premiéra*, 1997, *Budeme mať výkony, budeme*

mať diplomy, 1996, *Tichý svet Jožka Baláža*, 1995, *Nevedel som, že ťa budem mať tak rád*, 2000, *Rozhovor*, 2001.

Zatiaľ posledným a úspešným dielom režiséra je hraný film *Zázrak* (2012). *Zázrak* je príbehom mladej chovankyne reedukačného centra, Eli. Juraj Lehotský film *Zázrak* predstavil po prvý raz na festivale v Karlových Varoch, kde získal Zvláštne uznanie poroty zo súťažnej sekcie Na východ od západu. Na Slovensku mal film premiéru v septembri 2013.

Juraj Lehotský
- film *Zázrak*,
2012

Filmu i fotografii sa venuje kameraman a fotograf **Juraj Chlpík**, narodený roku 1976 v Bratislave. V roku 1980 študoval na Škole umeleckého výtvarníctva v Bratislave. Jeho pedagógmi boli František Tomík, Ján Krížik a Ján Strieš. Neskôr študoval pod vedením profesora Stanislava Szomolányiho na VŠMU v Bratislave, na odbore kamera. Od ukončenia štúdia v roku 2000 pracuje ako kameraman v slobodnom povolaní a naďalej sa venuje fotografii, najmä portrétnej. (Jacobson, 2001) Medzi filmy, ktoré natočil patria *Slepé lásky* (2008), *Dom* (2011), *Monsterproces* (2011), *Noc v hoteli* (2004) a *Posledný autobus* (2011). Jeho práca za filmovou kamerou získala mnohé osmenia na filmových festival po celom svete. Spolupracoval na tvorbe mnohých komerčných kampaní pre klientov ako sú Gucci, O2, McDonalds, Orange, Coca Cola, Skoda Auto, Freixenet, P&G, T-mobile, Unilever, Sky TV a Allianz. Natáča vizuálne veľmi pôsobivé videoklipy.

Medzi jeho autorské fotografické projekty patrí veľmi podarený cyklus *Petržalka Identity*. Projekt zachytáva na dvojici štvorcových fotografií neutrálny portrét obyvateľa Petržalky a izby, v ktorej býva. Dokumentárny súbor *Petržalka identity* bol publikovaný knižne v roku 2011. Kniha obsahuje 36 portrétov ľudí a ich izieb doplnených o text Eugena

Gindla. Text stručne a čítavo pojednáva o histórii Petržalky a je doplnený o dobové fotografie. Kniha má štvorcový formát 30 × 30 cm a graficky ju upravil Boris Meluš.

Juraj
Chlpík
- Identity
Petržalky,
2006

V roku 2006 nainštaloval Juraj Chlpík výstavu *Identity Petržalky* na moste SNP v Bratislave, ktorý bol postavený pri výstavbe Petržalky a spája ju s centrom Bratislavy. V roku 2010 dokončil Chlpík aj rovnomenný dokumentárny film *Identity Petržalky*, mapujúci rovnakú tému. V súčasnosti tvorí a žije v Bratislave.

Juraj
Chlpík
- Identity
Petržalky,
2006

K absolventom študijného odboru úžitkovej fotografie, ktorých dnes poznáme ako významných výtvarníkov, umeleckých fotografov, reklamných a propagačných fotografov, filmových kameramanov, režisérov, hercov, výtvarných pedagógov a iných nepochybne patria aj Milan Peťovský, Katarína Tylešová- Palatínusová, Ondrej Barla, Ján Piroh, Štefan Blažo, Fedor Nemec, Martin Klimo, Ivan Csudai, Ján Meliš a i.

6.2 Absolventi ŠÚV

Medzi úspešných absolventov štúdia fotografie ŠÚV v Bratislave od roku 1993 až po súčasnosť patria aj Jakub Klimo, Matúš Tóth, Petra Áčová, Karolína Kedrová, Ján Šipösz, Juraj Fifík, Tomáš Manina, Viktor Pischinger, Anton Karpita, Lea Lovišková, Veronika Manga, Zuzana Kmeťová či Petra Vlčková.

V oblasti módnej a komerčnej fotografie je na komerčnom trhu najdlhšie vychytený bývalý študent odboru úžitkovej fotografie **Jakub Klimo** (1979). Môžeme ho považovať za mediálne najsledovanejšieho módneho fotografa na Slovensku. Je víťazom súťaže Fujifilm Europress Photo Awards 2005 a bol ocenený ako talent roka na Medzinárodnom festivale módnej fotografie 2007 v Cannes. Ocenená bola jeho čiernobiela fotografia modelky a slonov veľmi pripomínajúca slávnú módnu fotografiu Richarda Avedona *Dovima and the Elephants* z roku 1955. Jakub Klimo je členom Asociácie profesionálnych fotografov Slovenskej republiky. Jeho fotografie boli zahrnuté v expozícii Slovenského národného múzea na Bratislavskom hrade *Foto Sk 2006*, ktorá predstavila tvorbu trinástich slovenských fotografov. S Milotou Havránkovou spolupracoval na výstavnom projekte IN BOND v Londýne (2012), pre ktorý nafotil portréty rôznych umelcov a donorov umenia.

Na svoje študentské roky si spomína v rozhovore pre denník SME: „*Bola to škola plná zážitkov, ktorá rozvíjala skôr moju dobrodružnú stránku ako fotografickú. Potom som sa úspešne dostal na Vysokú školu výtvarných umení. Tam som to dotiahol do tretieho ročníka, ktorý som si zopakoval trikrát. Bol som síce pevne presvedčený, že módna fotografia je to, čo chcem robiť, no bol som stratený prípad. Robil som módu, ale bola sterilná, bez výrazu a švihu. Až profesorka Milota Havránková mi dala poslednú facku a prinútila ma robiť poriadne.*“ (rozhovor s Jakubom Klimom, SME, 2007)

V oblasti módnej fotografie sa úspešne pohybuje bývalý študent fotografie na ŠÚV **Matúš Tóth** (1981). Po absolvovaní strednej školy pokračoval v štúdiách na Katedre fotografie FAMU v Prahe, ktorú absolvoval v roku 2005. V zozname jeho klientov v oblasti komerčnej fotografie sa nachádzajú medzinárodne úspešné značky ako Peugeot, Redken, Blažek, ČSOB, T-Mobile, Schwartzkopf, Pietro Filipi, Hewlett Packard, či siete nákupných centier, ako napríklad Aupark. Je autorom mnohých módnych foto editoriálov a titulných obálok magazínov, akými sú medzinárodne známe tituly ELLE, DolceVita, Marianne,

Harpers Bazaar. V jeho práci je evidentný jeho zmysel pre detail. Okrem módnej a reklamnej fotografie sú zaujímavé jeho Life style fotografie pôsobiace dojemom autorovho denníka ako subjektívneho dokumentu, ktorý vzniká pri jeho početných cestách a stretnutiach s rôznymi ľuďmi. Často kombinuje dva, niekedy spolu zjavne nesúvisiace obrazy a paspartuje ich do dvojíc.

Matúš Tóth - Lifestyle

Medzi fotografov, starších absolventov štúdia odboru fotografie na ŠÚV Josefa Vydru v Bratislave, ktorí sú úspešní najmä v oblasti komerčnej fotografie patrí **Petra Áčová** (1980). Po strednej škole pokračovala štúdiom fotografie na VŠVU v Bratislave. V rokoch 2005 až 2013 pracovala pre jedno z najväčších slovenských vydavateľstiev Ringier Axel Springer. Získala radu ocenení na rôznych súťažiach.

Vystavovala v Galérii Kressling Bratislava na spoločnej výstave *Women* (2012) a v Galérii ArtInBox v Prahe na skupinovej výstave *Něžný fotoerotikon* (2012).

Venuje sa najmä portrétu a fotografii pod vodou. Z jej voľnej tvorby sú zaujímavé práce z čias jej štúdia na VŠVU ako napríklad súbor *Vlastníctvo*, kde do formy triptychov vkladá príbehy o domácich maznáčikoch a ich majiteľoch. V súčasnosti tvorí a pracuje na voľnej nohe.

Karolína Kedrová (1982) bola študentkou odboru úžitkovej fotografie na ŠÚV v rokoch 1997 až 2001. V roku 2005 bola prijatá na vysokoškolské štúdium fotografie Sliezskej univerzity, ITF v Opave. V súčasnosti je študentkou magisterského ročníka. Podieľa sa na organizácii festivalu mladej fotografie OFF_festivalu v Bratislave od jeho založenia v roku 2010. Dnes je jeho generálnou manažérkou.

V jej voľnej tvorbe prevláda najmä portrét a autoportrét. V posledných rokoch

sa zaoberá najmä témou žien a sociálnych aspektov ich života. V bakalárskom súbore vytvorila selekciu portrétov mladých výtvarníkov, ktoré doplnil záber ich pracovného stola ako čarovného a osobitého miesta, na ktorom vzniká umenie. Súbor nesie názov *Art desk* (2010). Fotografie vystavovala v Bratislave, Piešťanoch a v Ostrave.

Karolína Kedrová - Separated, 2012

Jej zatiaľ najvýraznejšou prácou je súbor *Separated* (2012). Ide o cyklus close up portrétov thajských imigrantiek, žien, matiek, ktoré pre ťažké životné podmienky museli opustiť svoje deti a odísť za zárobkom do Európy. Väčšinou ide o masérky z thajskej komunity pracujúcej v Bratislave. Autorka portréty neprikrášľuje, neštylizuje. Zameriava sa na holú pravdu tváre, v ktorej hľadá silu a smútok žien s ťažkým osudom.

Na tému osamelého života ženy nazerá aj z iného uhľu v súbore *Túžba* (2012), ktorý je sondou do života fotografkinej dlhoročnej kamarátky. Fotografický dokument je o jej túžbach. O túžbe po zdanlivej dokonalosti, o túžbe po zmene, o túžbe po niečom novom, o jej snoch po slobode. Dokument je o žene, ktorá trávi svoj život v luxusnom byte v centre mesta, v priestore veľkom 230 m², kde má všetko materiálne čo potrebuje avšak stále ostáva vnútri osamelá vo vzťahu s manželom, ktorý stále pracuje.

V autoportrétnom súbore *Behind the Scene* (2013-2014) obracia hľadáčik fotoaparátu aj na seba, čím vpúšťa diváka do osobného priestoru jej súkromného bytu. Fotografie využívajú panoramatický pohľad odhaľujúci samostatnosť emancipovanej mladej ženy, ktorá svoj život zatiaľ zdieľa so štvornohým miláčikom. Priestor síce krásny, je však prázdny, nenaplnený. Zdanlivá čistota a dokonalosť scény, ktorej je autorka súčasťou

naznačuje, že v pozadí treba hľadať niečo viac. Ide o sebazpoznanie, pochopenie svojho bytia, o odkrývanie samej seba.

Karolína Kedrová sa okrem voľnej tvorby venuje aj komerčnej fotografii portrétu, módy, reklamného produktu a tvorbe web dizajnu.

Ján Šipösz, narodený 1983, absolvoval odbor fotografie na ŠÚV v rokoch 1999 až 2003. Neskôr pokračoval na Katedre fotografie a nových médií na Vysoké škole výtvarných umení v Bratislave (2003 – 2009), kde absolvoval ateliér fotografie pod vedením odborného asistenta Mgr. Art. Filipa Vanča a ateliér výtvarnej fotografie u prof. Miloty Havránkovej. V roku 2006 absolvoval zahraničnú stáž na Akadémii Sztuk Pięknych, v Poznani v Poľsku. O rok na to sa stal finalistom ceny Oskára Čepana, udeľovanej centrom súčasného umenia v Bratislave za konceptuálny súbor *Labute* (2010).

Ján Šipösz - Labute, 2010

Svoje práce vystavoval vo Fínsku, Francúzsku, Česku, Slovinsku a Rakúsku. Medzi doteraz posledné výstavy patria spoločná exhibícia *Čerstvá vejce* v galérii Industra a *Domáci úlohy* v galérii OFF/Formát v Brne (2014). Samostatnými autorskými výstavami však boli expozícia *Objekty záujmu* v Prahe a v Lučenci (2013), *Short Stories* vo Photoportgallery v Bratislave, *Summer Holidays* v Prahe (2012). V roku 2011 otvoril samostatnú výstavu *Obersee + Reality* v Lučenci. Rok pred tým *Sucháre* vo Photoportgallery a *Traumy z detstva* v galérii priestor v Lučenci. Prvými samostatnými výstavami bola výstava *Žil a tvoril doma* ale aj v zahraničí v galérii 340° VŠVU v Bratislave (2007) a výstava *Mesto ako ateliér*

(2009), kde vystavoval spolu s Filipom Vančom v galérii Photon v Lubľane v Slovinsku.

S Filipom Vančom a Barborou Haviarovou je zakladajúcim členom fotografického občianskeho združenia Photoport. Občianske združenie vlastní galériu, vydáva časopis, prezentuje tvorbu slovenských autorov.

S Barborou Haviarovou (1983), tiež absolventkou štúdia fotografie na ŠÚV Josefa Vydru, tvoria aj fotografické duo – skupina JeBe. Fotografickú skupinu založili v roku 2004. Ako skupina JeBe vystavovali v Banskej Bystrici (2006) a vo Photoportgallery v Bratislave (2008). Autori vytvorili názov spojením iniciál ich krstných mien, tento názov mal zároveň vyjadrovať stav ich myslí, keďže pri vzniku skupiny pracovali spolu na dvanásťhodinových smenách vo fotolabe v nákupnom centre. Prvá spoločná práca vznikla ako cvičenie na tému *Slová* (slovo Zlosť) v Ateliéri fotografie na VŠVU, kde obaja pokračovali v štúdiu po ukončení ŠÚV. V druhej sérii fotografií – *JeBe preukazy*, zachytávajú ich postupné zmeny formou štvoročiek na preukazy. Z týchto fotografií vytvárali neskôr koláže. Barbora Haviarová vytvorila sériu JeBe umelina, kolekciu štylizovaných portrétov o pretváraní a Ján Šipöcz sériu JeBe v akcii, sériu spontánnych portrétov z akcií, na ktorých sa skupina JeBe zúčastnila. Vznikli aj tri krátke videá – *JeBe v električke*, *JeBe v práci* a *JeBe v škole*, ktoré sú stále dostupné v elektronickej podobe na internetovom portáli YouTube.

V svojej voľnej tvorbe zobrazuje Ján Šipöcz najmä zátišia s odkazom na človeka. Počas štúdia na vysokej škole vznikol jeho súbor *Traumy z detstva* (2008). Kde „*prostredníctvom jednoduchého, nemanipulovaného fotografického jazyka zaznamenal a upriamil pozornosť na rôzne banálne detaily, známe z každodenného života („koža“ na mlieku, jazva, prázdne plávacie koleso na vodnej hladine, tanier s nedojedeným špenátom...), pričom ich vizuálne atraktívna akcentácia je výpoveďou o autorových detských traumách.*“ (Gavulová, 2012)

V súboroch *Cesty domov* (Ways Home, 2008) a v autorovej diplomovej práci *Mesto ako ateliér* (City Like a Studio, 2009) zaznamenáva svoje okolie. „*Žiadna z vyfotených udalostí či scén v nich nie je vopred pripravovaná, iba postrehnutá vnímavým okom autora a odfotoграфovaním abstrahovaná a prisúdená novému kontextu. Takto by sme napokon mohli pokračovať aj v rámci série Sucháre (Dry Stuff, 2009-2010), či asi najpoetickejšej z autorových prác Labute (Swans, 2009-2010).*“ (Gavulová, 2012)

V jeho tvorbe sa postupne objavuje práca z archívnymi fotografiami, ktoré pretvára zásahom do fotografického materiálu, či ich prerámaním. Týmto spôsobom fotografie recykluje a dáva im nový význam. Tento princíp sa objavuje najmä v cykle *Krátke príbehy z minulosti*, ktorý postupne vznikol v rokoch 2008 až 2011. Pracuje tu s fotografiami cudzích

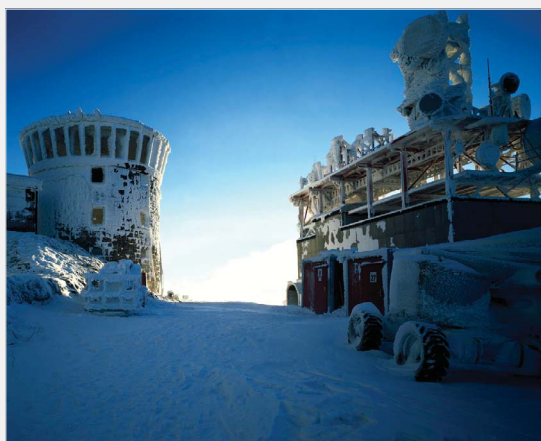
ľudí a tvorí z nich pomocou selekcie nové príbehy keďže ich pôvodný kontext nepozná. „Vytvoril tak sériu fotografií vo formáte 3,5 × 4,5 cm, z materiálu, určeného na vyhodenie, ktoré následne prešli sekundárnou kompozíciou, v rámci ktorej Šipöcz recykloval cudzie zážitky a vytváral nové príbehy. Šipöcz pracuje s fotografickými zábermi ako s istou formou ready-mades.“ (Gavulová, 2012) Táto transformácia obsahu pomocou selekcie sa objavila aj v jeho ďalšej práci *Reality* (2011) a aj v sérii *Fotografie a pohľadnice* (2011), *Gymnasta a jeho žena* (2011), *Pop-Up Obrázok* (2008-2011) a *Fotografie* (2011).

Posun smerom k objektu predstavuje jeho dielo *Letné prázdniny* (2012), kde zalieva cudzie fotografie pripomínajúce mu jeho vlastné zážitky z dovolení, do sklenených štvorcov. „V motívoch zakúpených diapozitívov sa stotožnil s vlastnými spomienkami z detských prázdnin. Forma adjustácie a spôsob prezentácie na neómom podsvietených jednoduchých poličkách (akoby tak vedome „rozsvetcoval“ zašlé spomienky a navracal im životnú energiu, *Letné prázdniny* vysielajú na súradniciach Šipöczovej tvorby pozitívne signály, že sa svojou cestou uberá vytrvalo ďalej, nezľavuje zo svojich nárokov a naopak – objavuje stále nové možnosti vyjadrenia, v súlade s ktorými posúva svoje hranice a limity.“ (Gavulová, 2012)

Od roku 2013 pracuje na súboroch *Personal audit*, *Objects of interest* a na súbore *Archív* (2014). Jeho zatiaľ poslednou samostatnou výstavou bola *Short Stories* v Galérii Photoport (2012). V súčasnosti žije a tvorí v Prahe.

Juraj Fifík - Rohožník, 2013

Juraj Fifík - Chopok, 2013

Fotograf **Juraj Fifík** (1984) okrem Fínska pôsobil a študoval v Opave, Singapúre a v Londýne, kde vytvoril sériu *Postutopia* – pohľad na okrajovú štvrť s nízkou životnou

úrovňou a vysokou kriminalitou, ktorá je paradoxne vizuálne inšpirovaná anglickou krajinomalbou obdobia romantizmu.

Juraj Fifík sa vo svojej skoršej tvorbe venoval výtvarnej fotografii a inscenovanému portrétu s dôrazom na vzťahy medzi zachytenými postavami či prostredie, v ktorom sa portrétovaný nachádza. Výsledné fotografie pôsobia dojmom zastaveného deja každodenných situácií v momente, kedy divák čaká na rozuzlenie. Súvislosti, ktoré na záberoch vznikajú, podporuje práca s veľkoformátovým fotoaparátom, podčiarkujúca netypickú atmosféru, emotivitu a filmovosť. Na tomto princípe pracoval Fifík v projekte komponovaných zátiší vytvorenom počas pobytu vo Fínsku v roku 2008, v *Glamour* (2008) či *Urban Fairytales* (2009), rozprávajúcom o vzťahu človeka s mestom, ktorý často nedokáže dôverne známe zákutia naplno a objektívne vnímať.

Momentálne pracuje na projekte nazvanom *Budovanie Slovenska*, mapujúcom industriálne stavby 20. storočia na Slovensku. Spolu s fotografom a tiež absolventom odboru úžitkovej fotografie na ŠÚV Josefa Vydru, Tomášom Maninom, cestujú po Slovensku a dokumentujú nielen prácu ich starých otcov architektov, ale postupne všetky už často opustené objekty priemyselného charakteru. „*Chceme zdokumentovať celé obdobie budovania moderného Slovenska po druhej svetovej vojne. Vznikalo vtedy veľa fabriek, staníc, industriálnych budov,*“ hovorí Juraj Fifík. (SME, 2013) Projekt má trvať päť rokov a s podporou Ministerstva kultúry. Výsledkom odbornej spolupráce s architektmi má byť knižná publikácia. Prvým výstupom tohto prebiehajúceho projektu bola výstava na pôde fakulty architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave (2013).

Tomáš Manina
- Mini rekonštrukcia

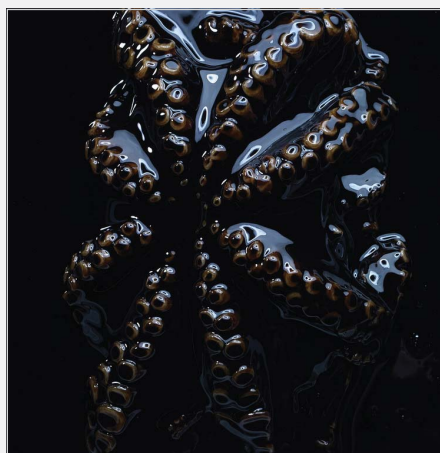
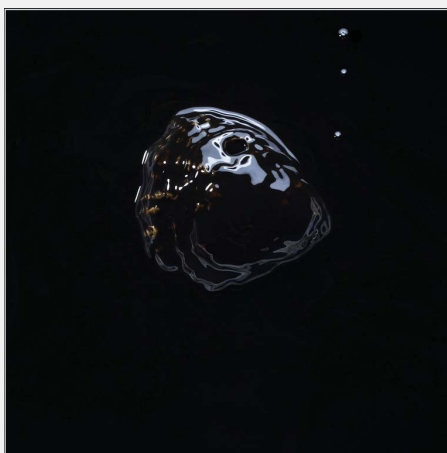
Absolvent **Tomáš Manina** (1984) úspešne ukončil štúdium na ŠÚV Josefa Vydru v roku 2003. Pokračoval v štúdiu na Univerzite Tomáša Baťu v Zlíne, na odbore reklamnej fotografie (2003-2007). V súčasnosti je na doktorandskom štúdiu pod vedením profesora

Luba Stacha na katedre fotografie Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave. Vo svojej voľnej i v komerčnej tvorbe sa venuje najmä fotografii architektúry. Fotografie zhotovuje klasickým analógovým procesom, často na diapozitívny materiál.

Tomáš Manina mapuje okrem 20. storočia aj storočie 19. V rámci svojej doktorandskej práce sa venuje technickým stavbám 19. storočia, no len na území Bratislavy. Za fotografiu *Mini rekonštrukcia 01* z cyklu *Rekonštrukcie a premeny Bratislavy* dostal ocenenie Slovak Press Photo. V roku 2013 získal druhé miesto za snímku *Tasmánia*, ktorá vznikla na východnom pobreží ostrova Tasmánia v oblasti Great Oyster Bay. Cena mu bola udelená v rámci medzinárodného filmového festivalu Hory a mesto v Bratislave.

Výtvarný fotograf **Viktor Pischinger** (1985) je absolventom štúdia fotografie na ŠÚV Josefa Vydru (2004), tiež na Univerzite Tomáša Baťu v Zlíne (2005-2009) a VŠVU v Bratislave (2009-2011). Absolvoval aj štipendijný pobyt na Inštitúte Seni Indonesia Surakarta, na odbore maľby (2011-2012).

V roku 2010 mu bola vo Francúzku udelená druhá cena v PX3 2010, Prix de la Photographie Paris. Ocenenie získal v kategórii Fine art so súborom *Float out* (Vyplavené). Nasledujúci rok sa stal finalistom prestížnej súťaže VÚB Foto roka v Bratislave. Úspešný na súťažiach bol však už predtým. V roku 2009 vyhral prvé miesto na Winton Train – Inspiration by goodness photography v Prahe a v roku 2008 získal ocenenia na medzinárodnom podujatí International Photography Award.

Viktor Pischinger
- Float out,
2010

Vo svojej tvorbe sa venuje problému životného prostredia, ekológie a negatívnemu vplyvu ľudí na ich okolie. V ocenenom súbore *Float Out* (Vyplavené) fotografuje dopad

toxického znečistenia vôd na živé organizmy. Pracuje prostredníctvom zátišia, v ktorom umiestňuje vyplavené mŕtve vodné živočíchy do motorového oleja, ktorý je symbolom polúcie. V práci *Romantic Trash* (Romantický odpad) fotografuje krajinu znečistenú odpadom. K téme životného prostredia sa vyjadruje aj v cykle fotografií *This is it* (Toto je ono). Formou diptychov porovnáva prostredie krajiny s urbanistickou džungľou. Obe, poznačené človekom, rozprávajú o environmentálnych problémoch prostredia. Fotografie dopĺňa text teoretického charakteru a každodenných úvah. Diptychy sa objavili už v jeho práci o ľuďoch postihnutých Alzheimerom. Ich portréty kombinoval so zátišiami z ich bežného života, z ich osobného prostredia vlastného domova, ktoré už nepoznávali. Fotografiami horiaceho lístia *The End* ilustruje citát Indického duchovného učiteľa Osho.

Jeho práca je súčasťou zbierky Davies museum v Barcelone (2010). Vystavoval na spoločných exhibíciách v Prahe, Barcelone, New Yorku, Kolíne nad Rýnom, Londýne či v Toronte. Poslednou výstavou bola prehliadka súčasnej slovenskej fotografie Mladé médium v rámci fotografického festivalu Mesiaca Fotografie v Bratislave (2011).

Mladším módnym fotografom, ktorý si postupne a úspešne buduje svoju kariéru na Slovensku je ŠUP-kár **Anton Karpita** (1985). Ako fotograf pracuje pre najväčšie Slovenské vydavateľstvo Ringier Axel Springer. Tvorí najmä módne editoriály pre magazín Eva a komerčnú produktovú fotografiu.

Veronika Manga (1985, rod. Dutková) po absolvovaní odboru úžitkovej fotografie na ŠÚV (2005) pokračovala v štúdiu fotografie na katedre fotografie a nových médií, VŠVU v Bratislave. Počas štúdia si vyskúšala postprodukčnú manipuláciu fotografie v súbore o ženách a ich vnímaní vlastného tela. Upozornila na prehnané predstavy samotných žien o tom, ako by určité časti ich tela mali vyzeráť, aby boli dokonalé. Preexponovaním veľkosti alebo úbytku časti tela tak vytvorila naopak horšie, neprirodzené verzie nášho obrazu.

V bakalárskom súbore, ovplyvnená nedávnym úmrtím svojej starej mamy, zdokumentovala poslednú cestu za ňou, už do jej prázdneho príbytku, kde ostali len spomienky. Na jej počesť sa zastavila pri každom krížovom zastavení, ktoré fotograficky zaznamenala. Cestovala z Bratislavy do Poľska, do silne katolícky založenej dediny, kde jej veriaca babička žila. Cyklus fotografovala na zvitkový negatív, štvorcového formátu. Fotografický súbor sa končí v dome zosnulej. V tom roku zorganizoval Poľský inštitút v Bratislave výstavu Tedeusza Blonského, *Umenie na krku* (2009), kde bola s diplomovým

súborom vystavujúcim hosťom. Jej ostatné práce boli vystavené v Bratislave, Piešťanoch a Moskve. V roku sa stala finalistkou prestížnej súťaže pre mladých fotografov VÚB Foto roka. V súčasnosti pracuje ako skriptka na rôznych filmových produkciách.

Medzi absolventov fotografie na ŠÚV v Bratislave, ktorí sa môžu chváliť úspechom aj v iných oblastiach ako je fotografia patrí napríklad bývalý študent, dnes kameraman, **Rastislav Trizma** (1986). Dňa 12. júna 2010 získal film *The Lunch Box* (Obedár, 2009) režiséra Ľubomíra Mihaila Kocku, ktorého bol kameramanom, cenu za študentský film od Americkej akadémie filmových umení v Los Angeles. Cena nesie neoficiálny názov študentský Oscar. Predtým získali s filmom 1. miesto v kategórii študentský hraný film nad 15 minút na medzinárodnom festivale v Palm Springs v USA. Tento festival sa považuje za najprestížnejší festival krátkych filmov na svete a je zároveň aj kvalifikačným festivalom pre výber nominácií na Oscara. Hlavné postavy vo filme stvárnila Božidara Turzonovová, herečka Slovenského národného divadla, a Štefan Šafárik z Divadla Jozefa Gregora Tajovského. V súčasnosti pracuje ako kameraman v televíznej filmovej produkcii a pri tvorbe hudobných videoklipov.

Lea Lovišková - Perform, 2011

Fotografka **Lea Lovišková** (1986), dcéra výtvarníkov Viliama a Marcely Loviškových, využívala výtvarné techniky pri manipulácii s fotografiou už počas jej štúdia na ŠÚV (2001-2005). V roku 2003 vytvorila plagát k výročiu školy, ktorý vznikol kombináciou portrétu a grafiky Albína Brunovského. Išlo o prelínanie, montáž fotografie dievčenskej tváre a reprodukcie grafiky. Fotografia sa objavila aj v publikácii ŠUR+ŠUP+ŠÚV=75.

V roku 2008 absolvovala štúdium na PdF Univerzity Komenského v Bratislave na katedre Liečebnej pedagogiky. Následne pokračovala štúdiom bližšie sa venujúcim arteterapii na certifikovanom Inštitúte vzdelávania v arteterapii v Bratislave (2011-2013). V súčasnosti je študentkou magisterského stupňa ITF v Opave.

V jej tvorbe prevláda výtvarná manipulovaná fotografia a subjektívny dokument, témou je hlavne hudba a tanec. Fotografický súbor *Hudobníci I,II (2009-2010)* portrétuje najprv muzikantov pri ich dome vo večernom svetle, ako hrajú na ich hudobný nástroj, ktorý ostáva však neviditeľným. Súbor *Hudobníci I* ostáva ešte bez manipulácie ako čistá fotografia. V pokračovaní súboru fotografuje hudobníkov v stratenom profile, tiež naznačujúcich gestom hru na hudobnom nástroji. Fotografie v druhej fáze tlačí na priehľadnú fóliu, ktorú aplikuje na sklo. Sklo s fóliou otáča smerom na krajinu a fotografuje ho. Výsledkom sú fotografie akoby reálnej dvoj-expozície tanečníka a krajiny. Cyklus dopĺňali malé neostre portréty, na ktorých bola inštalovaná časť ich hudobného nástroja (struna,...). Názov fotografií bol ďalšou autorkinou hrou, teraz na dopĺňanie slov. Muzikanti jednotlivo dopovedali vetu „Keď hrám ...“

Dokumentárne zaznamenáva premeny súčasného tanca od roku 2007 v súboroch *D(T)ANCE (2007-2009)* a *In Progress (2011-2014)*. Neostáva však len pri popise scény, ale do fotografií vkladá svoj osobitý rukopis, subjektívny pohľad a prenáša tak vlastný pocit z tanca, ktorý jej nahráva späť svojimi výrazovými prostriedkami. K výtvarnej výpovedi o neverbálnej komunikácii tanečníka a fotografa sa v súčasnosti pripája sestra Lei, Izabela Lovišková svojím vkladom textilnej výtvarníčky.

V jej bakalárskom súbore *Perform* sa naďalej venuje tancu. Fotografovala tanečníkov počas tancovania, portréty opäť vytlačila na fóliu, ktorú nalepila na sklo. Tento krát však nefotografovala cez sklo krajinu, ale umiestnila ho celé do krajiny ako inštaláciu. Vznikol tak Land art, performance tanečníka a fotografa spolu levitujúc v priestore krajiny. Autorku zaujal súčasný tanec svojim prístupom a chápaním pohybu. Vo svojej práci sa snažila zachytiť ako súčasný tanec pracuje s ostatnými umeleckými disciplínami, ako ich spája a prelína. Výsledným dielom je súbor fotografií zachytávajúci tieto fotografické objekty. Pri tvorbe cyklu *Perform* o tanečníkoch a tanci sa inšpirovala dielom surrealistického maliara Reného Magrittea.

Od roku 2010 vzniká fotografický denník autorky *De-no-de-ne*, kde na čiernobielych fotografiách zachytáva fragmenty zo svojho každodenného života. Zatiaľ poslednou prácou Lei Loviškovej je subjektívny dokument o dlhoročnom spoložití dnes už dospelých

sestier v jednom byte, najmä o stopách na jeho stenách, kresbách, drobných odkazoch, ktoré sa zbierali od detstva.

Mladá výtvarná fotografka je nositeľkou ocenenia Photo Annual Award 2013 – Honorable mention. Vystavovala na skupinových výstavách na Slovensku, v Čechách a v Taliansku. Samostatné výstavy otvorila v rokoch 2006, 2009 a 2011 v Bratislave a Prahe (Žena v cirkvi, Evanjelická bohoslovecká fakulta UK, Bratislava (2006), *D(T)ANCE*, Galéria GUBA, Bratislava (2009, 2010), *In progress*, výstava v rámci HYBAJ HO! festivalu súčasného slovenského tanca v Studio ALTA, Praha (2011). V rokoch 2008 až 2012 pracovala ako asistent galeristu v súkromnej galérii BYZANT v Bratislave. Od roku 2011 je spoluorganizátorkou alternatívneho fotografického festivalu OFF_festival Bratislava ako koordinátorka a kurátorka jednotlivých výstav.

Zuzana Kmeťová
- 42 g (rohlíky),
2010

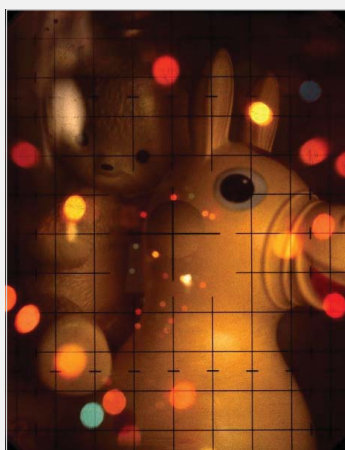

Čerstvá absolventka VŠVU v Bratislave, **Zuzana Kmeťová** (1987), sa venuje portrétnej fotografii, zátišiu a subjektívnemu dokumentu. Veľký úspech mala jej bakalárska práca na Vysokej škole výtvarného umenia na katedre *Cyklus 42 g /rohlíky/* (2010) je postavený na vtipných „portrétoch rožkov“, najobyčajnejších produktov dennej spotreby. Rožky však vyhľadáva chybné, s výrastkami, zlepené, zdeformované. Poukazuje tak na nechcené, nežiaduce, na to, čo nenachádza v dnešnej rýchlej spoločnosti miesto.

Zaujíma ju človek, jeho banálne príbehy, ale aj kľúčové momenty odrážajúce sa vo veciach a situáciách, ktoré po sebe zanecháva. Okrem tejto témy pracuje aj so svojim každodenným svetom, svetom paradoxov a okamihov, ktorý sami, či už vedome alebo podvedome, vytvárame. Od roku 2009 tvorí sériu *Portrét*, kde sa nezaoberá len ľudskou fyziognómiou, ale cez reakcie na rôzne vonkajšie podnety skúma aj ľudský charakter.

Snaží sa dostať pod povrch, psychicky, ale aj fyzicky narúšať spoločenskú masku človeka.

Cyklus *Zátišia*, ktorý súvisí s autorkiným vlastným svetom, vytvára Kmeťová od roku 2008. Ide o malé osobné príbehy, ktoré ju, či už náhodne alebo ako ich pôvodcu, obklopujú. A ako hovorí, väčšinou sú nezmyselné, intuitívne, ale zároveň kľúčové pre jej hľadanie.

Zuzana Kmeťová - Home, naive, melody**, 2013

Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave napokon absolvovala na katedre maľby a iných médií v ateliéri +-XXI prof. Daniela Fischera. V jej diplomovom súbore *Home, naive, melody*** (2013) vniesla do svojej fotografickej tvorby aj presahy iných médií použitím 3D objektov. Diplomový súbor predstavila ako svoju rovnomennú autorskú výstavu v januári 2014 v galérii Photoport. Autorka v exhibícii rozmanito vyjadruje svoje spomienky na detstvo. Lucia Gavulová dopĺňa výstavu textom: „*Jednoduché momenty, ktoré sa zvyčajne neobjavujú na rodinných fotografiách, ani iných záznamoch*“. (Gavulová, 2014)

Zuzana Kmeťová sa so súborom *Home, naive, melody*** (2013) stala finalistkou projektu Startpoint prize for emerging artist 2013. Ide o medzinárodnú prehliadku diplomových prác, ktorá mapuje 34 umeleckých vysokých škôl v 16 európskych krajinách.

V roku 2011 absolvovala odbor úžitkovej fotografie **Petra Rjabinin** (rod. Vlčková, 1991). V súčasnosti študentka Univerzity Tomáša Baťu v Zlíne je vďaka programu Erasmus na študijnom pobyte na francúzskej School of Art and Design in Higher Education – Visual Design v Orléanse. Medzi jej fotografiami nájdeme výborný súbor *Poland*, ktorý

fotografuje na pobreží Poľska. Atmosférou pripomínajú fotografie prácu poľského fotografa Rafala Milacha v jeho súbore *Black Sea of Concrete* (2010). Fotografuje pobrežie mimo turistickej sezóny, mimo počasia, ktoré láka do vody. Zachytáva miesto, ktoré je opustené i keď tam sú ľudia. Tí akoby prešli svojim časom leta a prišli spomínať na miesto odchádzajúce spolu s nimi. Ďalším zaujímavým súborom mladej autorky je cyklus *Listening Trees* spadajúci pod definíciu Land artu. V súbore skúša ešte rôzne prístupy, hrá sa s krajinou svojimi priamymi zásahmi. Prejavuje záujem aj o módnú fotografiu, najmä cyklom fotografií *Street fashion*, ktorá pôsobí dojemom fotografie určenej pre módnny blog. Svoje objekty však vyberá nevšedné. Technickú kvalitu badať v sérii čiernobielych portrétov *Portraits II*.

Petra Rjabinin - Poľsko

7 | Štúdium

Štúdium na výtvarnej strednej škole, súčasnej ŠÚV Josefa Vydru je klasifikované ako denné, štvorročné, s ukončením maturitnou skúškou. Podľa vyhlásenia školy je jej poslaním, so zreteľom na ciele stanovené v Zákone o výchove a vzdelávaní /školský zákon/ a Štátnom vzdelávacom programe pre skupinu štvorročných učebných odborov 82 Umenie, úžitkové umenie a ručná umeleckoremeselná výroba, odovzdávať žiakom vedomosti v polohe všeobecného vzdelania a kvalifikovane formovať ich umeleckoremeselnú zručnosť a samostatnosť, tvorivosť a výtvarnú zdatnosť v procese tvorby. Škola považuje za rovnako dôležité viesť žiakov k dodržiavaniu etických a ľudských princípov, ako aj rešpektovať základy morálky a na týchto základoch rozvíjať jednak vlastnú osobnosť, ale aj medziľudské vzťahy. Škola je otvorenou inštitúciou tak pre odbornú ako aj laickú verejnosť, sociálnych partnerov pre komunikáciu na úrovni odbornej ale aj kultúrno-všeobecnej. Škola deklaruje, že má vysoké nároky na celkový vzdelanostný a osobnostný rozvoj žiaka. Ich nároky spočívajú v cieľavedomom a systematickom rozvíjaní poznávacích schopností žiaka, jeho emocionálnej zrelosti, motivácie k sústavnému zdokonaľovaniu sa v umeleckoremeselnej praxi, v priamej súvislosti s rozvojom jeho kreativity, rozvoju jeho profesionálneho správania, etiky a schopností prevziať na seba zodpovednosť za svoj osobný rast ako aj za výsledky svojho tvorivého úsilia. (Správa ŠÚV, 2008)

Zuzana Gronová – Obal na CD, 2008

V jednotlivých ročníkoch sú po dve triedy, zložené spravidla zo štyroch odborných zameraní s maximálnym počtom 30 žiakov. Pri výučbe cudzích jazykov sa triedy delia na menšie skupiny. Odborné predmety sa vyučujú v skupinách 6-9 žiakov rozdelených v ich odborných učebniach. Pre výučbu informatiky a počítačovej grafiky sú určené počítačové učebne. Teoretické vyučovanie prebieha v učebniach pre teoretické vyučovanie.

Pre študentov sa začína cesta za štúdiom na strednej škole prijímacím pohovorom.

Zuzana Gronová – Fotografický dizajn, 2008

7.1 Prijímacie konanie

Adepti na štúdium sú pozvaní na prijímacie skúšky na základe prihlášky, kde uvádzajú aký odbor majú záujem študovať. Stredoškolský vzdelávací program je určený pre uchádzačov, ktorí dokončili základnú školu. Prijímacie konanie na ŠÚV trvá jeden deň, pričom pozostáva z troch tém talentovej skúšky. Talentová skúška je pre všetky študijné odbory rovnaká. Prvou disciplínou je kresba – vecná štúdia podľa modelu. Tu sa hodnotí nápaditosť pri zostavení zátišia, správne umiestnenie kompozície do formátu, vyjadrenie proporcií, schopnosť stvárniť štruktúry a textúry rôznych materiálov a tvarov, tieňovanie jednotlivých prvkov. Nasleduje figurálne kreslenie – maľba. Tu sa hodnotí sa kompozícia na danej ploche, predstavivosť, invenčnosť a farebné cítenie. Poslednou úlohou talentovej skúšky je modelovanie. Pri modelovaní sa tak isto hodnotí kompozícia, invenčnosť, ale aj schopnosť pracovať s daným materiálom, cit pre plasticnosť, proporcionalita. Jednotlivé zadania talentovej skúšky sa hodnotia bodovou stupnicou 1 až 10 bodov. Maximálny počet dosiahnutý za tri splnené úlohy je 30 bodov. Uchádzač vyhoví kritériám pre prijímacie konanie, ak dosiahol 21 a viac bodov. Pri rozhodovaní o prijatí na štúdium sú pomocnými kritériami výtvarná úroveň domácich prác, výsledky monitoru (priemerného prospechu známok) zo základnej školy a dokladovaná úspešnosť z domácich či zahraničných výtvarných súťaží. Podmienky prijatia ustanovuje vykonávací predpis o prijímacom konaní na stredné školy. Podľa

pedagógov je náročné odhaliť úroveň uchádzača o štúdium, vzhľadom k rovnakým prijímacím zadaniam pre všetky odbory. V minulosti boli určené dve témy rovnaké pre všetky oddelenia, bolo to kreslenie a maľba a dve špecifické úlohy pre vybraný odbor. Na odbore fotografie to boli zadania fotogram a koláž. Teraz je to pre všetky odbory modelovanie. Smerodajnými sa teda stávajú domáce práce, ktoré uchádzač prinesie. Pedagogický zbor nie je spokojný so súčasnou situáciou. „Do budúcnosti by bolo vhodné uvažovať nad zmenou celej filozofie prijímacích pohovorov. Je nedostačujúce ako ich robíme dnes, iste by pomohlo zmodernizovať ich, napríklad aj využitím digitálnej fotografie, pri ktorej sú výsledky okamžité.“ (rozhovor s Jánom Striešom, 2010)

Škola si vyhradzuje právo (so súhlasom zákonného zástupcu) prijať uchádzača na iný študijný odbor v prípade, ak sa pre nedostatok miesta neumiestni vo zvolenom študijnom odbore a vyhovie kritériám prijímacieho konania. Z tohto dôvodu sú študenti v úvode prijímacieho konania vyzvaní, aby si okrem zvoleného študijného odboru napísali aj ďalšie študijné odbory, o ktoré by mali záujem. Zriaďovateľ školy (Bratislavský samosprávny kraj) určuje maximálny počet študentov, ktorí môžu byť prijatí po úspešnom vykonaní prijímacieho konania. Spravidla ide o celkovo 60 študentov. Podľa vyhlášky o stredných školách môže škola prijať v jednotlivých študijných odboroch 6 až 9 študentov. (www.suvba.eu)

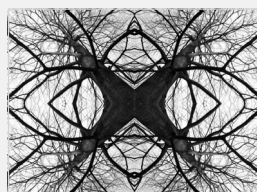
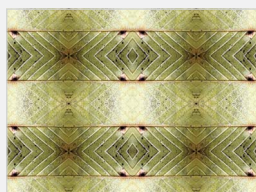

Zuzana Hanusová
– Výtvarná príprava,
2004

Z hľadiska pedagogického zboru v súčasnosti kvalita uchádzačov klesá. Otvorenie viacerých stredných škôl s výtvarným zameraním, najmä súkromných škôl, spôsobuje väčší rozptyl talentu. Celkovo je stále sa znižujúcou pôrodnosťou aj menej žiakov v populácii. Problém rozptylu talentov je celoplošný, pociťujú ho všetky odbory.

Medzi ďalšie umelecké stredné školy pôsobiace v súčasnosti na Slovensku patria: Súkromná stredná umelecká škola animovanej tvorby, Bratislava; Súkromná stredná umelecká škola filmová, Košice; Súkromná škola úžitkového výtvarníctva, Topoľčany; Súkromná stredná umelecká škola dizajnu, Bratislava; Stredná umelecká škola, Kežmarok; Škola úžitkového výtvarníctva, Košice; Súkromná stredná umelecká škola, Žilina; Stredná umelecká škola, Trenčín; Súkromná stredná umelecká škola, Zvolen; Súkromná stredná umelecká škola, Hodruša-Hámre; Stredná umelecká škola, Prešov; Škola úžitkového výtvarníctva, Kremnica; Súkromná stredná umelecká škola, Nitra; Cirkevná škola úžitkového výtvarníctva sv. Lukáša, Topoľčany; Stredná umelecká škola Ladislava Bielika, Levice; Stredná odborná škola scénického výtvarníctva, Bratislava; Škola úžitkového výtvarníctva, Ružomberok a Inštitút vzdelávania a starostlivosti, s.r.o., Žilina.

Hádam neostáva teda iná možnosť len prijať výzvu tejto doby a menom, tradíciou, neustále sa zlepšujúcou kvalitou prilákať žiakov, adeptov pre štúdium na ŠÚV Josefa Vydru. Prispôbiť sa dnešnému komerčnému svetu a hľadať marketingový spôsob, akým novú generáciu zaujať, čo jej ponúknuť.

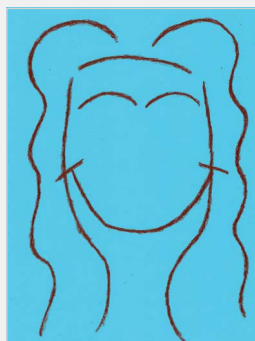
Študentské práce – Výtvarná príprava, 2008

7.2 Charakteristika predmetov

Tak ako pre prijatých nových žiakov, tak aj pre všetkých študentov, sa spravidla školský rok na Slovenských školách začína 2. septembra. Po oboznámení sa s prostredím, štruktúrou predmetov a novým rozvrhom sa postupne začína výučba. Tá je na ŠÚV J. Vydru rozdelená na teoretické – všeobecnovzdelávacie predmety a na odborné predmety. Schéma študovaných predmetov sa v každom ročníku mení. Celé štvorročné štúdium ostávajú vo vyučovacom programe všeobecnovzdelávacie predmety slovenský jazyk a literatúra, podľa výberu žiaka anglický jazyk alebo nemecký jazyk, telesná výchova a od druhého ročníka dejiny výtvarnej kultúry. Vyučovací jazyk na ŠÚV je slovenský. Odborné predmety má každý odbor vlastné podľa potrieb štúdia daného média. V schéme nižšie je prehľad celoškolských všeobecnovzdelávacích predmetov a odborných predmetov pre študijný odbor úžitková fotografia.

1. ročník	Všeobecnovzdelávacie predmety	Odborné predmety
	SJL slovenský jazyk a literatúra	TEC technológia
	ANJ anglický jazyk	PVD prípravné výtvarné disciplíny
	NEJ nemecký jazyk	VYP výtvarná príprava
	ZEK ekológia	PRA prax
	FYZ fyzika	
	ETV / NAB	
	etická/náboženská výchova	
	DEJ dejepis	
	OBN občianska náuka	
	MAT matematika	
	INF informatika	
	TEV telesná výchova	
	ÚDU úvod do dejín umenia	
2. ročník	Všeobecnovzdelávacie predmety	Odborné predmety
	SJL slovenský jazyk a literatúra	TEC technológia
	ANJ anglický jazyk	VYP výtvarná príprava
	NEJ nemecký jazyk	DVK dejiny výtvarnej kultúry
	FYZ fyzika	PRA prax
	DEJ dejepis	
	INF informatika	
	TEV telesná výchova	
	VKS výtvarná kultúra Slovenska	
3. ročník	Všeobecnovzdelávacie predmety	Odborné predmety
	SJL slovenský jazyk a literatúra	DVK dejiny výtvarnej kultúry
	ANJ/NEJ anglický/nemecký jazyk	TEC technológia
	OBN občianska náuka	FTV fotografická tvorba
	EKO ekonomika	FDS fotografický dizajn
	TEV telesná výchova	ZKV základy kinematografie a videa
4. ročník	Všeobecnovzdelávacie predmety	Odborné predmety
	SJL slovenský jazyk a literatúra	DVK dejiny výtvarnej kultúry
	ANJ/NEJ anglický/nemecký jazyk	TEC technológia
	OBN občianska náuka	FTV fotografická tvorba
	TEV telesná výchova	FDS fotografický dizajn
		ZKV základy kinematografie a videa

Žiaci študijného odboru úžitkovej fotografie sa počas celého štúdia oboznamujú s odborným predmetom – technológiou. V rámci technológie začína výučba v prvom ročníku od základu: *čo je to fotografia, čo je to svetlo, vynález fotografie a jej počiatky*. Študenti by mali v rámci predmetu získať primárnu technologickú zručnosť a pochopenie princípov fotografického média. V prvom ročníku prechádzajú ďalej predmetom výtvarnej prípravy. Učia sa základným výrazovým prostriedkom, základným prvkom kompozície ako je bod, linka, škvrna, práca s geometrickými tvarmi. Tieto hodiny slúžia ako príprava na odborné predmety. V rámci štúdia prechádzajú žiaci prácou s camerou obscurou, prácou s chemikáliou ako maľovanie ustaľovačom a vývojkou na svetlo citlivý materiál. Postupne pracujú s fotogramom, kolážou, základnými fotografickými výrazovými prostriedkami ako sú optická neostrosť, pohybová neostrosť, kresba svetlom – luminografia. Prípravné výtvarné disciplíny a technológiu v súčasnosti vyučuje výtvarná fotografka Judita Csáderová. Študenti sa tu zaoberajú písmom, zlatým rezom, perspektívou. Predmet má slúžiť hlavne ako doplnok odborných predmetov.

Simona Donovalová – Výtvarná príprava, 2009

V druhom ročníku prechádza téma technológie na 19. storočie. Na hodinách sa prelínajú poznatky technických objavov týkajúcich sa fotografie s dejinami fotografie. Druhý ročník je taktiež postavený na praktických cvičeniach a výtvarnej príprave. Praktické cvičenia sú o pochopení základných procesov v interiérovej a exteriérovej fotografii. V ateliérovej fotografii ide o záznam predmetov z rôznych materiálov ako sklo číre a netransparentné, kov, portrét a fotografiu aktu. Všetky tieto cvičenia fotia študenti na veľký formát 9×12. V exteriérnych cvičeniach sa venujeme základom reportážnej a dokumentárnej fotografii, čiže opis osoby a akcie. Záverečnou prácou je cvičenie Človek, maska, krídla. Cvičenie je postavené na základoch módnjej

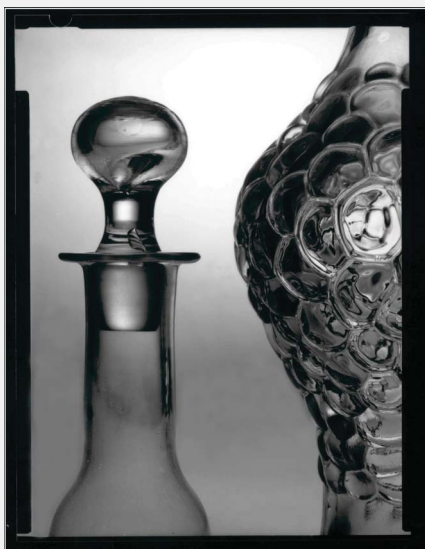
fotografie, skĺbením portrétu, reportáže, akcie s aranžovanou, inscenovanou fotografiou. S pedagógom Jaroslavom Žiakom využívajú fotografie z cvičenia *Človek, maska, krídla* aj pre projekt Muzeálne stretnutia. Prvým stretnutím so živou fotografiou bolo dlhé roky dokumentárne cvičenie *Reportáž o obchodnej ulici*. Podľa Judity Csáderovej sa vzhľadom k zmene doby muselo od neho úplne upustiť. Pre zachovanie bezpečnosti žiakov. Začala sa chrániť viac identita ľudí a v spoločnosti sa presadzuje akoby právo na vlastnú osobu a jej ochranu pred fotografovaním vo verejnom priestore. Ústup živej fotografie, fotografie ulice je celospoločenským javom súčasnosti. V predmete prax sa kladie dôraz okrem technickej hlavne na výtvarnú stránku fotografickej práce. Tu sa stáva nedoceniteľnou skutočnosť, že pedagógmi školy sú vyspelí výtvarníci, osobnosti slovenského kultúrneho diania.

Tamás Bohus – Móda, 2010

K odbornému predmetu technológia pribúda v treťom ročníku predmet základy kinematografie a videa, fotografický dizajn a fotografická tvorba. V rámci predmetu fotografický dizajn fotografujú tretiaci módu v ateliéri i v exteriéri. Ďalej pracujú na zadaniach ako subjektívna krajina, architektúra, reklamná fotografia. Reklamná fotografia zahŕňa fotografiu gastronómie a reklamného zátišia pozostávajúceho z reklamných priemyselných predmetov. Ide o ich výtvarne zobrazenie, možno s využitím určitej ikonografie. Technológia v treťom ročníku je hlavne o dejinách fotografie, o jej smeroch a významných autoroch. V súčasnej dobe sa však zvažuje zmena náplne technológie v treťom ročníku, kvôli zmene počtu hodín, na úkor odborných predmetov sa rozšírili hodiny cudzieho jazyka. Táto zmena prebehla celoplošne na všetkých stredných školách. Podľa Judity Csáderovej je teda potrebná zmena pedagogického výučbového plánu pre celé štyri roky výučby technológie.

Fotografický dizajn má pripraviť študentov na prax, najčastejšie pre prácu v oblasti komerčnej fotografie. Cieľom je naučiť študenta myslieť na zadanie klienta, fotografovať aj s ohľadom na ďalšie použitie fotografie, fungovanie fotografie s textom. Zadaním hodín fotografického dizajnu kde je úlohou práve zvládnutie súladu fotografie a textu je aj knižná ilustrácia. Na hodinách základov kinematografie a videa fotia študenti scenáre. Začínajú fotografovaním ilustrácie vety. Študenti k tomu majú využiť štrnásť políčok a zároveň dbať na zásady filmovej práce, ako sú striedanie celku, polo celku a detailu. Nasledujúcim cvičením je inšpirácia umeleckým dielom, hlavne fotografiou a jej následná rekonštrukcia prostredníctvom videa. „Pre fotografov vidím v tomto predmete význam v chápaní súboru ako celku, ktorý rozvíja príbeh. Je potrebné, aby sa študenti naučili správne využívať celok, polo-celok a detail vzhľadom k tomu, akú informáciu chcú fotografiou podať ďalej.“ (rozhovor s Viktorom Szemzöm, 2010) V druhom polroku študenti pracujú spoločne systémom štafety. Na spoločne vymyslenú tému každý nahrá kúsok videa a k záveru tieto časti spoja do výsledného diela. Posledným cvičením tretieho ročníku je reklama, kedy majú za úlohu natočiť tridsať sekundový spot na ľubovoľný produkt. Z hľadiska dejín filmu si v rámci predmetu pozrú okolo 15 filmov dôležitých z hľadiska histórie kinematografie.

Martin Čechvala
– Praktické cvičenia,
2003

Voľnej tvorbe sa najviac venujú žiaci vo štvrtom ročníku, keďže ide pri zadávaní cvičení študentom, už o poskytnutie priestoru pre osobnú výpoveď. Na cvičeniach fotografickej tvorby študenti fotografujú stylizovaný portrét, autoportrét, sociálny portrét a výstavný súbor. Všetky cvičenia posledného ročníku sú na základe témy, ktorú si vyberá

sám študent. Konečný výber témy je potrebné skonzultovať, ide hlavne o osobnú dohodu s pedagógom. „ŠUP-ka je o treťom a štvrtom ročníku, vtedy začínajú študenti byť viac vyhranení.“ (rozhovor s Jaroslavom Žiakom, jún 2010) Na hodinách fotografického dizajnu sa študenti venujú tvorbe plagátu. Po jeho dohode s VŠMU v Bratislave, študenti robia plagát na reálne predstavenia, ktoré chystali približne v tom období premiéru. Výsledkom bol plagát formátu A0. Následne sa kolektív okolo divadelnej hry VŠMU rozhodol, ktorý s návrhov použijú. Študenti tak dostali aj reálnu spätnú väzbu od niekoho zvonka. Úlohou štvrtého ročníka je pripraviť aj obal na CD s kompletným bookletom. V cvičení billboard majú študenti vymyslieť kampaň, ktorá by bola použiteľná na veľkoplošnej reklame a zároveň korelovala aj s prostredím, v ktorom je reklama umiestnená. Záverečnou témou je knižná publikácia „Jedlo“. Študenti tu majú za úlohu vytvoriť desať veľkých dvojstrán a obálku. Na hodinách základov kinematografie a videa sa študenti posledného ročníka venujú téme Svetlo, tma, ticho, hluk. Za úlohu majú natočiť dva a pol minútové video. Predmet končia prípravou a natočením videoklipu.

Výsledná adjustácia prác i rozsah závisí zásadne na individuálnej dohode s pedagógom, ktorý predmet či dané cvičenie vedie. Hodnotenie odovzdaných prác je tiež výhradne na pedagógovi. „Pri zadávaní cvičení je tu miesto pre ich posun, nemajú byť ohraničením ale motiváciou k práci. Pri práci je dôležité komunikovať, konzultovať.“ (rozhovor s Jánom Striešom, 2010) Určite je štúdium pre mladých ľudí aj o učení sa na vlastných chybách. Práve v škola im poskytuje ešte bezpečný priestor, kde sa dá experimentovať.

Najdôležitejšou prácou každého ročníka je klauzúrna práca, ktorá sa odovzdáva na polroka a na koniec školského roka. Výber tém pre klauzúry je na vedúcom odboru a odsúhlasuje ich vedenie školy. Témy sa prispôbujú potrebám praxe tak ako aj záujmom študentov, či ich možnostiam. „Tému a teda aj jej náročnosť, rozsah prispôbujeme k ročníku, k našim študentom. Tému určujú aj potreby školy, ako napríklad leták k výstave, výročiu... alebo raz za päť rokov robíme portréty pedagógov, aby bola určitá dokumentácia toho, kto tu učil. Polročné klauzúry sú menšieho rozsahu, keďže v tej dobe sú Vianoce a prázdniny a študenti majú menší časový priestor.“ (rozhovor s Jánom Striešom, 2010) Žiaci klauzúrnou prácou zúročujú svoju polročnú prípravu. Vďaka vystaveniu všetkých klauzúr majú možnosť porovnať svoju prácu s ostatnými spolužiakmi. Výsledky klauzúrnych prác sú vždy prístupné verejnosti a rodičom. Hodnotenie klauzúrnych prác upravuje interný predpis školy v Štatúte klauzúrnych prác.

7.2.1 Nové technológie

Svet technológií sa neustále mení, vyvíja. Tento fakt je veľmi badateľný aj v oblasti fotografie, najmä od osemdesiatych a deväťdesiatych rokov. Štúdium fotografie už nie je len o čiernobielych či farebných procesoch zobrazovania na analóg a post procese s tým súvisiacim, ale aj o digitálnom procese tvorby obrazu a jeho post-produkciou. Ide pri tom o zmeny od zachytenia obrazu po jeho finalizáciu. Nové technológie neustále nútia školy reagovať na dobu a jej požiadavky a prispôbovať sa tomu.

Alica Klinková – Móda, maturitná práca, 2010

Od digitalizácie fotografie je diskusií porovnávajúcich kvalitu a hodnotu klasickej a digitálnej fotografie mnoho. Podľa Jána Strieša zmenil digitál fotografické myslenie, pozeranie na svet, chýba určitá autocenzúra už pri fotografovaní, profesionalita pri zostavovaní kompozície. Pri fotografovaní na digitál sa veľa fotografov spolieha na post-produkciu – v zmysle: však sa to upraví. Postrehol však, že napriek finančne nákladnejšej a aj prácnejšej práci s fotografovaním na analóg sa študenti sami k nemu vracajú a vnímajú jeho kvalitu. Manipuláciou s obrazom, ako totálnym zásahom do nafotografovaného, sa zaoberajú v rámci predmetu fotografický dizajn. (rozhovor s Jánom Striešom, jún 2010)

Bývalý pedagóg Viktor Szemző postrehol zmenu vo veciach štúdia pri prechode na digitál aj stratou vzácnosti materiálu a aj jeho finančnej hodnoty. „*Študenti nemajú zábrany ním mrhať. Prejavujú tendenciu si fotenie ulahčovať. Je väčší problém donútiť študentov, aby sa na prácu sústredili. Prevláda názor, že sa všetko dá doladiť v programe photoshop, čo nie je vždy pravda.*“ (rozhovor s Viktorom Szemzőm, jún 2010)

Podľa Jara Žiaka mali v roku 2010 prvý ročník, v ktorom nemal ani jeden z prijatých

študentov vlastnú skúsenosť s tmavou komorou. „Pre našich súčasných študentov je to niečo nové, tmavá komora, červené svetlo, citlivý materiál. Pre pedagóga je to náročné, za chodu totiž treba úplne meniť spôsob výučby. Študenti strácajú samostatnosť v tomto smere.“ (rozhovor s Juditou Csáderovou, 2010) „Pedagogicky sme sa tomu museli prispôbiť, práca s analógom už nie je prvoradá, stáva sa z nej špeciálna technika. Našou úlohou je v prvom rade pripraviť študentov do praxe, v ktorej je ovládanie digitálnej fotografie nevyhnutné.“ (rozhovor s Jaroslavom Žiakom, jún 2010)

Post-produkciu, sa dnes prikladá väčší dôraz. Často i pri klasickom fotografovaní sa film po vyvolaní skenuje, upravuje v IT programoch a tlačí prostredníctvom nových technológií.

Oto Skalický – Subjektívna krajina, 2007

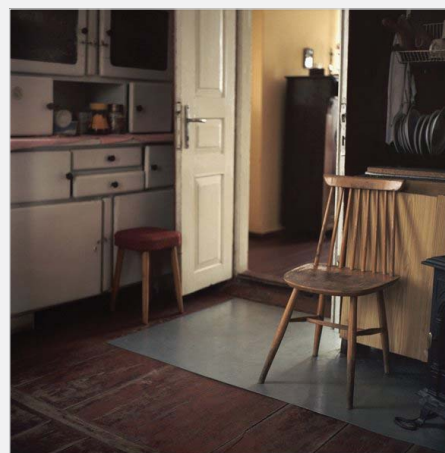
7.2.2 Ďalšie aktivity

Škola sa teší záujmu študentov a pedagógov o participáciu aj na mimoškolských aktivitách, študijných a výtvarných projektoch. Ide o projekty spolupráce medzi výtvarnými školami, o výstavné projekty iniciované pedagógmi alebo samotnými študentmi, či o výtvarné a literárne súťaže. Pritom ide často o dlhodobé projekty. Do zoznamu projektov a výstav školy prispieva svojou činnosťou aj odbor úžitkovej fotografie.

Z iniciatívy Jara Žiaka trvá už od roku 2001 spolupráca s Poľskom na projekte *Muzeálne stretnutia z fotografia* (Muzeálne stretnutia s fotografiou). Ide o medzinárodnú súťaž pre deti a mládež pod patronátom Ministra kultúry a Ministra národného vzdelávania Poľskej republiky. Hlavným organizátorom je Múzeum v Košaline a Pomorská spoločnosť lokálneho vzdelávania s hlavným sponzorom Ministerstva kultúry Poľskej republiky. Podľa organizátora je účelom súťaže zapojenie múzeí do procesu školského vzdelávania, snaha vytvoriť u detí a u mládeže potrebu kontaktu z múzeami, povzbudzovať aktivitu žiakov prostredníctvom regionálneho vzdelávania, ako aj podporovať „vývoj osobných záujmov, estetickéj citlivosti a individuálneho tvorivého nadania detí a mládeže a taktiež

prezentácia tvorivého pohľadu mladej generácie na múzeá.“ (<http://www.pser.px.pl/mszf/regu/slo.html>) Organizátori súťaže vydávajú každoročne katalóg ocenených autorov a najlepších fotografií. V roku 2012 bola v rámci tohto úspešného Slovensko – Poľského projektu študentom odboru úžitkovej fotografie udelená cena slovenského ambasádora v Poľsku.

Veronika Manga
- Poland trip,
2009

Pod vedením Judity Csáderovej, sa od roku 2003 zapájajú študenti odboru úžitkovej fotografie do projektu *International Monuments Photographic Experience*. Projekt sa usporadúva pod záštitou Rady Európy a nadnárodnej organizácie UNESCO. Spočiatku sa projektu zúčastňovali krajiny Európy a Kanada, ale postupne sa participácia rozrástla aj o krajiny mimo Európy. V súčasnosti sa do projektu zapája vyše 50 krajín. Počas dní Európskeho kultúrneho dedičstva (European Heritage Days) sa v každej z nich usporadúva výstava a tie najlepšie fotografie a aj fotografie ocenených víťazov súťaže, každoročne vychádzajú v katalógu. Na odbore úžitkovej fotografie sa už tradične posielajú fotografie z cvičenia architektúry. Od roku 2007 študenti odboru úžitkovej fotografie participujú na projekte SOCRATES, v rámci ktorého spolu so španielskou školou z Madridu, poľskou z Čenstochovej a francúzskou školou z Niortu, každoročne spracúvajú spoločnú jednu tému ročne – napríklad tému tolerancie. Projekt finančne podporila Európska únia. Raz ročne sa z prác usporadúva výstava. Posledné výstavy boli v Poľsku v Čenstochovej a vo francúzskej Bretónii. SOCRATES je projekt Európskej únie v oblasti vzdelávania a kultúry, jeho podprogram Comenius ponúka medzinárodnú spoluprácu v oblasti všeobecného vzdelávania. (<http://www.saaic.sk/socrates/>) So školou v Lublane sa uskutočnilo stretnutie v rámci workshopu, ktorého sa zúčastnila pani Csáderová

so študentmi. Workshop sa zaoberal fotografiou plenéru a výsledkom spolupráce bola výmenná výstava slovenských študentov v Lublane a naopak v rámci festivalu Mesiaca fotografie v Bratislave mali Slovinci výstavu na Slovensku. V roku 2012 sa študenti odboru úžitkovej fotografie zapojili do celoslovenskej súťaže *Foto – zážitky s pamiatkami* v rámci medzinárodného projektu *Dni európskeho kultúrneho dedičstva*, kde získali prvé miesto.

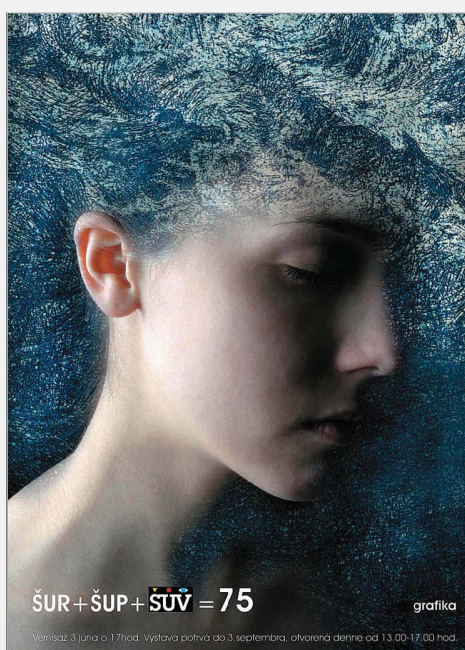
Úspešnou sa stala účasť študentov na prestížnej slovenskej fotografickej súťaži usporadúvanou Všeobecnou úverovou bankou Slovenska *Foto roka – cena nadácie VÚB pre mladých fotografov*. V posledných rokoch sa téma súťaže zadáva ako cvičenie vyučovacieho programu. Žiaci majú veľkú motiváciu v podobe finančného ohodnotenia prvých troch miest (v roku 2012 bola cena v celkovej výške 10 000 eur) a open-air výstavy pätnástich finalistov na Hviezdoslavovom námestí v centre Bratislavy. Veľkým úspechom bolo pre odbor úžitkovej fotografie keď v roku 2011 postúpila do finále ich študentka Zuzana Čaprnková so súborom *Tvár ulice*. Každoročne sa vo finále súťaži umiestňujú aj absolventi odboru úžitkovej fotografie. V minulých rokoch to boli napríklad Veronika Dutková (dnes Veronika Manga), Ester Erdélyiová, Juraj Mravec, Viktor Pischinger, Monika Kováčová. V roku 2011 sa stala víťazom absolventka Dominika Jackuliaková s fotosériou *DSS Libertas*, kde bola ocenená ako fotografia roka jej práca s názvom *Viliam – 35 rokov*. Súťaž funguje od roku 2008, v porote sú významní fotografi zo Slovenska i zahraničia.

Časté sú výstavné aktivity školy a aj odboru úžitkovej fotografie. Vedúci odboru úžitkovej fotografie Ján Strieš uvádza, že je snaha usporiadať výstavu aspoň raz ročne. V posledných rokoch to boli napríklad výstavy *Dva z ôsmich: Keramika & Fotografia* (Dizajn štúdio ÚEUV, 2013), *Telotvar 2* (Galéria Byzant, 2010), na ktorej bol verejnosti predstavený výber prác na tému telo z posledných 10 rokov, výstava *Portrét* (Galéria Byzant, 2009), *Rodina* (T- Galéria, 2004). Fotografie študentov odboru úžitkovej fotografie sú prezentované aj na celoškolských výstavách, ako to bolo aj v roku 2008 na expozícii v Nitre otvorenej k osemdesiatemu výročiu založenia umeleckého školstva na Slovensku ŠUR-ŠÚV: 1928 – 2008. Práce študentov sú celoročne vystavované v priestoroch školy tak, aby bola reprezentatívne obsiahnutá väčšina cvičení. Fotografie študentov sa taktiež prezentujú v rámci výstavy pre záujemcov o štúdium na stredných školách na výstavisku Incheba v Bratislave.

Žiaci odboru úžitkovej fotografie majú pre svoju fotografickú prácu k dispozícii dva ateliéry, s vybavením rôznymi pozadiami, zábleskovými svetlami a miestnosť s IT

technikou. Každý ročník ma prístup do jednej z troch tmavých komôr. K zapožičaniu sú aj digitálne, či analógové fotoaparáty a pre prácu v ateliéri je možné využiť veľkoformátové fotoaparáty Sinar a Mamiu. Obnovovanie vybavenia je závislé od financií a ŠÚV ako štátna škola je v tomto závislá na vonkajšej pomoci.

Študentom slúži na doplnenie vedomostí aj školská knižnica s počtom cca 8000 kusov, predovšetkým s tematikou výtvarného umenia, dizajnu, histórie a literatúry. Len v školskom roku 2012/2013 bol knižničný fond doplnený o zhruba 185 nových titulov.

Lea Lovišková
- plagát k 75. výročiu školy,
2003

Škola sa snaží usporadúvať každoročne aj edukačné odborné exkurzie. Študenti v sprievode pedagógov navštevujú múzeá a galérie hlavne vo Viedni, v Paríži a v talianskej Florencii a Benátkach. Podľa ŠÚV J. Vydru, odborné exkurzie umožňujú študentom priamy kontakt s umeleckými dielami a historickými pamiatkami tvoriacimi obsah predmetu dejiny výtvarnej kultúry a tak utvrdenie teoretického učiva. Žiakom je takto sprostredkované aj aktuálne dianie v súčasnom svete výtvarného umenia. (<http://www.suvba.eu/informacie.html>) Škola organizuje exkurzie za kultúrnymi pamiatkami aj na Slovensku. Tiež spolupracuje na organizovaní workshopov (modrotlač, knižná väzba a iné) a návštev profesionálnych ateliérov (ÚLUV a ďalšie).

Škola zabezpečuje všetkým študentom aj priestor pre psychohygienické úlohy výchovy a vzdelávania voľno časovými aktivitami ako sú tanečný krúžok, cyklisticko-

turistický, športové hry, fotografický krúžok, figurálne kreslenie, klasická maľba, modelovanie portrétu, maľba na hodváb a doučovanie slovenského jazyka a literatúry nazývané „nalieváreň“, doučovanie dejín výtvarnej kultúry, anglického a nemeckého jazyka, matematický krúžok. Otvorené sú aj kurzy pre verejnosť figurálne kreslenie, maľba na hodváb, klasická maľba a Senior art club (socha, maľba). Pre záujemcov o štúdium je k dispozícii príprava na talentové skúšky.

Balazs Sedök – Můj rodokmeň, 2010

7.3 Maturitná skúška

Maturitná práca je záverečnou stredoškolskou skúškou. Žiak strednej odbornej školy a konzervatória s vyučovacím jazykom slovenským koná Maturitnú skúšku zo štyroch predmetov: 1. slovenský jazyk a literatúra, 2. povinný predmet zo skupiny cudzích jazykov, 3. teoretická časť odbornej zložky, 4. praktická časť odbornej zložky. Teoretická a praktická časť odbornej zložky je súbor odborných vyučovacích predmetov podľa vzdelávacieho programu študijného odboru školy. V štvrtom, poslednom ročníku prevažuje príprava na maturitnú skúšku, teda výučba odborných predmetov a taktiež všeobecných predmetov, z ktorých sa maturitná skúška skladá. V rámci odbornej maturitnej skúšky sa odovzdáva praktická maturitná práca, ktorej tému i rozsah si po dohode s pedagógmi volia študenti sami. Maturitná práca by mala byť súhrnom naučených poznatkov za celé štyri roky štúdia. Maturitné práce navrhuje tiež vedúci odboru, často však už po dohode so študentmi súvisiac s ich smerovaním v tvorbe, ktorej sa venujú. Koncom štúdia sa už mnohí študenti profilujú. Hodnotovo sa však všetky zadania rovnajú a v témach sú obsiahnuté všetky cvičenia od dokumentu až po portrét, dizajn, či videoklip.

Úspešným ukončením maturitnej skúšky na ŠÚV J. Vydru získava študent úplné stredné odborné vzdelanie. Dokladom o ukončení dosiahnutého stredoškolského vzdelania je maturitné vysvedčenie.

V súčasnosti je po úspešnom ukončení maturitných skúšok vyhlásená súťaž o najlepšiu maturitnú prácu. Práce študentov nominuje každý odbor a to v kategórii plošných oddelení školy a plastických oddelení školy. Extra svojho nominanta určuje aj študentská rada. Autor víťaznej práce získava Cenu ŠUV Josefa Vydru, ktorú už druhý rok udeľuje riaditeľ školy s finančnou podporou Nadácie firmy Würth. Víťazov určuje porota predsedov odbornej časti maturitných skúšok. (www.suvba.eu)

Maturitné práce študentov si môže prísť pozrieť aj verejnosť. Každý odbor ich pre tento účel necháva vystavené. V posledných rokoch bola úspešnosť študentov na maturitných skúškach nad 90 %. Pre rok 2013 bola ŠÚV J. Vydru hodnotená ako druhá najlepšia škola v Bratislavskom kraji. Oficiálne hodnotenie stredných odborných škôl (INEKO) zohľadňuje externú časť maturity a uplatnenie absolventov na vysokých školách a v zamestnaní a mimoriadne výsledky žiakov.

Matúš Tóth
- Módna fotografia

7.4 Uplatnenie absolventov

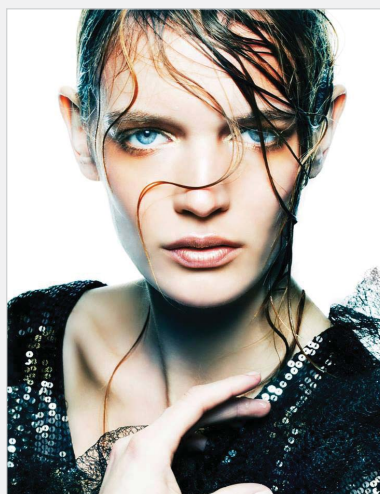
Absolventi ŠÚV J. Vydru majú možnosti uplatnenia ako odborne kvalifikovaní pracovníci v štátnych a súkromných podnikoch a inštitúciách umeleckej sféry, vo vlastných návrhárskych a realizačných firmách ako dizajnéri, konštruktéri a modelári, v reklamných agentúrach, ako výtvarní redaktori v redakciách časopisov a nakladateľstvách. Podľa správy o výsledkoch a podmienkach výchovno–vzdelávacej činnosti pre školský rok

2012/2013 Školy úžitkového výtvarníctva J. Vydru bolo cca 73 % maturantov prijatých na ďalšie štúdium na vysokých školách umeleckého, filozofického i technického zamerania na Slovensku aj v Čechách.

V analýze uplatnenia absolventov ŠÚV (<http://bratislava.sme.sk/>) sa konštatuje, že absolventi nachádzajú uplatnenie v rozličných oblastiach ihneď po maturite. V školskom roku 2006 obsadila ŠUV Jozefa Vydru spomedzi všetkých škôl druhé miesto: 73 % z maturantov ŠUV uspelo pri prijímaní na Univerzitu Komenského a z toho 42 % prijali na štúdium na Vysokú školu výtvarných umení. K dobrému uplatneniu absolventov nepochybne prispieva aj množstvo praxe a fakt, že odborné cvičenia reagujú na potreby súčasnej doby a aj komerčného trhu. Okrem vysokoškolského vzdelávania si môžu absolventi ŠÚV vybrať aj ďalšie štúdium na vyššej odbornej škole alebo pomaturitnom špecializačnom štúdiu.

Z absolventov odboru úžitkovej fotografie sa mnohí umiestnili na vysokých školách. Ide najmä o Vysokú školu výtvarných umení v Bratislave, Vysokú školu múzických umení v Bratislave, ale aj zahraničné, najviac české školy – Institut tvůrčí fotografie, SU v Opave a Univerzita Tomáše Bati v Zlíne. Niektorí študenti pokračujú aj na univerzitách s iným ako výtvarným zameraním. Podľa vedúceho odboru Jána Strieša je dôležité, že viac ako 50 % absolventov odboru pokračuje v štúdiu na vysokej škole.

Zo súčasných absolventov odboru úžitkovej fotografie pokračujúcich v štúdiu ďalej sú to napríklad Karolína Kedrová, Lea Lovišková, Lívia Štokingerová, Dáša Barteková, Veronika Raffajová, Viktor Pischinger, Oto Skalický, Michal Ormandík, Petra Rjabinin (Vlčková).

Anton Karpita - Módna a produktová fotografia

Záver

Diplomová práca *Fotografia na Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave* svoju tému určite nevyčerpala. Stále ostáva veľa informácii čakajúcich na objavenie najmä v orálnej histórii tejto výnimočnej strednej školy, tak ako na jej mnohých študentov a absolventov čakajú v budúcnosti ich úspechy za kvalitne odvedenú a tvorivú prácu.

Škola si od jej začiatku napriek rôznym nepriaznivým časom a rôznym výzvam, ktoré prinášali – zachovala koncepciu inštitúcie otvorenej tvorivosti a ľudskosti. Napriek postupným zmenám názvov a výmene vedenia i pedagógov sa jej podarilo do dnešnej doby preniesť odkaz Josefa Vydru, jej osvieteného zakladateľa. Vďaka patrí všetkým odborníkom, pedagógom a výtvarníkom, ktorí sa podieľali na vývoji a dobrom mene Školy úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave, kedysi ŠUR, ŠUP (SŠUP, ŠUPS). Vďaka nim bola až do dnes zachovaná vysoká kvalita štúdia a tým pádom aj prác študentov a absolventov, z ktorých sa mnohí venujú umeniu profesionálne a úspešne naďalej čím obohacujú kultúrnu tradíciu mladého Slovenska.

Za prínos vo vzdelávaní študentov na odbore úžitkovej fotografie (predtým oddeleniu fotografie) a jeho vývoj patrí vďaka všetkým jeho pedagógom od začiatku na ŠUR – Zdenek Rossmann, Jaromír Funke, Ladislav Kožehuba cez ŠUP (SŠUP, ŠUPS) a ŠÚV – Miroslav Fikari, Ladislav Roller, Bruno Říkovský, Ludovít Absolon, Ludovít Sedílek, Mária Stráňai, Anton Tarkoš, Pavel Absolon, Milan Peťovský, Jaroslav Pogran, Alexander Strelinger, Zora Karovičová, Milota Havránková, František Tomík, Ján Krížik, Filip Vančo, Vladimír Vančo, Denisa Pákozdyová, Erika Vávreczká, Barbara Remiášová, Valéria Zacharová, Samuel Jaško, Ingrid Patočková, Ján Palkovič, Zuzana Štibráňiová, Viktor Szemző až po súčasnosť Ján Strieš, Judita Csáderová, Jaro Žiak, Peter Čintalan.

Vďaka za rovnako dôležité „rozširovanie obzorov“ patrí aj všetkým pedagógom všeobecno-vzdelávacích predmetov, ktorý pomáhali udržiavať dobré meno školy a kvalitu vzdelania jej absolventov.

„Ja osobne nepoznám absolventa ŠUP–ky, ktorý by sa k svojej alma mater s hrdosťou nehlásil! Tento úkaz spolupatričnosti, nepoznačený rokmi, je fenomén naprosto ojedinelý, ktorý nemá na slovenskej scéne obdobu a najlepšie dokumentuje kvalitu školy.“ (Meluzín, 2007)

Menný register

A

Absolón, Ľudovít 35, 36, 38, 39, 40,
42, 43, 45, 50, 58, 90, 94, 151

Absolón, Pavel 151

Áčová, Petra 120, 121

B

Balogová, Alžbeta 20

Barla, Ondrej 119

Bartko, Ondrej 22,

Bartoš, Juraj 80, 88, 89

Bartošová, Zuzana 16, 18, 22

Bednárík, Jozef 22, 72

Beňušková, Zuzana 82

Birgus, Vladimír 1, 3, 4, 25, 30, 96

Blažo, Štefan 119

Blühová, Irena 10, 11, 12

Bleyová, Oľga 38, 80, 82, 83, 84

Blonský, Tadeusz 128

Bočkay, Milan 22, 56

Bohatová, Anna 21

Borský, Tibor 80, 86, 113, 114

Brandl, Antonín 8

Brimich, Jozef 16, 17, 18, 45, 72, 73, 110

Bródy, Henrich 55, 75

Brunovský, Albín 22, 112, 129

C

Cepka, Anton 22

Csáderová, Judita 2, 4, 7, 36, 38, 55,
58, 59, 60, 71, 72, 74, 75, 79, 80, 85,
87, 90, 139, 140, 144, 145, 151

Csudai, Ivan 57, 119

Č

Čečetka, Juraj 15

Čintalan, Peter 20, 21, 55, 64, 65, 66, 151

D

Drexler, Anton 16

Dohnány, Miloš 31, 32

Dufek, Antonín 13, 26, 27, 28, 29, 30

Dusíková, Mária 88

E

Erdélyiová, Ester 48, 71, 75, 76, 77, 146

Ericson, Erik 79

F

Fifík, Juraj 68, 120, 125, 126

Fila, Rudolf 22

Filko, Stano 22

Fischer, Daniel 132

Fulla, Ľudovít 10, 12, 13, 14

Funke, Jaromír 10, 12, 16, 18, 24, 25, 26,
27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 151

G

Galanda, Mikuláš 10, 12, 13, 14

Gandelová, Jana 107

Gazdíková, Kvetoslava 22

Gažovič, Vladimír 22

Gendelová, Mišauerová Jana 109

Gropius, Walter 11

H

Hartiník, Martin 21

Havetta, Elo 22, 86, 109, 112, 114, 115

Haviarová, Barbora 124

Havránková, Milota 39, 40, 41, 42, 43,
44, 45, 54, 58, 60, 64, 65, 74, 90, 94,
98, 99, 100, 101, 108, 120, 123, 151

Herz, Juraj 22, 109, 110, 111, 112

Herz, Rudolf 110

Hipš, Jozef 18

Hlaváč, Ludovít 3, 47, 48, 51, 52, 53,
59, 85, 101

Hojčová, Táňa 46, 51, 104, 105

Hojstričová, Jana 46, 51, 66, 67, 68, 73,
105, 106, 107, 109

Horňák, Rudolf 16, 35

Horová, Júlia 10, 11, 12, 13, 14,

Horová, Anna 31

Hraško, Ján 45

Hrčka, Roman 21

Hronec, Dominik 78

Hrozinka, Ferdinand 10, 13, 14

CH

Chlpík, Juraj 46, 116, 118, 119

Chovan, Jozef 16, 36

J

Jakubisko, Juraj 22, 86, 109, 110, 112,
113, 114, 115, 117

Jankovič, Jozef 22, 72

Jankovičová, Sabina 22

Jánoška, František 26

Johanides, Juraj 115

K

Kállay, Ernest 10

Kállay, Karel 49

Karovičová, Zora 36, 38, 90, 151

Karpita, Anton 120, 128, 150

Kavčáková, Alena 10

Kedrová, Karolína 76, 120, 121, 122,
123, 150

Klimo, Jakub 44, 119, 120

Klimo, Martin 119

Kmeťová, Zuzana 68, 120, 131, 132

Kochol, Dušan 76

Koch, Jindřich 32

Koklesová, Bohunka 43, 52, 102, 106,
108, 109

Kollár, František 32

Koller, Július 22

Kozič, Eduard Nepomuk 48

K

Kožehuba, Ladislav 10, 13, 32, 33, 34,
35, 151
Králík, Svetozár 18, 57
Králík, Juraj 17
Křížik, Ján 17, 45, 49, 50, 51, 52, 54, 55,
66, 72, 73, 74, 76, 79, 80, 107, 118, 151

L

Lauffová, Luba 38, 80, 91, 92, 93
Lehotsky, Juraj 116, 117, 118
Lipták, Juraj 38, 80, 90
Loviška, Viliam 57, 75, 129
Lovišková, Izabela 130
Lovišková, Lea 76, 77, 120, 129, 130,
147, 150
Lovišková, Marcela 57, 129

M

Macek, Václav 3, 6, 32, 33, 46, 47, 48,
51, 56, 59, 60, 69, 85, 93, 95, 97,
102, 108, 115
Malý, Vácval 13
Mancová, Margita 38, 80, 90
Manga, Veronika 120, 128, 145, 146
Manina, Tomáš 120, 126, 127
Meliš, Ján 66, 107, 119
Meluzín, Igor Peter 8, 11, 18, 19, 22,
71, 151
Mešková, Elena 17, 38, 76
Miklas, Miroslav 87
Mináčová, Zuzana 38, 58, 80, 84, 85,
86, 87

M

Minárik, Marián 112
Minarovič, Marián 88
Moholy-Nagy, László 10, 11, 33
Mojžišová, Iva 6, 11, 13, 15, 22, 23, 25,
26, 27, 30, 31, 32, 33, 34
Mudroch, Marián 88, 109, 115
Myslivečková, Hana 10

N

Nemec, Fedor 119
Novák, Jozef 14
Novák, Karel 27, 30
Noseková, Jana 107, 109

O

Oravec, Viktor 19, 20, 22
Oriešek, Stano 88

P

Pagáč, Milan 19, 20, 22
Pagáč, Ladislav 19
Pachinger, Andrej 89
Pákozdyová, Denisa 46, 63, 151
Palkovič, Ján 70, 151
Pastirčák, Daniel 17
Patočková, Ingrid 57, 70, 151
Pauer, Marián 82
Peťovský, Milan 52, 119, 151
Piroh, Ján 119
Pischinger, Viktor 120, 127, 146, 150
Plekanec, Matej 55
Plicka, Karel 10, 12, 81

P

Plicková, Ester 48, 80, 81, 82
Podstraský, Anton 58, 80, 85, 87, 88
Pogran, Jaroslav 36, 38, 40, 52, 151
Popovič, Vladimír 22
Prekop, Rudo 102, 104

R

Reichental, František 10, 13, 14
Remeň, Vojtech 16
Remiášová, Barbara 22, 151
Rjabinin, (rod. Vlčková) Petra 132, 133,
150
Roller, Ladislav 35, 52, 151
Rossmann, Zdeněk 10, 13, 14, 24,
25, 26, 30, 151
Rossmannová, Marie 31
Rostoka, Vladislav 23, 57
Rudavský, Andrej 22, 57
Říkovský, Bruno 52, 151

S

Saparová, Silvia 64, 105, 108, 109
Sedílek, Ľudovít 36, 38, 43, 50, 90, 151
Sedlák, Jozef 46, 62, 80, 94, 95, 96
Sitákovej, Lubici 21
Sládek, Anton 80, 93, 94
Sládek, Milan 22, 72, 112
Stanko, Vasiľ 102, 103, 104
Stano, Tono 6, 14, 18, 31, 35, 42, 51, 73,
80, 85, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 104
Stavěl, Josef 15
Stráňai, Mária 151

S

Strieš, Ján 2, 7, 21, 50, 54, 55, 56, 57, 66,
67, 70, 74, 75, 77, 79, 80, 107, 118, 136,
142, 143, 146, 150, 151
Studenková, Zdena 22, 109, 115, 116
Sudek, Josef 27, 30
Sutnar, Ladislav 10, 27
Suzanne, Anna 6, 12, 31
Szemző, Viktor 68, 69, 70, 141, 143, 151

Š

Šafárik, Štefan 129,
Šebestová, Jana 107
Šipösz, Ján 68, 120, 123, 124, 125
Škop, Marko 115
Šoltisová, Pavla 21
Štofko, Miloš 17, 23, 38, 42, 45, 51, 54, 56
Štrba, Martin 46, 102, 103, 104
Strelinger, Alexander 36, 37, 38, 91, 151
Švolík, Miroslav 17, 20, 42, 46, 51, 64, 73,
74, 80, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104

T

Tarkoš, Anton 151
Teige, Karel 10
Testino, Mario 92
Tomík, Fero 6, 16, 35, 36, 42, 43, 45, 46,
47, 48, 50, 52, 54, 55, 66, 67, 74, 75,
100, 107, 118, 151
Tóth, Matúš 120, 121, 149
Trizma, Rastislav 129
Tröster, František 10, 12, 13, 14

T

Tschichold, Jan 10

Turzonovová, Božidara 129

Tylešová-Palatínusová, Katarína 119

V

Vančo, Filip 20, 21, 39, 46, 51, 52, 61, 64,
66, 67, 68, 69, 88, 107, 123, 124, 151

Vančo, Miloš 39, 66

Vančo, Vladimír 46, 151

Vávreczká, Erika 55, 151

Vilím, Bohuš 21

Votava, Aleš 22

Vydra, Josef 9, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 23,
24, 26, 27, 30, 32

W

Waserman, Václav 112

Watson, Albert 92

Weisslechner, Karol 22

Z

Zacharová, Valéria 45, 52, 55, 66, 67,
107, 151

Zavarský, Ján 22

Zdravecký, Michal 20

Ž

Žiak, Jaroslav 2, 7, 54, 55, 60, 61, 62, 63,
74, 77, 78, 79, 80, 142, 143, 144, 147,
148, 151

Zoznam použitej literatúry a zdrojov

- ANNA, S. et al. *Das Bauhaus im Osten. Slowakische und Tschechische Avantgarde 1928-1939*. Hatje Cantz, Ostfildern 1997. ISBN 3-7757-0729-8
- BARTKO, O. et al. *Art school ŠUR+ŠUP+ŠUV=75*. Rabbit & Solution studio, Bratislava 2007. ISBN 80-88947-12-X
- BARTOŠOVÁ, Z. *Súčasné slovenské výtvarné umenie 1960 – 2000*. Orman, Bratislava, 2008. ISBN 978-80-969675-4-4
- BENICKÁ, L. et al. *Judita Csáderová. Prelínanie*. Dom fotografie, Poprad, 2004. ISBN 80-968143-7-0
- BEŇUŠKOVÁ, Z. *Osobnosť a dielo Ester Plickovej*. FF UKF, Nitra, 2011. ISBN 978-80-8094-961-7
- BIRGUS, V., MLČOCH, J. *Česká fotografie 20. století. Průvodce*. Uměleckoprůmyslové museum v Praze, KANT, Praha 2005. ISBN 80-7101-041-3
- BIRGUS, V., MLČOCH, J. *Česká fotografie 20. století*. KANT, Praha 2010. ISBN 978-80-7437-026-7
- BIRGUS, V., MLČOCH, J. *Jaroslav Rössler. Fotografie, koláže, kresby*. KANT, Praha 2003. ISBN 80-86217-48-5
- BIRGUS, V., SCHEUFLER, P. *Fotografie v Českých zemích 1839 – 1999*. Grada Publishing, Praha, 1999. ISBN 80-7169-902-0
- BLEYOVÁ, O., *Olga Bleyová – Můj životný dialóg s fotografiou*. IKAR, Bratislava, 2010. ISBN 978-80-551-2357-8
- CSÁDEROVÁ, J., *Prelínanie – Overlapping. Monografia*. Dom Fotografie, Bratislava, 2004.
- CSÁDEROVÁ, J., KLARICOVÁ, K. katalóg výstavy. *Galéria fotografie*. MDKO, Bratislava 1979.
- *Deväťdesiate*. Katalóg výstavy. ŠÚV Josefa Vydru v Bratislave, Bratislava 2007.
- DUFEK, A. *Jromír Funke. Mezi konstrukcí a emoci*. Moravská galerie v Brně, KANT, Praha, 2013. ISBN 978-80-7437-106-6
- ĎURIČ, L. *Pedagogická psychológia. Terminologický a výkladový slovník*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 1997. ISBN 80-08-02498-4
- ERDÉLYIOVÁ, E., Bakalárska diplomová práca. *Súčasná fotografia na Škole úžitkového*

výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave. Institut tvůrčí fotografie, FPF Slezské univerzity v Opave, Opava 2010.

■ EWING, W. A. *The Body – photographs of a human form*. Chronicle Books, USA, 1994. ISBN 0-8118-0762-2

■ FÁROVÁ, A. text v katalógu výstavy Anton Stano. In Hlaváč L. *Dejiny slovenskej fotografie*. Osveta, Martin 1989. ISBN 80-217-0086-6

■ GERŽOVÁ, J. et al. *Slovník svetového a slovenského výtvarného umenia druhej polovice 20. Storočia. Od abstraktného umenia k virtuálnej realite. Idey – pojmy – hnutia*. Profil, Bratislava, 1999. ISBN 80-968283-0-4

■ HANÁK, D. katalóg výstavy *Zoom Európa : Petržalka*. Gandy Gallery, Bratislava, 2008.

■ HAVRÁNKOVÁ, M. *Odkaz M. H. výber prác 1977-2007*.

Turčianska Galéria, Martin, 2007.

■ HLAVÁČ, L. *Dejiny slovenskej fotografie*. Osveta, Martin 1989. ISBN 80-217-0086-6

■ HLAVÁČ, L. *Fotografia na SŠUP Bratislava. 1976-1977. Katalóg výstavy*.

MDKO, Bratislava, 1977.

■ HRABUŠICKÝ, A., MACEK, V. *Slovenská fotografia 1925 – 2000*.

Moderna – postmoderna – postfotografia. Slovenská národná galéria, Bratislava 2001. ISBN 80-8059-058-3

■ HOJSTRIČOVÁ, J., KOKLESOVÁ B. *Every day. Každý deň*.

Občianske združenie Fotofo, Bratislava, 2006

■ HUTNÍK, S. *Dizertačná práca – Dejiny fotografie v kontexte s filmovým obrazom*.

Ateliér kameramanskej tvorby a fotografie, Filmová a televízna fakulta, VŠMU v Bratislave. VŠMU, Bratislava, 2011.

■ JACOBSON, C. *Rodinný album.sk Fotografie 1989-2001*. Slovart, Bratislava, 2002.

ISBN 80-7145-618-7

■ JAKUBČÁKOVÁ, L. . Bakalárska diplomová práca. *Fotografia a literárny text*.

Institut tvůrčí fotografie, FPF Slezské univerzity v Opave, Opava 2010.

■ JANČÁR, I. *Milan Pagáč*. Galéria mesta Bratislavy, Bratislava, 2010

■ *Jaromír Funke and the Amateur Avant-Garde*. Katalóg výstavy. National Gallery of Art, Washington 2009.

■ JUŘIKOVÁ, M. *Tono Stano*. Torst, Praha 2005.

■ KAVČÁKOVÁ, A. *Josef Vydra 1884-1959*. UP Olomouc, Olomouc, 2010.

ISBN 978-80-244-2586-3

- KOKLESOVÁ, B. text v katalógu výstavy *Milota Havránková – Zelený dom*.
Výber z tvorby 1965 – 2005. Bratislava, 2005
- KOMORA, G. *3F – katalóg výstavy*. Mestské agitačné stredisko v Senici, Senica, 1982.
- LOVIŠKOVÁ, L. *Rodina v Slovenskej fotografii po roku 1989*. bakalárska práca.
Institút tvúrčí fotografie, FPF Slezské univerzity v Opave, Opava 2012.
- LOVIŠKOVÁ, L., FEHEROVÁ, L. *História ŠUR-ŠÚV, odbor úžitková fotografia*.
Stredoškolská odborná činnosť. Škola úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave,
Bratislava 2004.
- MACEK V. *Slovenská fotografia 60. rokov*. Osveta, Martin 1990.
- MACEK, V. *Súčasná slovenská fotografia*. FOTOFO, Bratislava 1999.
- MACEK, V. *Mladá slovenská fotografia*. FOTOFO, Bratislava, 2001.
ISBN 80-85739-15-1
- MACEK, V., FIŠEROVÁ, L. *Nová slovenská fotografia*. Občianske združenie FOTOFO,
Stredoeurópsky dom fotografie, Bratislava, 2008. ISBN 978-80-85739-47-3 104 s.
- MACEK, V. *Jozef Sedlák*. Osveta, Martin, 1996. ISBN 80-217-0304-0
- MACEK, V. *Miro Švolík. Jedno telo jedna duša*. Osveta, Martin, 1992.
ISBN: 80-217-0478-0
- MACEK, V. *Tono Stano*. Osveta, Martin, 1989. ISBN 80-217-0231-1
- MELUZÍN, I. P. Projekt ŠUR+ŠUP+ŠÚV = 75. In Bartko, O. et al. *Art school
ŠUR+ŠUP+ŠUV=75*. Rabbit & Solution studio, Bratislava 2007. ISBN 80-88947-12-X
- MOJŽIŠOVÁ, I. *Die personlichen Beziehungen zwischen de angehorigen des Bauhauses
und der Kunstgewerbeschule in Bratislava im Lichte neu entdeckter Dokumente*.
*In: Wissenschaftliche Zeitschrift der Hochschule fuer Architektur und Beauwesen Weimar
33/4,5,6*. Weimar, 1987.
- MOJŽIŠOVÁ, I. *Škola moderného videnia. Bratislavská ŠUR 1928 – 1939*.
Artforum, Bratislava, 2013. ISBN 978-80-8150-010-7
- MRÁZKOVÁ, D., REMEŠ V. *Cesty československé fotografie*. Mladá fronta, Praha, 1989.
ISBN 80-204-0015-X
- MRÁZKOVÁ, D. et al. *Co je fotografie. 150 let fotografie*. Katalóg výstavy.
Videopress, Praha 1989. ISBN 80-7024-004-0
- *Muzeálne stretnutia s fotografiou*. Katalóg výstavy. Dział Oświatowy Muzeum
w Koszalinie, Koszalin 2001.
- PAUER, M. *Ester Plicková*. Osveta, Martin, 1990.

- PETROVOVA, L. *Fotografie Judity Csáderovej*. Bakalárska práca. Institut tvůrčí fotografie, FPF Slezské univerzity v Opave, Opava 2003.
- Pospěch, T., Fišerová, L. *Slovenská nová vlna*. KANT, Praha, 2014. ISBN 978-80-7437-123-3
- PUJOL, J. et al. *Eighth international monuments photographic experience*. Katalóg výstavy. Generalitat de Catalunya, Barcelona 2003.
- STANO, T. *Fotografia na ŠUR a SUPŠ v Bratislave*. Závěrečná teoretická práce na katedre fotografie FAMU. FAMU, Praha, 1986.
- STANO, T. *Tono Stano – Praha*. Posam, Praha, 1998.
- STACHO, L. *Mladé médium. 20 rokov štúdia fotografie na VŠVU v Bratislave*. VŠVU, Bratislava, 2011. ISBN 978-80-89259-53-3
- *Škola umeleckých remesiel a Učňovské školy v Bratislave*. Universum, Bratislava. 1937.
- ŠTOFKO, M. *Súčasné odbory ŠÚV*. In Bartko, O. et al. *Art school ŠUR+ŠUP+ŠUV=75*. Rabbit & Solution studio, Bratislava 2007. ISBN 80-88947-12-X
- ŠTOFKO, M. *Vývoj školy*. In Bartko, O. et al. *Art school ŠUR+ŠUP+ŠUV=75*. Rabbit & Solution studio, Bratislava 2007. ISBN 80-88947-12-X
- ŠTRAUSS, T. *Slovenský variant moderny*. Pallas, Bratislava 1999. ISBN 80-70950-13-7
- ŠVOLÍK, M., BESKID, V. *Velká žena malý muž*. Fraktál, České Budějovice, 2010. ISBN 978-80-87448-00-7
- *ŠUR-ŠÚV 1928-2008*. Katalóg výstavy. ŠÚV Josefa Vydru v Bratislave, Bratislava 2008.
- VANČO, F. *Prvý polčas*. Photoport, Bratislava, 2007. ISBN 978-80-969648-6-4
- VYDRA, J. *Nové povolání průmyslové výtvarnictví*. Orbis, Praha 1948. ISBN 412109-10
- *Výročná správa 2011-2012 ŠÚV Josefa Vydru v Bratislave*. Bratislava, 2012
- *Výročná správa 2007-2008 ŠÚV Josefa Vydru v Bratislave*. Bratislava, 2008
- ZAJÍČEK, Š. *František Tomík. Ve Skalici (nielen) na rínečku...*
Fotografie 1958 – 2001. Záhorská galéria Senica, Záhorské múzeum Skalica, Senica, 2002. ISBN 80-85738-36-8
- *Archiv odboru úžitkovej fotografie ŠÚV Josefa Vydru v Bratislave*
- *Archiv Fera Tomíka (Pedagóg ŠUP v Bratislave)*

Elektronické zdroje

<http://www.asladek.sk/>
<http://www.blackandwhitephoto.cz>
<http://www.bratislava.sme.sk/>
<http://www.centropa.org>
<http://www.chlpik.com/>
<http://www.csfd.cz>
<http://www.dizajnkazdodennosti.sk>
<https://www.facebook.com/pages/ŠUPKA-BA/>
<http://www.famu.cz>
<http://www.gandy-gallery.com>
<http://www.hentak.sk>
<http://www.itf.cz>
<http://www.jansipocz.com>
<http://www.jaroziak.com>
<http://www.jurajlehotsky.sk>
<http://www.kultura.sme.sk/>
<http://www.mesiacfotografie.sk>
<http://www.mgartgaleria.sk>
<http://www.mirosvolik.cz>
<http://www.ostium.sk>
<http://www.photoportgallery.com>
<http://www.pravda.sk/>
<http://www.pser.px.pl/mszf/regu/slo.html>
<http://www.silvia.sapara.sk>
<http://www.slovakphotography.com>
<http://www.sme.sk/>
<http://www.suvba.sk>
<http://www.tiborborsky.sk/>
<http://www.tonostano.com>
<http://www.viktorpischinger.com>
<http://www.vsvu.sk>
<http://www.zivot.azet.sk.sk/>

Autorské rozhovory s Juditou Csáderovou, Jánom Striešom, Jánom Krížikom, Jaroslavom Žiakom, Milotou Havránkovou, Filipom Vančom, Ferom Tomíkom, Petrom Čintalanom, Viktorom Szemzöm, Tonom Stanom, Mirom Švolíkom, Táňou Hojčovou, Janou Hojstričovou, Leou Loviškovou, Karolinou Kedrovou, Veronikou Manga.

Použité skratky

FAMU – Filmová a televizní fakulta Akademie múzických umění v Prahe

ITF – Institut tvůrčí fotografie Slezské univerzity v Opave

KVIFF – Karlovy Vary international film festival

SŠUP – Stredná škola umeleckého priemyslu v Bratislave

ŠUR – Škola umeleckých remesiel v Bratislave

ŠÚV – Škola úžitkového výtvarníctva v Bratislave

ŠUP – Stredná škola umeleckého priemyslu v Bratislave

VŠUP – Vyššia škola umeleckého priemyslu v Bratislave

SNG – Slovenská národná galéria v Bratislave

VŠVU – Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave

VŠMU – Vysoká škola múzických umení v Bratislave

Počet znakov vrátane medzier: 287 342

Počet normostrán: 160

Zoznam absolventov odboru úžitkovej fotografie 1990 – 2014

1990 Maturanti odboru UF

Hojstičová Jana
Košnárová Jana
Meliš Ján
Noseková Jana
Šebestová Jana
Vančo Filip

1991 Maturanti odboru UF

Hriadelová Alžbeta
Marettová Margaréta
Mičudová Alžbeta
Múčková Monika
Stančík Andrej
Sternmüllerová Sylvia
Sýkorová Jana
Malý Dušan

1992 Maturanti odboru UF

Bezák Andrej
Hanus Pavel
Harangozó Jozef
Hudec Norbert
Zachar Daniel
Pákozdyová Denisa

1993 Maturanti odboru UF

Kmeťová Viera
Novisedlák Michael
Patočková Ingrid
Šabíková Ivana

1994 Maturanti odboru UF

Dunajčíková Zdenka
Chlpík Juraj
Juhássová Linda
Křížik Daniel
Lehotský Juraj
Poruban Tomáš
Saparová Silvia
Šúry Alexander

1995 Maturanti odboru UF

Bindrárová Tereza
Čech Peter
Farkaš Juraj
Kirschnerová Jana
Ondrejka Ján
Prívovníková Janka
Täuber Richard

1996 Maturanti odboru UF

Benčíková Katarína
Knězeková Zuzana
Kostolanský Marek
Madarás Matej
Valná Michaela
Witteková Laura
Benka-Rybár Richard

1997 Maturanti odboru UF

Cibulková Miroslava
Chrenková Jarmila
Slafkovská Silvia
Šulajová Zuzana
Zágoršeková Jana
Zacharová Zuzana

2000 Maturanti odboru UF

Kníž Vladimír
Obermanová Katarína
Pastor Ivan
Petrášová Romana
Štamberský Tomáš

2001 Maturanti odboru UF

Antalová Linda
Grimaldi Sean
Hanko Filip
Jaško Samuel
Kédrová Karolína
Kováčová Monika
Szemző Viktor
Rihák Adam

2002 Maturanti odboru UF

Šviríková Mária
Hinca Michal
Palkovič Ján
Šviríková Daniela
Štibrányiová Zuzana

2003 Maturanti odboru UF

Anušev Juraj
Fifík Juraj
Haviarová Barbora
Klotton Adam
Manina Tomáš
Šipocz Ján
Raffajová Veronika

2004 Maturanti odboru UF

Borsukova Jana
Flendrovská Lucia
Karpita Anton
Mariáš Dušan
Ondreáková Alexandra
Pischinger Viktor
Tóthová Katarína

2005 Maturanti odboru UF

Dutková Veronika
Erdélyiová Ester
Fehérová Lídia
Juliniová Barbora
Lovišková Lea
Petříková Lenka
Trizma Rastislav

2006 Maturanti odboru UF

Čechvala Martin
Jušková Monika
Kmeťová Zuzana
Lacová Dana
Mravec Juraj
Rajnoha Jakub
Štokingerová Lívia

2007 Maturanti odboru UF

Barteková Daša
Buranová Denisa
Flochová Soňa
Nováková Diana
Ondrejková Dana
Pavlovičová Agáta
Šimkovičová Martina
Teren Lukáš

2008 Maturanti odboru UF

Bališ Peter
Domaracká Eva
Gronová Zuzana
Hanusová Zuzana
Jackuliaková Dominika
Štofko Dominik
Weisslechnerová Simona

2009 Maturanti odboru UF

Blanárová Veronika
Gécová Katarína
Horvátová Erika
Skalický Oto
Šabík Michal
Tlkanec Erik

2010 Maturanti odboru UF

Danihelová Lívia
Hambálek Tomáš
Hronec Dominik
Chlpík Martin
Klinková Alica
Motlitbová Viktória
Ormandík Michal
Sebók Balász
Trnka Peter

2011 Maturanti odboru UF

Gerthoferová Elena
Jančárová Miriam
Králik Krištof
Ráčková Viera
Škripeň Mikuláš
Vlčková Petra

2012 Maturanti odboru UF

Astalošová Patrícia
Čaprnková Zuzana
Donovalová Simona
Hlásniková Katarína
Krčová Veronika
Ondreička Adam
Poláková Kristína
Sprock Teodor

2013 Maturanti odboru UF

Forus Ondrej
Leskovská Katarína
Matej Adam
Močková Kristína
Rakovská Dominika
Svetlovská Janka Kristína
Školková Sabína

2014 Maturanti odboru UF

Blažejová Júlia
Bujková Kristína
Dudová Kaludia
Méry Katalin
Schlosserová Sabína
Šošová Natália